

Torsdagen den 13 mars

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprovsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Holger Bergman, Nyköping, utsetts till ledamot av riksdagen samt att Marita Bengtsson, Katrineholm, Nina Jarlbäck, Eskilstuna, Margareta Norberg, Oxelösund, Ulf Hjertén, Flen, och Karl-Gunnar Källerrfors, Julita, utsetts till ersättare för riksdagsledamöter.

Valprovsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm 1980-03-12

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

Det skulle antecknas att *Holger Bergman* (s) utsetts att den 1 april 1980 inträda som ledamot av kammaren i stället för Bengt Gustavsson.

§ 2 Upplästes följande inkomna ansökan:

Till riksdagen

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 1980-04-08–1980-05-07 för enskilda angelägenheter. Jag förutsätter att suppleant inkallas under denna tid.

Stockholm 1980-03-13

Ingvar Carlsson

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Sylvia Pettersson* (s) under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för Ingvar Carlsson.

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om åtgärder för
att garantera leve-
ranser av råvara
till Broby Indu-
strier AB*

§ 3 Om åtgärder för att garantera leveranser av råvara till Broby Industrier AB

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Börje Nilssons* (s) den 21 februari anmälda fråga. 1979/80:351, och anförde:

Herr talman! Börje Nilsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att garantera leveranser av råvara till Broby Industrier AB.

Enligt vad jag har erfarit drar Broby Industrier under två veckor i mars ned cellulosa- och pappersproduktionen från fem till fyra skift. Orsaken härtill är att företagets försörjning med massaved är otillräcklig.

Den svenska virkesmarknaden karakteriseras av att ett stort antal köpare och säljare uppträder och träffar leveransavtal. Virkeshandeln bedrivs således på marknadsmässiga villkor och ombesörjs av intressenter på företagsnivå. Regeringen saknar formella möjligheter att ingripa i de avtal som träffas mellan parterna på virkesmarknaden.

Jag är självfallet medveten om de problem som f. n. föreligger för flera företag i fråga om virkesförsörjningen. Virkesutbudet har inte ökat i takt med den snabbt stigande efterfrågan som högkonjunkturen resulterat i. I syfte att stimulera till ett ökat virkesutbud har riksdagen tidigare beslutat (prop. 1978/79:199, JoU 1978/79:38) om tillfälligt bidrag till skogsgallring. Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1979/80:101, JoU 1979/80:28) om en förlängning av gallringsbidraget. Jag vill även erinra om den särskilda kommitté som f. n. behandlar hela frågan om skogsindustrins virkesförsörjning. En av de centrala frågor kommittén har att analysera är behovet av åtgärder för att få till stånd en anpassning av virkesutbudet till skogsindustrins behov.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Anledningen till att jag ställde min fråga är ett driftstopp under två veckor i mars vid Broby Industrier i Östra Göinge. Sedan frågan ställdes har företaget signalerat om ytterligare driftstopp under fem veckor i april och maj. Det är klart att denna situation skapar oro för framtiden. Anledningen till driftstörningarna är brist på råvara. Bristen beror dels på dålig avverkning, dels på konkurrens om råvaran, som jag ser det på grund av ökad fliseldning.

Redan för ett år sedan slog Pappers avdelning i Broby larm om att denna situation skulle kunna uppstå. Företaget och samhället hade alltså genom en riktig planering kunnat förhindra denna situation.

Jag ställde frågan vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att lösa problemen i Broby. I svaret håller industriministern med om att skogsindustrin i stort har stora bekymmer.

Han redovisar också en rad åtgärder som regeringen har föreslagit. Men situationen vid Broby Industrier och vid flera andra företag visar att regeringens åtgärder inte är tillräckliga, och det har lett och leder till allvarliga störningar i sysselsättningen.

Som jag ser det måste regeringen ta det totala ansvaret för skogsindustrin

och för att råvaran finns. Vi har i en socialdemokratisk partimotion redovisat de förslag som kan lösa problemen. Utvecklingen måste ske på ett sådant sätt att hänsyn tas till de anställdas rätt till arbete och trygghet – det kravet måste man absolut ställa. Det är samhällets skyldighet att se till att det blir ett jämnt flöde av virke till industrin.

Jag kan inte utläsa av svaret att det finns förslag till nya åtgärder; de som nämns är ju tidigare kända. Jag kan inte heller finna att industriministern är beredd att gripa in för att lösa problemen i Broby, och det beklagar jag naturligtvis. Det är olyckligt att man inte kan få fram råvaran, och det måste vara samhällets skyldighet att planera på ett sådant sätt att industrin verkligen får virke. Jag beklagar alltså att svaret inte innehåller de förslag till åtgärder som jag hade förväntat och som skulle lösa bekymren vid Broby Industrier.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! I det här speciella fallet, Broby Industrier, finns det ytterligare en komponent som man kanske bör uppmärksamma. Det är att Skåneskogs konkurs uppenbart har skapat viss desorganisation av virkesmarknaden och därmed skadat virkesförsörjningen för Broby Industrier. Det var en utveckling som jag på min tid varnade för, men omständigheterna gjorde att Skåneskog tilläts gå i konkurs. Och vi ser här en påtaglig effekt av att utfallet av åtgärderna i Skåne inte blev det som vi hade önskat.

I övrigt vill jag hänvisa till vad jag sade i mitt svar, nämligen att en rad åtgärder är på gång. Det är klart att det än så länge är svårt att överblicka effekten av det nya skogsskattesystemet, som trädde i kraft den 1 januari. Jag föreställer mig att när kännedomen om detta skattesystem blir allmän kommer det att ha en direkt avverkningsfrämjande effekt.

Jag vill avslutningsvis försäkra Börje Nilsson om att jag är beredd att överväga nya åtgärder om inte virkesförsörjningssituationen förbättras inom den närmaste framtiden.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Det är mycket möjligt att konkursen i Skåneskog inverkar i detta sammanhang. Men i dag är ju det konkreta problemet att man saknar råvara, och därför måste man tillgripa ett driftstopp, vilket naturligtvis är olyckligt för sysselsättningen. Detta är tydligen inte bara en tillfällig åtgärd, utan man måste tillgripa driftstopp även i april och maj.

Som jag ser det innehåller alltså svaret ingen redovisning av nya åtgärder – de som nämns är tidigare kända. Nu säger industriministern i sitt senaste inlägg att han överväger ytterligare åtgärder för att förbättra situationen, och det är bra. Vi måste naturligtvis planera och styra avverkningen så att vi kan hålla en jämn och god sysselsättning och så att de anställda verkligen kan känna trygghet. Det måste vara målet. Det är alltså bra och nödvändigt att man överväger ytterligare åtgärder, och de är ju delvis redovisade i en socialdemokratisk partimotion. Man kan följa den, då tror jag det blir bättre.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om åtgärder för
att garantera leve-
ranser av råvara
till Broby Indu-
strier AB*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Dess värre är det ju så att den socialdemokratiska partimotionen ger en ganska dålig vägledning. Den karakteriseras av en övertro på tvångsåtgärder. Jag tror att man med andra åtgärder väsentligt kan förbättra virkesförsörjningssituationen. Jag är, som jag sade nyss, beredd att med relativt kort varsel föreslå regeringen att vidta ytterligare åtgärder i detta avseende. Jag skulle tro att jag får tillfälle att återkomma i den frågan.

Med anledning av vad Börje Nilsson sade vill jag ännu en gång understryka hur olyckligt det är om man får en desorganisation på den lokala virkesmarknaden. De personer och de intressen som på sin tid t. o. m. förespråkade en konkurs i Skåneskog bör nu kunna ha ett intressant erfarenhetsmaterial att testa sina teorier på. Jag tror det kan ge en nyttig tankeställare för framtiden.

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska partimotionen om skogsnäringen är mycket omfattande, och vi kan naturligtvis inte gå in på en debatt om hela detta ämne just nu i samband med min fråga. Men som jag ser det går de förslag som framförs i motionen mycket längre, och enligt min mening får man inte vara rädd för att tillgripa tvångsåtgärder för att verkligen klara av råvaruförsörjningen. Jag tycker det är väldigt viktigt att göra det. Som jag utläser svaret vill inte industriministern gå så långt, men det är nödvändigt att man verkligen styr och planerar mycket hårt så att man får en jämn sysselsättning inom hela skogsnäringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:131 om omställningsproblemen vid omlokalisering av statliga myndigheter

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § vill jag meddela att jag på grund av familjeskäl inte kan besvara Bengt Gustavssons interpellation 1979/80:131 om omställningsproblemen vid omlokalisering av statliga myndigheter den 14 mars såsom tidigare meddelats.

Efter samråd med Bengt Gustavsson får jag meddela att jag har för avsikt att besvara interpellationen den 19 mars.

Torsdagen den
13 mars 1980

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Olle Wästbergs* i Stockholm (fp) den 18 februari anmälda fråga, 1979/80:338, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat arbetsmarknadsministern hur många människor som finns anställda i arkivarbete, halvskyddad eller skyddad sysselsättning inom kanslihuset samt om statsrådet anser att statliga myndigheter bör gå före i vad gäller anställning av handikappade.

Frågan har överlämnats till mig.

Det finns ingen inom kanslihuset som är anställd i arkivarbete, halv- eller helskyddad sysselsättning. Anledningen är att vi inom kanslihuset eftersträvar anställningar på reguljära tjänster även för handikappade. Under de senaste månaderna har som ett led i denna strävan fyra handikappade personer anställts.

I sin egenskap av arbetsgivare har staten vidtagit flera åtgärder för att bereda handikappade anställning. I förordningen om arbetshandikappade i statligt reglerad anställning är det uttryckligen inskrivet att myndigheterna vid nyanställning skall verka för att arbetshandikappade bereds sysselsättning. Statens arbetsmarknadsnämnd har bl. a. till uppgift att främja anställning av personer med svårigheter att få anställning och främja handikappades sysselsättning i övrigt. Regeringen har dessutom givit statens arbetsmarknadsnämnd och arbetsmarknadsstyrelsen i uppdrag att gemensamt utarbeta förslag till riktlinjer för hur det anställningsfrämjande arbetet bör bedrivas inom statsförvaltningen.

De faktiska svårigheterna för handikappade att få arbete inom statsförvaltningen kan trots detta vara stora. Inte minst kan det hos de handikappade själva finnas osäkerhet om vilka möjligheter som finns. Jag överväger därför möjligheterna och formerna för särskilda insatser med syfte att dels aktivera myndigheterna när det gäller att anställa handikappade, dels informera och stödja handikappade som vill och kan få statlig anställning.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret.

Just bristen på sysselsättning för handikappade leder ofta till passivitet och isolering och medför att människor som skulle kunna göra en viktig samhällsinsats tvingas att sitta hemma. Ibland hänvisas också unga människor till ålderdomshem eller långvård.

Samhället har ju vidtagit en rad åtgärder för att stimulera arbetsgivare att anställa handikappade. Bl. a. har man försökt ordna halvskyddad sysselsättning eller arkivarbete.

Nu visar det sig att av de halvskyddade platser som fanns den 31 december 1978 – och det är de senaste siffror som jag har – var nästan 70 % inrättade i enskilda företag. Det fanns inte en enda halvskyddad plats i central statsförvaltning.

När det gäller arkivarbete var drygt 45 % av tjänsterna inrättade i

---

*Om anställningen
av handikappade
vid statliga myndigheter*

Torsdagen den
13 mars 1980

*Om anställningen
av handikappade
vid statliga myn-
digheter*

allmännyttiga organisationer, men det fanns ingen plats för arkivarbete inom kanslihuset.

Nu säger Olof Johansson att man i kanslihuset eftersträvar anställningar på reguljära tjänster också för handikappade. Det är naturligtvis mycket positivt. Den uppgift som Olof Johansson lämnade om att man på sistone har anställt handikappade på vanliga tjänster är naturligtvis glädjande.

Man får dock inte skapa en motsättning mellan att å ena sidan försöka anställa handikappade på vanliga tjänster och å andra sidan inrätta t. ex. arkivarbetartjänster. I och med att denna typ av tjänster finns bör rimligen också regeringen som arbetsgivare utnyttja dem. Det kan ju vara en inkörsport för fast anställning senare. Det är bra att man, som Olof Johansson sade, försöker anställa handikappade på fasta tjänster. Men möjligheterna att inrätta fler tjänster kommer ju att vara begränsade under de närmaste åren, och skall man kunna anställa fler handikappade i kanslihuset, krävs det sannolikt att man inrättar arkivarbetartjänster.

Det är naturligtvis inte ett dugg bättre att det i det här handikappanpassade huset, vid riksdagsförvaltningen, är på precis samma sätt, dvs. att det inte finns en enda tjänst som arkivarbetare. Nu får departementen nya lokaler och de eventuella fysiska hinder som kan finnas för vissa handikappade bortfaller ju. Jag vill fråga om Olof Johansson är beredd att vidta åtgärder för att inom kanslihuset – vid sidan av det positiva som han nämnde – också inrätta tjänster för arkivarbetare.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Av svaret framgår att jag inte har skapat någon motsättning mellan de nämnda två möjligheterna. Jag har bara talat om varför det statistiskt inte har redovisats anställda i arkivarbete, halv- eller helskyddad sysselsättning. Vidare har jag sagt att vi eftersträvar anställning på reguljära tjänster. Men det är klart att det därmed inte har sagts att vi söker undvika arkivarbetsanställning. Jag har bara angett huvudmålsättningen för det arbete vi bedriver. Det föreligger ingen motsättning, utan jag tycker det verkar som om vi skulle vara helt överens om målsättningen.

Naturligtvis krävs det en ökning av informationsinsatserna. Sedan får vi väl se vad arbetet med det uppdrag som arbetsmarknadsstyrelsen och statens arbetsmarknadsnämnd har kan leda till. Jag är i varje fall beredd att på bästa sätt och i enlighet med intentionerna i arbetshandikappspropositionen se till att även staten tar sitt ansvar och att kanslihuset därvidlag visar vägen.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag noterar det sista svaret med stor tillfredsställelse. Vi tycks vara överens.

Det som Olof Johansson sade skulle alltså innebära att man, förutom att man försöker anställa handikappade på ordinarie tjänster, också vill göra ansträngningar att ordna speciella tjänster när det gäller arkivarbete eller halvskyddad sysselsättning. Naturligtvis innebär detta en anmaning till

riksdagen som arbetsgivare att i vår egen riksdagsförvaltning också försöka ta hänsyn till målsättningen att anställa handikappade.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om statsanställdas
rätt till deltidssar-
bete*

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om statsanställdas rätt till deltidssarbete

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Gabriel Romanus* (fp) den 21 februari anmälda fråga, 1979/80:353, och anförde:

Herr talman! Gabriel Romanus har frågat mig om jag vill uttala att statliga myndigheter liksom tidigare bör underlätta för de statsanställda att få deltidssarbete. Bakgrunden till hans fråga är att regeringen har utfärdat en ny deltidssförordning (1980:50), som skall träda i kraft den 1 april.

Låt mig svara så här.

Det cirkulär (1970:384) om deltidssarbete som nu upphävs tillkom för tio år sedan. Då rådde inte bara en arbetsmarknadssituation som i flera avseenden skiljer sig från den vi har i dag. Det familjesociala stödet var också långt mindre utvecklat än nu. I det läget var det naturligt för staten som arbetsgivare att aktivt underlätta anställning på deltid.

Deltidssarbetet ökade också kraftigt, framför allt bland kvinnorna. Denna utveckling har sedan fortsatt under hela 1970-talet.

Men under senare år har tillkomsten av en rad nya lagar och andra författningar bidragit till att det statliga deltidscirkuläret numera i ganska stor utsträckning har spelat ut sin roll. Alla arbetstagare har t. ex. lagfäst rätt till ledighet för vård av barn. Och den rätten återopas av de flesta deltidssarbetande. För de statsanställda finns f. ö. särskilt förmånliga regler om föräldraledighet. Vidare har rätten till ledighet för utbildning och för fackliga förtroendeuppdrag samt möjligheterna till delpensionering fått stor betydelse. Till detta kommer att de statliga myndigheterna numera uttryckligen är ålagda att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män i statlig tjänst. Och den 1 juli i år träder dessutom den nya jämställdhetslagen i kraft.

Det är alltså främst mot denna bakgrund som regeringen har funnit tiden mogen att förenkla och modernisera riktlinjerna för statligt deltidssarbete. Men samtidigt har en viss tyngdpunktsförskjutning i synsättet markerats. Den stora omfattningen av deltidssarbetet inom statsförvaltningen innebär nämligen vissa merkostnader för myndigheterna och kan också i en del fall försvåra kontakterna mellan allmänheten och myndigheten.

Jag vill betona att myndigheterna också enligt den nya deltidssförordningen skall ta särskild hänsyn till familjesociala förhållanden. De skall dessutom ta hänsyn till personer med arbetshandikapp eller andra svårigheter på arbetsmarknaden. Möjligheterna till deltidssarbete skall f. ö. kunna utnyttjas lika väl av män som av kvinnor. De närmare föreskrifter om deltidssarbete som kan behövas skall utfärdas av statens arbetsgivarverk. Det skall ske efter

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om statsanställdas
rätt till deltidssar-
bete*

samråd med statens arbetsmarknadsnämnd, som har till uppgift bl. a. att svara för jämställdhetsarbetet inom statsförvaltningen.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Som framgår av både frågan och svaret har staten varit en föregångare när det gäller att underlätta för sina anställda att få deltidssarbete. Det har sagts i det cirkulär som har gällt, att det bör avse både rutinarbete och mer kvalificerade göromål. Det har naturligtvis upplevts som positivt av de statligt anställda att de har haft möjlighet att anpassa arbetstiden efter vad de av olika skäl funnit lämpligt i sin egen situation.

Nu har cirkuläret ersatts av en deltidssförordning, och den har en helt annan ton. Nu talar man om att deltidssarbete skall anordnas när myndighetens verksamhet kräver det. När det gäller den enskilde säger man att det får anordnas på en arbetstagares begäran även i andra fall, i den mån verksamheten medger. Det är alltså inte längre tal om att underlätta för den enskilde eller att förordningen skall gälla både kvalificerade uppgifter och andra uppgifter. Den tidigare positiva tonen är borta.

Detta har också mycket riktigt uppfattats som en markant ändring av statens inställning. I tidningen Arbetsgivaren klappar man i händerna och ser det här som ett föredöme. Så här skriver man:

Nu ämnar staten av omtanke om sina pengar bromsa ökningen av deltidssjobben bland sina anställda. Från den 1 april är det inte de anställdas önskemål utan statens eget behov som skall avgöra vem som får jobba deltid och hur.

Även andra tidningar, som inte har samma intresseinriktning, har uppfattat den nya förordningen på samma sätt. Det blir svårare att få arbeta deltid efter den 1 april. Syftet är att göra verksamheten effektivare, säger en tidning. Andra har uppfattat det på samma sätt. En viss åtstramning, men inget idiotstopp, säger statssekreteraren för lönefrågor på budgetdepartementet i ett uttalande. Det är därför som jag har ställt frågan om det ansvariga statsrådet vill uttala att man fortfarande skall underlätta för de anställda, som önskar det, att få deltidssarbete.

Jag tackar för svaret. Det innehåller en del positiva markeringar, t. ex. att det även skall vara möjligt för arbetshandikappade och andra som har svårigheter på arbetsmarknaden att få deltidssarbete och att det skall gälla män lika väl som kvinnor. Men här görs ändå – jag kan inte bortse från det – en markering av att man skall ta mindre hänsyn till de anställdas önskemål i fortsättningen. Det hänvisas till kostnaderna. Jag skulle därför vilja fråga: Finns det en analys som visar att deltidssarbete verkligen leder till ökade kostnader, och hur stora är de ökningarna i så fall?

Vidare pekar statsrådet på den lag som ge föräldrar rätt till partiell tjänstledighet. Men även de som har barn över åtta års ålder kan ju ha intresse av att anpassa arbetstiden till sin egen situation. Jag vill därför upprepa den fråga som inte direkt har besvarats av statsrådet:

Vill statsrådet uttala att statliga myndigheter bör underlätta för de anställda att få deltidssarbete?

Statsrådet OI.OF JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror det är viktigt att man ändå noterar de många saker som har inträffat under den gångna tioårsperioden. Där det i början av 1970-talet var naturligt att aktivt främja deltidarbete har vi i många fall bytt ut principen om det aktiva arbetet från samhällets sida genom att lagstifta om en rätt. Detta borde Gabriel Romanus vara helt medveten om eftersom han har arbetat mycket just på det sociala området.

Sedan har jag naturligtvis mycket litet av kommentarer att göra till tidningen Arbetsgivarens uttalanden. Tidningen gör naturligtvis sin vinkling av denna problematik. Det är kanske tur att vi inte har som rättesnöre allt vad som sägs i dess kommentarer. Jag skulle kunna nämna fler exempel, på andra områden.

Däremot är det kanske viktigt att beakta hur de fackliga organisationerna ser på dessa frågor. Där har vi i vanlig ordning i samverkansförhandlingar enligt MBL fått de fackliga organisationernas synpunkter. De båda huvudorganisationer, Statsanställdas förbund (inom LO) och TCO-S, som tillsammans representerar det övervägande flertalet statstjänstemän och lärare, har därvid i allt väsentligt godtagit bestämmelserna.

På fackligt håll har man på senare tid ändrat inställning till deltidarbete. Man har bl. a. vänt sig mot att deltidarbetet utnyttjas som ett arbetsmarknadspolitiskt medel. Den tredje huvudorganisationen, SACO/SR, har motsatt sig en förändring av bestämmelserna. Statsanställdas förbund och TCO-S har uttryckligen uttalat att de inte delar SACO/SR:s negativa tolkning av de nya föreskrifterna. Jag kan inte heller finna att SACO/SR har redovisat tillräcklig grund för den kritik som organisationen vid förhandlingar och genom pressen har riktat mot de nya bestämmelserna.

Gabriel Romanus talar också om vad som är möjligt att göra utöver vad lagarna kräver, och till det skall jag be att få återkomma.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vet att ställningen för dem som vill ha deltidarbete rent allmänt har stärkts på arbetsmarknaden genom lagar, som jag har varit med om att besluta här i riksdagen och som jag tycker är bra. Men jag vet också att en arbetsgivare har möjlighet att gå utöver vad lagarna säger för att tillmötesgå de anställdas önskemål. Det är det hela diskussionen gäller - att tillmötesgå önskemål hos anställda.

Jag är glad för att den tolkning som tidningen Arbetsgivaren har gjort inte skall vara något rättesnöre. Jag tackar för det. Den var utomordentligt negativ. Jag hoppas att de som skall skriva ytterligare föreskrifter också har noterat att så skall förordningen inte tolkas. Vi vet att även på fackligt håll finns vad jag skulle vilja kalla en dogmatisk motvilja mot deltidarbete. Man låter det bästa vara det godas fiende.

Med en perfekt jämställdhet i samhället behövs kanske inte lika mycket deltidarbete. Men vi vet ju att en möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden för många kvinnor - även för dem som har barn i sådana åldrar att de inte kan åberopa rättigheterna till deltidarbete - är att ta deltidarbete. De

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om statsanställdas
rätt till deltidarbete*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om statsanställdas
rätt till deltidssar-
bete*

kanske anser att de inte orkar med ett heltidsarbete, av olika skäl. Där kan staten vara en föregångare. Det är också troligt att kommunerna har tagit ett visst intryck av att staten har haft en särskilt positiv inställning. Det är möjligt att man är rädd för att deltidssarbetet kan användas som ett arbetsmarknadspolitiskt medel av mindre omdömesgilla arbetsgivare. Men jag förmödar att en sådan rädsla inte finns när det gäller staten.

Jag är tacksam för att Olof Johansson avser att återkomma i ett ytterligare inlägg. Då kanske jag kan få svar på den fråga som jag ställde, nämligen om statsrådet vill uttala att statliga myndigheter bör underlätta för anställda som så önskar att få deltidssarbete.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det är viktigt att först påpeka att den nya deltidssförordningen gäller *utöver* den rätt till ledighet som följer av kollektivavtal eller av lag eller annan författning, t. ex. för vård av barn eller för studier. De rättigheterna inskränks självfallet inte på något sätt av de nya bestämmelserna. Detta tror jag säkert att Gabriel Romanus är helt medveten om, men det är ändå viktigt att i debatten klargöra detta gång på gång, så att deltidssförordningen inte ses som en isolerad företeelse. Den är alltså ett komplement och i vissa klart utpekade avseenden självfallet underordnad andra bestämmelser som är nog så viktiga för att hävda just möjligheterna till deltidssarbete.

Därutöver upptas i deltidssförordningen de arbetshandikappades situation – som Olle Wästberg i Stockholm och jag här talade om för en stund sedan – som ett specifikt område som man skall främja, och vidare naturligtvis de familjesociala skälen. Det avser således inte bara bristen på barnomsorg, som man särskilt angav i det tidigare cirkuläret, det innefattar också en vidare definition av familjesociala skäl.

De statsanställda – och f. ö. även lärarna – har ju möjlighet att få partiell tjänstledighet för vård av barn ända tills barnet fyller tolv år och i en del fall ännu längre. För dem gäller alltså förmånligare regler än enligt den allmänna lagen om rätt till ledighet för vård av barn.

Jag förutsätter att de flesta deltidssarbeten också i fortsättningen kommer att anordnas för att tillgodose önskemål från de anställda. På det sättet vill jag gå Gabriel Romanus till mötes.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det senaste tillägget.

Jag tror att det här meningsutbytet ändå har fyllt funktionen att ta bort en del av de tolkningar som har gjorts, där man har sett ändringen som en åtstramning för de anställda. Bl. a. påpekandet att familjesociala förhållanden kan inrymma mycket annat än vad som står i lagen, dvs. att man har barn under åtta år, är värdefullt; det kan ju också finnas andra familjeskäl som gör att man vill arbeta deltid.

Jag tycker att jag har fått positiva besked av statsrådet Olof Johansson, och det uppskattar jag.

Men naturligtvis finns det fortfarande kvar en markering av något slags tyngdpunktsförskjutning, där man håller fram nackdelarna, för arbetsgivarna, med deltidsarbete. Jag är alltså inte helt nöjd. Men jag hoppas att de som skall utfärda ytterligare bestämmelser vill ta fasta på de positiva uttalanden som Olof Johansson har gjort här. Jag kan försäkra att skulle det bli en ändrad och mer negativ praxis bland de statliga arbetsgivarna, så kommer i varje fall jag att följa den utvecklingen med uppmärksamhet.

Jag anser att det är de *anställdas* synpunkter när det gäller deras egen arbetstid som skall vara avgörande och inte det förhållandet att en del fackliga ombudsmän har en dogmatisk inställning i denna fråga.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Bara en kort anmärkning.

Vi vet alla att det finns olika skäl för att söka sig till deltidsanställning. Det finns alltså vissa skäl som kan anses vara mindre berättigade. Vi vet hur man resonerar kring skattepolitik och annat. Genom den formulering som deltidsförordningen nu har är det klart att den sortens skäl inte kan beaktas i det här sammanhanget. I övrigt hänvisar jag till vad jag tidigare sagt i detta sammanhang.

Jag vill bara påpeka att det är viktigt att också se på hur förmånerna påverkas längre fram i livet. Det är naturligt att vi vidare eftersträvar att man har möjlighet att gå över från deltids- till heltidssysselsättning.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det var intressant att Olof Johansson tog upp detta med skattefrågan. Det ger verkligen en tankeställare. Om det är så att människor, som i övrigt skulle vilja jobba heltid, säger att de vill arbeta deltid därför att det inte lönar sig att arbeta full tid, är det naturligtvis ingenting som vi skall möta genom att tvinga folk att jobba heltid, utan det skall vi möta genom ett vettigt skattesystem. Jag har stora förhoppningar på den här regeringen att den skall arbeta vidare efter de linjerna. Jag hoppas att även Olof Johansson vill medverka i det arbetet, även om entusiasmen från centerpartiets sida inte alltid har varit på toppen när det gäller de frågorna.

Det vore verkligen ett underkännande av hela vårt skattesystem om vi skulle säga, att för de statligt anställda lönar det sig så dåligt att jobba heltid att man måste tvinga dem till det, eftersom de annars av skatteskäl övergår till deltid. Riktigt så illa ställt är det väl inte. Men om man, som Olof Johansson gör, drar in skattesystemet i den här debatten, bör man dra en annan slutsats av det.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Vi har alltså i deltidsförordningen talat om vad vi vill främja när det gäller de handikappade och dem som kan åberopa familjesociala skäl. Det är det väsentliga och det grundläggande. Det andra nämnde jag bara för att exemplifiera vad som ibland i debatten nämns som skäl. Deltidsförordningen säger ingenting positivt i den riktningen.

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om beredskaps-
arbete inom sko-
industrin*

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag misstänker att jag har fått i stort sett de besked jag kan få. Jag vill ändå som avrundning för min del säga att det i Olof Johanssons framställning finns ett drag av att det i stor utsträckning är arbetsgivaren som skall bedöma de skäl som den anställde har för deltidarbete.

Det är klart att om deltidarbetet ställer till svårigheter, måste man väga dem mot de skäl som den anställde har. Men grundinställningen har tidigare varit att man skall underlätta för människorna att ha den arbetstid som de själva tycker passar dem, så länge det inte ställer till nackdelar för andra. Den grundinställningen borde staten som arbetsgivare ge uttryck för. För min del är jag skeptisk till de uttalanden som görs, om att det ställer till så mycket besvär att människor vill jobba kortare tid än precis den normala. I vissa fall kan det givetvis vara en nackdel att man inte finns tillgänglig på arbetsplatsen. Men det finns också fördelar med att man jobbar kortare tid – man har ofta en högre effektivitet när man jobbar kortare tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om beredskapsarbete inom skoindustrin

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Helge Hagbergs* (s) den 28 februari anmälda fråga, 1979/80:358, och anförde:

Herr talman! Helge Hagberg har frågat mig om jag anser det vara rimligt att Skogruppen AB förlägger nåtling utomlands i stället för i Sverige och om jag är beredd att medverka till att beredskapsarbete inom nåtling kommer i gång i Sverige.

Skogruppen AB bildades våren 1979. De fem tillverkande företagen i bolaget svarar för ungefär hälften av den svenska läderskotillverkningen. Jag har inhämtat att ett av dessa företag, Rex Skoindustri AB, har lagt ut ett nåtlingsarbete avseende 10 000 par läderstövlar till Uruguay. Uppdraget motsvarar i arbetstid drygt tre manår. Anledningen till att nåtlingen inte skett hos Rex är bristen på arbetskraft.

Situationen för den svenska läderskoindustrin är ljusare än på länge. För första gången på många år sker en ökning av produktionen. Härtill har bidragit bl. a. det statliga omstrukturerings- och effektiviseringsprogram som inleddes förra året och den förbättring som skett av det relativa svenska kostnadsläget. På grund av svårigheten att rekrytera arbetskraft har emellertid branschen svårt att fullt ut utnyttja det förbättrade läget. Det är beklagligt om det förhåller sig så att en bristande yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden försvårar den utbyggnad av industrisektorn som är nödvändig för svensk ekonomi.

Samhällsföretagsgruppen tog den 1 januari i år över ansvaret för bl. a. skyddade verkstäder och även för de industriella beredskapsarbetena. De sistnämnda ingår nu som delar av Samhällsföretags verksamhet. Jag kan inte

bedöma vilka möjligheter Samhällsföretag har att utföra de aktuella nåtlingsarbetena. Regeringen har f. ö. inom ramen för gällande lagstiftning ingen möjlighet att påverka frågor om förläggning av tillverkning till Samhällsföretag. Jag vill också betona att Samhällsföretag inte kan utgöra en ersättning för en konkurrenskraftig, lönsam industriverksamhet.

I det konkreta fallet med svårigheter att rekrytera arbetskraft är det naturligt och sannolikt till fördel för alla parter, att skoföretaget hellre lägger ut en del av arbetet utomlands än avstår från hela ordern. Självfallet är det inom företaget som beslut av detta slag skall fattas med företagets bästa för ögonen. Någon konstitutionell möjlighet att påverka sådana beslut föreligger inte.

Jag vill slutligen framhålla att det aktuella fallet ånyo understryker behovet av en ökad yrkesmässig rörlighet på den svenska arbetsmarknaden.

---

*Om beredskaps-
arbete inom sko-
industrin*

HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret. Jag delar också den bedömning som kommer till uttryck i svaret – att vi f. n. har en ljusare situation för sko- och läderbranschen än vi haft på mycket länge.

Dock skulle jag vilja poängtera att vi befinner oss i ett verkligt dilemma. Beklädnadsarbetareförbundet har t. ex. gjort ansträngningar för att finna uppslag som kan förmå företaget att förlägga sin nåtling inom landet. Dels har vi kapacitet inom Samhällsföretag, dels har vi faktiskt arbetslösa nåtlerskor, som skulle få sysselsättning genom att man i detta fall förlade verksamhet till Malung. Också det lokala facket har föreslagit åtgärder. Man har erbjudit sig att ställa upp med övertidsarbete för att kunna klara det aktuella behovet.

Det är säkerligen riktigt som handelsministern säger i svaret, att det inte är konstitutionellt möjligt att ingripa i det enskilda företagens beslut. Men det är ändå att beklaga att företaget inte självt är mera samarbetsvilligt och inte ställer upp när det gäller en spontan facklig ambition att hjälpa till med insatser. Man skulle kunna ställa frågan hur länge samhället skall ställa upp och hjälpa företaget med att hävda sig på marknaden med sina varor. Jag tycker att det ligger rätt mycket i den socialdemokratiska tekomotionen, som talar om att vi verkligen måste se på konstruktionen med stödåtgärderna inom hela denna sektor.

Min fråga är alltså: Hur långt skall vi låta ett företag gå? Det kan ju bli ytterligare beställningar utomlands. I hur stor utsträckning kan vi från statens sida tillåta att mer och mer beställningar förläggs utanför landets gränser?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! På frågan hur länge samhället skall ställa upp är svaret att vi har ställt upp med olika statliga insatser för att omstrukturera skoindustrin och på olika sätt hjälpa till helt enkelt därför att vi har velat bevara en skoindustri i Sverige. Det är av beredskapsskal och naturligtvis också av andra skäl som vi är intresserade av detta. Det är därför som handelsdepar-

---

*Om beredskaps-
arbete inom sko-
industrin*

tementet har haft denna fråga under sitt ansvar. Vi vill fortsätta att ställa upp så länge som det över huvud taget är möjligt att till en rimlig kostnad bevara denna kapacitet i Sverige.

När det gäller kostnadsfrågan måste man – det är också konstitutionellt betingat – ge företaget självt möjligheter att avväga vad som är företags-ekonomiskt möjligt. Och när det gäller detta att hålla nere kostnaderna undrar jag, Helge Hagberg, om inte även socialdemokratin måste säga sig att det är nödvändigt med en ökad rörlighet och framför allt en ökad yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden. Annars kommer dessa kostnader att bli svindlande. Utan tvivel kan denna typ av rörlighet innebära krav och påfrestningar och att man därför gärna i namn av trygghet skulle vilja skapa sådana skyddsnät att det inte längre skall ställas sådana krav. Då vill jag göra gällande att vad man i så fall gör i namn av trygghet kommer att bli trygghetens fördärv, därför att vi då snart kommer att ha en industristruktur och sådana offentliga åtaganden att det i längden inte kommer att finnas pengar till att uppfylla alla de olika åtaganden som gjorts.

HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Naturligtvis vill inte heller jag få något konstlat förhållande med åtaganden från samhällets sida som innebär att man inte har en sund företagsamhet i branschen. På den punkten är jag överens med handelsministern. Men gentemot den här gruppen har samhället tagit på sig vissa ekonomiska åtaganden. Då får gruppen också ställa upp och samverka. Det får inte vara så att företaget fortsätter att förlägga verksamhet utomlands. I det här fallet har vederbörande fackförening gett uppslag om utläggning av arbetet inom landet – i Malung. Här är det naturligtvis inte fråga om rörlighet, för det är ju inte längre avstånd mellan Malung och Örebro än att man mycket väl skulle kunna ha haft verksamheten förlagd till Malung. På så vis hade man också sparat in arbetslöshetsunderstöd till de nåtlerskor som nu får fortsätta att stämpla.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Låt mig konstatera att Skogruppen AB har ett produktionsåtagande vad gäller produktion i Sverige. För det har man fått vissa typer av insatser från statens sida. Man uppfyller detta produktionsåtagande mer än väl. Det som vi nu talar om är produktion utöver detta åtagande. I den mån man skulle komma att underskrida produktionsåtagandet, t. ex. genom att förlägga verksamheter utomlands eller genom att man över huvud taget inte har råd att fortsätta sin verksamhet, då uppstår en situation som f. n. inte råder men som då skulle få bli föremål för förnyade överväganden och ny prövning.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om statsbidrag till försöksanläggningar med fasta bränslen

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Statsrådet CARL AXEL PETRI erhöll ordet för att besvara *Georg Anderssons* (s) den 22 februari anmälda fråga, 1979/80:354, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Georg Andersson har frågat industriministern om regeringen är beredd att tillskjuta ytterligare medel till statens industriverk för att möjliggöra statsbidrag till försöksanläggningar med fasta bränslen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Industriverket har i en skrivelse den 8 februari 1980 anmält att efterfrågan på statsbidrag för olika typer av energibesparande åtgärder inom näringslivet har ökat avsevärt och att tillgängliga medel inte kommer att räcka till för att täcka det väntade behovet. Verket har bl. a. redovisat att av ett antal större demonstrationsprojekt – bland vilka ingår den anläggning i Lycksele som Georg Andersson har nämnt i sin fråga – endast några få kan beviljas bidrag med nu tillgängliga medel. Industriverket har därför begärt ytterligare medel för statsbidrag till energibesparande åtgärder. Dessa medel skall användas för omställningsåtgärder i näringslivets befintliga byggnader och industriella processer och för uppförande av prototyper och demonstrationsanläggningar.

Frågan om ytterligare medel för energibesparande åtgärder bereds f. n. inom regeringskansliet. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att ta upp denna fråga i propositionen med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Petri för svaret. Jag skall erkänna att jag hade önskat att få svaret av Nils Åsling, till vilken jag ställde frågan, och det av speciella skäl, som jag strax skall redovisa.

Låt mig först betona att bristen på medel för anslag till anläggningar för utnyttjande av alternativa bränslen är akut. Det framgår av industriverkets framställning i början av februari. Av en rad projekt som är bra och som man vill tillstyrka är det bara några få som enligt industriverket nu kan få några bidrag.

Den framställning som kommit från Lycksele kommun är mycket intressant. Den gäller ett sammanhållet system, där man kan tillvarata ortens råvara, föra över den i flisanläggning och sedan i värmeanläggning. Vi vill ha ett snabbt besked – planeringen är långt gången, och vi räknar med att kunna ta anläggningen i drift hösten 1981.

Nu fick jag inget klart besked om hur det blir – bara att frågan skall tas upp i tilläggsbudget. Men därmed är ju inte sagt att det blir några pengar i tilläggsbudget, i varje fall är det inte sagt att det blir tillräckligt med pengar. Det här är ganska dyra anläggningar, och kommunerna kan själva inte svara för alla kostnaderna. Staten har stimulerat kommuner och andra att ta fram sådana här projekt. När man har sagt A måste man vara beredd att säga B:

---

*Om statsbidrag
till försöksanlägg-
ningar med fasta
bränslen*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om statsbidrag
till försöksanlägg-
ningar med fasta
bränslen*

staten måste vara beredd att fullfölja med tillräckliga investeringsmedel.

Jag hade önskat att få diskutera det här med Nils Åsling, därför att han tillhör dem som nu gör förespeglningar om att man snabbt skall kunna övergå till alternativa bränslen. Jag har tagit del av en centermotion där det frejdigt skisseras hur ved och flis skall kunna ersätta olja ochel – det skall ge en väldig mängd arbetstillfällen. Det är också vad som förkunnas av vissa företrädare i energidebatten just nu.

Om man gör sådana förespeglningar måste man vara beredd att ta konsekvenserna av dem. Det är vad industridepartementet hittills inte har gjort. Därför skulle jag gärna vilja att statsrådet Petri i Nils Åslings ställe deklarerar huruvida det är avsikten att i tilläggsbudget III ta upp så mycket medel att den här typen av projekt kan komma till stånd i rimlig omfattning.

Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag och regeringen är medvetna om hur viktigt det är att särskilt prototyper och demonstrationsanläggningar på det här området kommer fram. Jag kan därför säga att vi prövar den här frågan i positiv anda. Propositionen med förslag till tilläggsbudget III kommer i slutet av denna månad, och då blir det uppenbart hur mycket pengar som kan anslås till detta viktiga ändamål i en tid då det är svårt att få fram pengar. Jag kan försäkra att vi f. n. prövar frågan i positiv anda.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag är tacksam för den positiva andan. Det är dock svårt att taxera den i dag. Jag får väl ge mig till tåls till slutet av månaden när propositionen kommer. Men jag vill ännu en gång betona att det är bråttom och att det behövs avsevärda belopp. Jag hoppas att statsrådet Petri också bär fram den hälsningen till Nils Åsling, som jag tycker bär ett speciellt ansvar i denna fråga.

Jag vill också tillägga att det visserligen i första hand är prototyper och demonstrationsanläggningar som nu bör få komma till stånd, vilket statsrådet Petri framhöll. Men vi skall inte göra oss några illusioner om att andra anläggningar än dessa kommer att bli lätta att förverkliga, om inte staten är beredd att bidra med medel. Kostnaderna kommer säkert att under avsevärd tid överstiga alternativkostnaderna i nu fungerande anläggningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Om gasleveranser från Norge

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Statsrådet CARL AXEL PETRI erhöll ordet för att besvara *Ingvar Carlssons* (s) den 10 mars anmälda fråga, 1979/80:365, och anförde:

Herr talman! Ingvar Carlsson har frågat mig vilka åtgärder som har vidtagits av den svenska regeringen för att få till stånd gasleveranser från Norge.

Jag utgår från att frågan gäller i första hand leveranser från sådana gasfyndigheter i norska Nordsjön söder om 62:a breddgraden som ännu inte exploateras. För både Danmark och Sverige är det naturligtvis av största intresse att det norska valet av ilandföringsalternativ för gasen från dessa fyndigheter underlättar framtida leveranser till Norden. Denna fråga togs upp vid ett danskt-norskt statsministermöte den 8 februari. Därvid förklarade sig Norge berett att samarbeta med Danmark och Sverige med sikte på att företa en samlad kartläggning och prövning av möjliga lösningar som kan tillgodose nordiska marknadsintressen inom ramen för ett större framtida gasprojekt. Samråd i frågan skedde även med svenska regeringen.

Därefter har överläggningar ägt rum mellan företrädare för de berörda departementen och de statliga bolagen i Danmark, Norge och Sverige. I första hand skall nu Den norske stats oljeselskap a.s. (Statoil) tillsammans med Dansk Olie & Naturgas A/S och Swedegas AB klarlägga såväl marknadsförhållanden som tekniska och ekonomiska aspekter på frågan.

En förutsättning för att Sverige skall kunna konkurrera med västeuropeiska köpare om leveranser av norsk naturgas är att transport till Sverige kan ske till rimlig kostnad och att det finns en förberedd marknad i Sverige. Som bekant har Sverige och Danmark nyligen träffat ett avtal som ger Sverige rätt att i viss utsträckning utnyttja det planerade danska rörledningssystemet för gastransporter. Sverige har också tillförsäkrats vissa leveranser av dansk naturgas som skall göra det möjligt att bygga upp en naturgasmarknad med början i sydvästra Skåne. Regeringen avser att redovisa frågan för riksdagen i vår.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Petri för svaret.

Det finns två motiv för min fråga. Det ena motivet är att representanter för den norska regeringen har uttalat förvåning över den svenska regeringens passivitet när det gäller att få till stånd gasleveranser till Sverige. Därför har jag velat i riksdagen få besked om vad den svenska regeringen i praktiken gör. Svaret förvånar mig på en punkt, nämligen att det är de tekniska problemen med gasledningar och vilka åtgärder som behöver vidtas som redovisas. Men det som norrmännen fäster avseende vid och som från deras sida är en helt avgörande förutsättning är om Sverige kan erbjuda en näringspolitisk satsning i Norge. För detta finns alltså ingen redogörelse i svaret. Jag vill fråga statsrådet Petri: Finns det några industriella förberedelser från Sveriges sida för att vi skall få del av den norska gasen? Om inte lär det inte tjäna mycket till att förbereda de tekniska lösningarna.

---

*Om gasleveranser
från Norge*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Om gasleveranser
från Norge*

Det andra motivet för min fråga är att representanter för ett av regeringspartierna, centerpartiet, reser omkring i landet och talar om att man vill ha mer gas – det sades senast i TV i går i samband med utfrågningen av företrädare för linje 3. Därför är jag naturligtvis som företrädare för oppositionen mycket intresserad av att få reda på vad detta parti som regeringsparti utträtt i praktiken för att Sverige i verkligheten skall få gas.

Svarar statsrådet Petri på den första frågan, så har han automatiskt också gett svar på den andra frågan.

Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Som framgick av det svar jag lämnade, är Sverige starkt intresserat av att få den norska naturgasen hit, i likhet med vad man nu har kommit överens med den danska regeringen om.

Beslutssituationen i Norge är sådan, enligt en "innstilling" som är lämnad till det norska stortinget, att beslut inte behöver fattas förrän om knappt ett år. I avvaktan på det kartläggs nu olika ledningsdragningar och marknadsförhållanden.

Jag är väl medveten om att norrmännen, som också är intresserade av ett industriellt samarbete och ställer det som förutsättning inte bara för oljeleveranser utan också för gasleveranser, är angelägna om nya svenska projekt. Vi har, kan jag försäkra, en kontinuerlig kontakt med norrmännen, och det är alltid en bedömning från vår sida att få fram realistiska projekt som är kommersiellt användbara och som kan vara till nytta för båda länderna.

Vi måste i det här sammanhanget också tänka på våra egna arbetstillfällen här i landet, men jag vill deklarerat att jag tror att det finns oerhört stora fördelar med ett svensk-norskt industriellt samarbete, där oljesamarbetet är en del. Vi är i gång med kontakter, och jag vill rikta uppmärksamheten på att Volvo redan ett par dagar efter det att det blev bekant att vi hade kontakter rörande gasledningarna deklarerade sitt intresse att vara med. Det tycker jag är bra.

Vi arbetar alltså så realistiskt som det är möjligt på det här området.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Statsrådet Petri säger i sin replik att Sverige är starkt intresserat av norska gasleveranser. Det är väl i och för sig bra, men det beklagliga är ju att man i Norge trots de kontinuerliga kontakter som äger rum inte har lyckats skapa någon klarhet om var den svenska regeringen står. Det är detta som efterlyses från norsk sida och som föranleder min fråga.

Det gäller inte bara att tala om att man är intresserad, utan den norska regeringen har gjort alldeles klart att det gäller att ha någonting att bjuda. Ett år är en kort tid om man skall fatta ett beslut, och då är alltså min fråga:

Förekommer några konkreta förberedelser för att Sverige skall kunna leva upp till de industripolitiska och näringspolitiska krav som Norge ställer?

Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! På Ingvar Carlssons senaste fråga kan jag svara ett obetingat ja. Här förekommer en mängd överläggningar. När det gäller ärenden av kommersiell natur kan man dock inte på detta stadium offentliggöra vad som pågår. Men det bedrivs ett betydande internt arbete, och det förekommer kontinuerliga kontakter med norrmännen.

Det gäller att få fram så realistiska och kommersiellt gångbara projekt som möjligt, och jag vill gärna deklarerat att företag som ser en möjlighet att sätta i gång ett samarbete med Norge bör ta kontakt med oss, så skall regeringen göra vad den kan för att underlätta ett samarbete på området.

*Om ändrade be-
svärsbestämmelser
i socialförsäkrings-
ärenden*

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Det var en sorts annonsering i riksdagen från den svenska regeringens sida det statsrådet sade senast om att det går bra att ta kontakter med regeringen, om det finns några företag som är intresserade. Volvo har valt att gå direkt och har tydligen ansett det vara en effektivare väg.

Man blir litet orolig när statsrådet Petri anser sig tvungen att här i riksdagen så att säga utannonsera möjligheten att ta kontakt med regeringen för den som vill ha satsning via Norge. Jag tror det krävs en helt annan planering och helt andra initiativ, om det skall bli något av, och inte att den svenska regeringen väntar att privata företag skall ta kontakt med kanslihuset.

Statsrådet CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag kan försäkra Ingvar Carlsson att det här förekommer en mängd initiativ. Vi är i gång med olika projekt. Vi sitter visst inte i kanslihuset och bara väntar. Men man kan aldrig slå sig till ro med det man har i gång. Det var därför jag gjorde denna deklaration för att ytterligare markera vårt intresse.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om ändrade besvärsbestämmelser i socialförsäkringsärenden

Socialministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Anna-Greta Skantz* (s) den 10 mars anmälda fråga. 1979/80:363, och anförde:

Herr talman! Anna-Greta Skantz har frågat mig när jag avser att verkställa det beslut riksdagen fattat om ändring i bestämmelserna om besvär i socialförsäkringsärenden.

Som allmän regel gäller att den som vill klaga på ett beslut i ett socialförsäkringsärende skall sända besvärshandlingen till den myndighet som har meddelat beslutet. Besvären kan under vissa förutsättningar prövas även om besvärshandlingen sänts till fel instans. Därvid krävs att besvären före besvärstidens utgång kommit in till en försäkringskassa, riksförsäkringsverket eller den domstol som skall pröva besvären.

Torsdagen den
13 mars 1980

*Om ändrade be-
svärsbestämmelser
i socialförsäkrings-
ärenden*

Som socialförsäkringsutskottet anfört i sitt betänkande 1978/79:17 bör den omständigheten att besvärshandlingen ges in till en annan försäkringsrätt än den som skall pröva besvären inte leda till att man riskerar att besvärsrätten går förlorad, vilket blir fallet enligt gällande bestämmelser. Detsamma gäller när besvär över en försäkringskassas eller riksförsäkringsverkets beslut felaktigt sänds till försäkringsöverdomstolen.

Regeringen har därför i proposition 1979/80:128, som lämnats till riksdagen denna vecka, bl. a. föreslagit en komplettering av lagtexten på denna punkt. Ändringen innebär att en besvärshandling skall godtas även om den i rätt tid getts in till en annan försäkringsdomstol än den som skall pröva besvären.

ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

I min motion nr 510, som jag lämnade under den allmänna motionstiden i januari månad 1979, påpekade jag det orimliga i att begära att varje enskild försäkrad skall klara av sådana byråkratiska finesser som i dag finns när det gäller besvär i socialförsäkringsärenden. I motionen föreslog jag att besvärshandling skall kunna tas upp till prövning oavsett vilken försäkringsrätt den har inkommit till.

Den 28 mars 1979 beslöt riksdagen med bifall till min motion ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

Trots att snart ett år gått sedan riksdagen fattade beslutet har ännu ingen ändring skett i de regler som gäller och som kan få olyckliga konsekvenser för den som vill överklaga försäkringskassans beslut. Jag har till för någon vecka sedan levt i den tron att det beslut som riksdagen tog i mars 1979 har verkställts. Det är med förvåning jag konstaterat att så inte skett. Det är enligt min mening en upprörande nonchalans mot riksdagen, och det är till uppenbar nackdel för många försäkrade.

Jag har svårt att förstå att det skall behöva ta ett år för att få till stånd en ändring som riksdagen begärt. Det gäller ingen kostsam reform, och den belastar inte en hårt ansträngd budget. Men ändringen är av stort värde för den som vill överklaga en försäkringskassas beslut. Det kan gälla indragning av sjukpenning, avslag på ansökan om vårdbidrag till familj med ett svårt handikappat barn, ansökan om handikappersättning, förtidspension osv.

Det är enligt min mening fråga om en fullständigt onödig försening. Under den tid som förflutit sedan riksdagen fattade beslutet finns det risk för att försäkrade skickat sin besvärsskrivelse till fel försäkringsrätt och därmed inte fått sitt ärende prövat i högre instans.

Regeringens handläggning av det här ärendet visar att det är nödvändigt att vi kontrollerar att fattade beslut följs. Det är i varje fall vad jag personligen har lärt mig. Det är bra att regeringen nu har lagt fram en proposition. Jag tycker kanske att den kommer elva eller tolv månader för sent, men det är ändå glädjande att vi nu får en ändring till stånd på denna punkt.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att jag beklagar att denna ändring inte kommit till stånd tidigare. Jag skall inte gå närmare in på omständigheterna kring dröjsmålet.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:1913 och 1914 till lagutskottet

§ 12 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:163

§ 13 Medelsanvisningen till radio och television, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1979/80:24 med anledning av proposition 1979/80:100 såvitt gäller medelsanvisningen till radio och television, m. m., jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för punkterna 1 och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande båda punkterna i betänkandet.

Punkt 1 (Radio och television)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100, bil. 12 (utbildningsdepartementet) s. 66–91, föreslagit riksdagen att

1. anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i radiolagen (1966:755).

2. anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen om avgift för televisionsmottagare (1978:478).

3. godkänna i propositionen angivet förslag till den på grundval av investeringsplanen beräknade medelsförbrukningen för byggnadsstyrelsen.

4. godkänna i propositionen angivna förslag till medelsberäkningar för televerket.

5. medge regeringen bemyndigande att av konjunkturmässiga eller andra skäl anvisa ytterligare högst 10 % av föreslagna totala investeringsmedel till televerket och byggnadsstyrelsen.

6. medge att televerket lämnades det beställningsbemyndigande som förordats i propositionen.

7. godkänna i propositionen angivna förslag till medelsberäkningar för Sveriges Radio-koncernen.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

8. godkänna i propositionen angivet förslag till medelsberäkning för radionämndens verksamhet.

Medelsberäkningen i propositionen innebar för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten att för televerkets investeringar beräknades 85,7 milj. kr. och för dess driftkostnader 214,5 milj. kr., medan för Sveriges Radios investeringar beräknades 79,0 milj. kr. och för dess driftkostnader 1 127,5 milj. kr. För byggnadsstyrelsens investeringar beräknades 15,0 milj. kr. Kostnaderna för radionämndens verksamhet beräknades till 1,3 milj. kr. Sammanlagt innebar detta utgifter om 1 523,0 milj. kr.

I den för Sveriges Radio beräknade driftkostnaden låg enligt propositionen en resursförstärkning för programverksamheten under nästa budgetår om 45,5 milj. kr. Detta borde enligt propositionen möjliggöra en fortsatt satsning på den regionala riksprogramproduktionen samt, inte minst, kvalitetssatsningar. I propositionen betonades också vikten av att medel avsattes för olika former av frilansengagemang.

Den i propositionen föreslagna ändringen i lagen om avgift för innehav av televisionsmottagare innebar att den allmänna mottagaravgiften höjdes från 85 kr. till 102 kr. 50 öre per kalenderkvartal och att tilläggsavgiften för innehav av färg-TV höjdes från 35 kr. till 40 kr. per kalenderkvartal.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:188 av Bo Lundgren m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om fördelning-
en mellan dotterbolagen av de ökade anslagen till Sveriges Radio AB.

1979/80:208 av Filip Fridolfsson (m),

1979/80:285 av Sven Johansson (c) och Tore Nilsson (m).

1979/80:286 av Knut Wachtmeister m. fl. (m),

1979/80:373 av Karl-Eric Norrby m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om lokalradions utveckling och Sveriges Radios medelsfördelning.

1979/80:503 av Ulla Ekelund (c), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalradions utveckling och Sveriges Radios medelsfördelning.

1979/80:509 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade ange nya riktlinjer för SR-koncernens verksamhet
innehållande

a) att moderbolaget gavs övergripande ansvar för verksamheten och utökade funktioner bl. a. genom att koncerngemensamma operativa organ förlades dit,

b) att omorganisationen snarast stoppades och att utvärdering av den skedde,

c) att utbyggnaden av regional-TV uppsköts till nästa avtalsperiod,

d) att kvalitetshöjning genom ökad inhemsk teater- och underhållningsproduktion, mer genomarbetade kultur- och samhällsprogram m. m. prioriterades och skulle ske med tillvaratagande av resurser i Stockholm, vars sändningstid inte minskades,

e) att lokalradion gavs ökade resurser, bl. a. till bandverkstäder,

2. att riksdagen beslutade uttala sig för att ett avtal för hela koncernen skulle slutas mellan staten och SR med riktlinjer som innebar

a) att kravet på opartiskhet i programverksamheten skulle gälla det totala utbudet,

b) att yttrandefriheten i rundradion skulle gälla lika för alla,

c) att demokratistadgandet skulle bibehålla sin hävdvunna innebörd men med tillämplighet också på jämlikhet mellan könen och andra jämlikhetsfrågor.

3. att riksdagen beslutade att 54,5 milj. kr. fick tas i anspråk ur radiofonden utöver regeringens förslag,

4. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utredning som på sikt skulle se över finansieringsfrågan för radion och televisionen,

5. att riksdagen uttalade att SR borde utträda ur Svenska arbetsgivareföreningen (SAF),

6. att riksdagen uttalade att ambitionsnivån för lokalradion borde höjas och därmed avvisade regeringens förslag beträffande lokalradions målsättningar.

1979/80:515 av Allan Åkerlind m. fl. (m),

1979/80:539 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s),

1979/80:644 av Sture Ericson (s),

1979/80:645 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp),

1979/80:647 av Rune Johansson m. fl. (s),

1979/80:648 av Gunnel Liljegren m. fl. (m),

1979/80:652 av Catarina Rönnung m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen uttalade att lokalradion fortfarande behövde förstärkta resurser för att klara sin verksamhet,

1979/80:653 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m),

1979/80:761 av Lennart Brunander (c),

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

1979/80:1229 av Tage Adolfsson (m).

1979/80:1233 av Georg Andersson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna
- a) vad som i motionen anförts om medelstildelningen,
- b) vad som i motionen anförts om lokalradion,

1979/80:1234 av Kerstin Andersson i Hjärtum (c).

1979/80:1236 av Gunilla André och Ella Johnsson (båda c) såvitt nu var i fråga.

1979/80:1238 av Curt Boström m. fl. (s),

1979/80:1242 av Margareta Gard m. fl. (m. s. c. fp), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att det var angeläget att lokalradions utbyggnad inte stoppades utan att den fick del av de reformpengar som anslogs till Sveriges Radio,

1979/80:1243 av Olle Göransson m. fl. (s, m, c, fp, vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade hos regeringen anhålla att det mellansvenska regional-TV-distriktet byggdes ut i enlighet med tidigare planering.

1979/80:1245 av Linnea Hörlén (fp).

1979/80:1247 av Börje Hörnlund och Karin Israelsson (båda c).

1979/80:1250 av Bengt Kindbom m. fl. (c, s, m, fp), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om medelsfördelningen inom Sveriges Radio och möjligheterna att förverkliga målsättningen för lokalradion,

1979/80:1251 av Kjell Mattsson och Märta Fredrikson (båda c),

1979/80:1255 av Gunnar Oskarson och Mårten Werner (båda m),

1979/80:1259 av Olle Svensson (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av en utbyggnad av lokalradion för att förstärka demokratin på det lokala och regionala området.

1979/80:1271 av Bengt Wiklund m. fl. (s).

1979/80:1272 av Eva Winther (fp).

- 1979/80:1273 av Sven Eric Åkerfeldt m. fl. (c), vari yrkats
1. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen vidgade närradiokommitténs uppdrag i enlighet med vad som anförts i motionen,
  2. att riksdagen beslutade uttala att den på detta sätt vidgade verksamheten fick bedrivas t. o. m. 1982 innan slutlig utvärdering skedde.

1979/80:1671 av Margareta Andrén m. fl. (fp, m, c),

1979/80:1676 av Ulla Johansson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om fördelningen till lokalradion i vad gällde de ökade anslagen till Sveriges Radio AB,

1979/80:1678 av Bo Lundgren m. fl. (m),

1979/80:1681 av Hans Nyhage m. fl. (m, c, fp) och

1979/80:1685 av Lars Svensson m. fl. (s, c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle anta det i proposition 1979/80:100 framlagda förslaget till lag om ändring i radiolagen (1966:755),
2. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och vad utskottet anfört skulle anta det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare, innebärande att den allmänna mottagaravgiften skulle utgöra 103 kr. per kalenderkvartal,
3. att riksdagen godkände det i proposition 1979/80:100 angivna förslaget till den på grundval av investeringsplanen beräknade medelsförbrukningen för byggnadsstyrelsen,
4. att riksdagen medgav regeringen bemyndigande att av konjunkturmässiga eller andra skäl anvisa ytterligare högst 10 % av föreslagna totala investeringsmedel till byggnadsstyrelsen,
5. att riksdagen medgav att televerket lämnades det beställningsbemyndigande som förordats i propositionen,
6. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 och med avslag på motion 1979/80:509 yrkande 3 godkände i propositionen angivna förslag till medelsberäkningar för Sveriges Radio-koncernen,
7. att riksdagen godkände i proposition 1979/80:100 angivet förslag till medelsberäkning för radionämndens verksamhet,
8. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:509 yrkandena 1 a och 1 b om nya riktlinjer för Sveriges Radios verksamhet, yrkande 2 om ett nytt avtal mellan staten och Sveriges Radio och yrkande 5 om Sveriges Radios medlemskap i Svenska arbetsgivareföreningen,
9. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1678 om en granskning av Sveriges Radios och dess dotterbolags verksamhet,
10. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1233 yrkande 1 a om kvotering av Sveriges Radios driftmedelsanslag,

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

11. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:509 yrkande 4 om en utredning av frågan om finansieringen av radion och televisionen.
12. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1229 om en parlamentarisk utredning angående den framtida finansieringen av den allmänna TV- och radioverksamheten.
13. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och motionerna 1979/80:188, 1979/80:373, 1979/80:503, 1979/80:652, 1979/80:1233 yrkande 1 b, 1979/80:1242, 1979/80:1250, 1979/80:1259 och 1979/80:1676 som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet anfört om tilldelningen av medel till lokalradion.
14. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:509 yrkandena 1 e och 6 om lokalradion.
15. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:647 yrkande 1, 1979/80:1234 yrkande 1, 1979/80:1238 yrkande 1 och 1979/80:1271 yrkande 1 om lokalradion.
16. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1238 yrkande 3 och 1979/80:1685 om ett beslut av riksdagen om tilldelning av resurser till lokalradion.
17. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1238 yrkande 2 och 1979/80:1271 yrkande 2 om en prioritering av skogslänen vid fördelningen av lokalradions resurser.
18. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:647 yrkande 2, 1979/80:1234 yrkande 2, 1979/80:1251 och 1979/80:1681 om lokalradion i Västsverige.
19. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:644 om lokalradion i Örebro län.
20. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1671 om lokalradion i Stockholmsområdet.
21. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:539 om lokalradion i Skaraborgs län.
22. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1243 om regional-TV i det mellansvenska distriktet.
23. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:509 yrkande 1 c om att utbyggnaden av regional-TV skulle uppskjutas till nästa avtalsperiod.
24. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1247 om administrationen av TV:s mottagaravgifter.
25. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:208 om radions morgonandakt.
26. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:285 om andelen kristna program.
27. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:515 och 1979/80:1255 om förekomsten av svordomar m. m. i programmen.
28. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:645 om skyldighet för programföretagen att genom programverksamheten verka för nyktra levnadsvanor.

29. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:761 om alkoholinformation och alkoholinslag i programmen.

30. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:648 och 1979/80:1272 om redovisningen av kvinnliga idrottsresultat.

31. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1236 såvitt gällde en översyn av avtalet med Sveriges Radio.

32. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1245 om överläggningar med Sveriges Radio om våldsinslag i programmen.

33. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:286 om reprissändningar i radio och TV.

34. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:509 yrkande l d om nya riktlinjer för programverksamheten.

35. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:653 om programannonseringen i Röster i Radio/TV, m. m.,

36. att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motion 1979/80:1273 anfört om närradiokommitténs verksamhet.

Följande två reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Catarina Rönnung, Kerstin Andersson i Kumla och Ing-Marie Hansson (alla s):

1. beträffande granskning av Sveriges Radios och dess dotterbolags verksamhet, vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse.

2. beträffande frilansmedverkan och kvotering av driftmedelsanslaget, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1233 yrkande l a som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om kvotering av Sveriges Radios driftmedelsanslag.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden

1. beträffande riktlinjer för radiokoncernens verksamhet av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Catarina Rönnung, Kerstin Andersson i Kumla och Ing-Marie Hansson (alla s).

2. beträffande utredning angående den framtida finansieringen av den allmänna radio- och TV-verksamheten av Tore Nilsson, Ingrid Diesén och Lars Ahlmark (alla m).

Punkt 2 (Sveriges Radio AB för verksamhet vid Sveriges Utbildningsradio AB)

Regeringen hade under punkt E 1 (s. 579–582) föreslagit riksdagen att till Sveriges Radio AB för verksamhet vid Sveriges Utbildningsradio AB för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 101 587 000 kr.

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:510 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att till nu ifrågavarande ändamål anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 15 000 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 och med avslag på motion 1979/80:510 till Sveriges Radio AB för verksamhet vid Sveriges Utbildningsradio AB för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 101 587 000 kr.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det har snart gått två år sedan riksdagen fattade sitt beslut om radions och televisionens verksamhet inför en ny avtalsperiod. De frågor som riksdagen nu skall ta ställning till rör alltså det tredje verksamhetsåret av den nya avtalsperioden. Det kan därför vara lämpligt att redovisa några viktiga erfarenheter.

En viktig förändring som följde på riksdagsbeslutet år 1978 gällde radio- och TV-verksamhetens organisation.

Ett av syftena med omorganisationen av Sveriges Radio var att ge förutsättningar för en mera rationell verksamhet, att minska byråkratin inom företaget, att decentralisera, att förkorta beslutsvägarna.

Hur har det nu gått med detta? Det är ännu för tidigt att uttala sig mera definitivt därom. Omorganisationen är ännu inte fullständig slutförd.

Jag vill i sammanhanget starkt framhålla att de beslut som statsmakterna fattade 1978 bara avsåg *riktlinjerna* för hur koncernen Sveriges Radio skulle vara organiserad i en framtid. Även om vår tanke var att den nya organisationen skulle kunna göras effektivare än den gamla, så vilade ändå ansvaret för genomförandet av besluten på de nya styrelserna och på de nya företagsledningarna. För dem var omorganisationen självfallet ingen lätt uppgift: den skulle genomföras under kort tid, och det skulle ske samtidigt som programverksamheten pågick i full och utökad skala.

Vi har alla – nästan till leda – fått höra vilket trassel omorganisationen har inneburit, hur dum och ogenomtänkt den har varit. Vi har fått höra att byråkratin inte alls skulle ha minskat utan tvärtom ökat, hur nya chefer utsetts på löpande band så att de nu nästan borde stå staplade på varandra.

De väsentliga delarna av omorganisationen genomfördes under budgetåret 1978/79, och i princip trädde den nya organisationen i kraft den 1 juli 1979, alltså för ett drygt halvår sedan. Det var alltså 1978/79 som var det riktigt trassliga året, då man dels hade att bedriva det löpande arbetet enligt den gamla organisationen, dels hade att planera och genomföra den nya organisationen. Man hade alltså kunnat vänta sig att just det året skulle vara kritiskt med hänsyn till administrationens tillväxt. Och jämför man personalstatistiken i Sveriges Radios årsredovisningar, så finner man mycket riktigt att personalen ökade med 300 personer inom koncernen eller med

6 %. Den 30 juni 1978 var antalet tillsatta tjänster inom hela koncernen 5 031, och den 30 juni 1979 hade antalet tillsatta tjänster ökat till 5 331.

Var har då dessa 300 nya tjänster hamnat? Jo, Sveriges Radios egen personalstatistik visar följande:

120 tjänster har gått till lokalradion. 10 tjänster har gått till utbildningsradion och till det "gamla" Sveriges Radio har alltså bara gått ca 170 av de nya tjänsterna.

Men de tjänster som gått till "gamla" Sveriges Radio då – är inte det bara byråkrater?

Nej, inte om man får tro personalstatistiken. De nya tjänsterna har enbart gått till programproducerande och sändande enheter: 60 nya tjänster har gått till riksradien. TV 1 och TV 2, 50 nya tjänster har gått till tekniken. 70 nya tjänster – drygt – har gått till utbyggnaden av distrikten.

Den gemensamma administrationen och servicen har *minskat* med ca 10 tjänster.

Men kan då inte byråkratiseringen ha ökat inom programenheterna? Det är möjligt att så är fallet, men personalstatistikens uppgifter pekar även här åt annat håll: 100 nya tjänster utgörs av programpersonal, varav 80 i Stockholm och 20 i distrikten. 70 nya tjänster har gått till teknisk personal, varav 30 i Stockholm och 40 i distrikten. Gruppen "övrig personal" – alltså de s. k. byråkraterna – har *minskat* med precis 1 tjänst.

Alla de siffror jag nu har nämnt är naturligtvis bara statistik, och med statistik kan man alltid ljuga. Men jag vill understryka att det är Sveriges Radios egen statistik från årsredovisningen som jag har använt, och jag har inget skäl att tro att den medvetet skulle ha utformats i syfte att förminska problemen i samband med omorganisationen.

Jag har full förståelse för att omorganisationen har medfört omställningsproblem som kan ha upplevts som ökad byråkratisering. Men skall jag utgå från personalstatistiken, så tycks de nya företagen ha varit mycket försiktiga med att institutionalisera eventuella tendenser till byråkratisering i form av nya administrativa tjänster. Det tycker jag är hoppfullt. Min tro är alltså att den nya organisationen, när den väl har satt sig, skall visa sig bli effektivare och ge ökade resurser för programverksamheten, precis som vi räknade med när vi utarbetade förslaget i utbildningsdepartementet.

Men programmen, har de verkligen blivit bättre?

Det återstår att se. Sveriges Radio har fått sammanlagt 110 milj. kr. i rena reformpengar för de två senaste budgetåren, och detta tillsammans med en effektivare organisation bör ge ett mycket märkbart synligt utslag i programmen. Men många av effekterna märks först efter några år. Särskilt produktionen av TV-program kräver omfattande planering och förberedelser, och vi kan inte förvänta oss att omedelbart se frukterna av våra satsningar. Men jag tror att vi kan hysa gott hopp för framtiden.

Ett av de mera besynnerliga argumenten emot den nya organisationen av Sveriges Radio har varit att *yttrandefriheten* skulle bli mindre om sändningsrätten delades på flera företag än om ett företag har monopol på att sända radio- och TV-program.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Nu är det ju i själva verket så, att ett av motiven för omorganisationen har varit att vidga mångfalden. I det gamla Sveriges Radio tillkom det ytterst en enda person – radiochefen – att fatta beslut i programfrågor. Nu är vart och ett av programföretagen självständigt i programfrågor och kan fatta sändningsbesluten på egen hand. Det vore verkligen konstigt om ökad decentralisering just på radio- och TV-områdena skulle leda till större enhetlighet. Ännu har jag inte hört någon påstå att yttrandefriheten och mångfalden skulle öka om det bara fanns en dagstidning i landet.

Det kritikerna mera specifikt skjuter in sig på är det förhållandet att 1978 års radioproposition säger att ett partiskt eller osakligt program inom ett av programföretagen inte kan balanseras av ett program som sänds av ett annat företag. Det är i och för sig riktigt att detta är en följd av omorganisationen av Sveriges Radio. Men de som kritiserar detta bör göra klart för sig vad de egentligen menar. Skulle det verkligen vara rimligt att riksradien var partisk till förmån för kärnkraftsmotståndarna i förhoppningen att TV skulle vara partisk till förmån för anhängarna av kärnkraft? Skulle detta vara rimligt ens om riksradien och televisionen tillhörde samma företag?

Det rimliga bör väl i stället vara att de ansvariga i första hand försöker se till att varje program för sig uppfyller radiolagens och radioavtalets krav på saklighet och opartiskhet. Om de ansvariga finner att ett program brister i detta avseende men att det av ett eller annat skäl ändå bör sändas bör man se till att det balanseras av ett annat program. Den balanseringen bör då vara medveten, t. ex. i den formen att man planerar in ett annat program, som kan balansera det som brast i saklighet och opartiskhet. Det är då givet att i den nya organisationen riksradien inte kan ha något inflytande över eller ansvar för vad som sänds i TV. Det är alltså logiskt att balansen skall uppnås inom ramen för vad riksradien eller något annat programföretag självt sänder.

Det är inte förvånande att den förestående folkomröstningen om kärnkraften utlöste en debatt om hur bestämmelserna om opartiskhet och saklighet i radio och TV skall tolkas och tillämpas.

Däremot är det förvånande att flera som tagit till orda tycks ha för sig att de nu gällande föreskrifterna skulle vara nya och att det först i och med radiopropositionen 1978 skulle ha blivit aktuellt med krav på skälig balans mellan olika uppfattningar.

Kravet på opartiskhet och saklighet har under mycket lång tid funnits i det avtal mellan staten och Sveriges Radio som reglerar verksamheten.

Redan när Olof Palme 1966 skrev en ny radioproposition kunde han hänvisa till sådana bestämmelser i avtalet – och de var inte nya. Samtidigt föreslog han att detta krav, som "innehåller den grundläggande skyldigheten för företaget", skulle regleras i samma ordning som företagets grundläggande rättighet, dvs. i radiolagen. Det skedde också, och sedan dess återfinns detta åliggande i radiolagen. Jag menar liksom Olof Palme att "kravet på opartiskhet medför att olika åsiktsinriktningar skall få komma till tals och balanseras på ett rättvist sätt".

Jag finner det angeläget att inskräpa vikten av att programbolagen efterlever radiolagens bestämmelser om saklighet och opartiskhet. Skälet är

lätt att förstå. En tidning som arbetar i konkurrens med andra tidningar på ett område med fri etableringsrätt kan driva kampanjer, vara ensidig, agitera. Programbolagen inom Sveriges Radio lever på andra villkor. De har av regeringen getts rätt att sända radio- och TV-program. De har i praktiken ensamrätt till sådana sändningar. Denna särställning måste förenas med en ständig respekt för kraven på saklighet och opartiskhet.

Programbolagens faktiska monopolsituation ställer särskilda krav på verksamheten, också i andra avseenden än vad gäller balans i programutbudet. Jag vill här särskilt ta upp frågan om *frilansmedverkan* i programverksamheten.

Programföretagens ställning är sådan att staten av vart och ett av dem måste kunna kräva ett ansvar för en vid yttrandefrihet i radio- och TV-programmen liksom för mångfald i programverksamheten. Detta gör det nödvändigt att också personer som inte är fast anställda inom programföretagen kan medverka i programmen. Staten måste också av programföretagen kunna kräva ett omfattande kulturpolitiskt ansvar. Alla vårt lands mest framstående utövare av konstnärlig, vetenskaplig, publicistisk och i vid mening opinionsbildande verksamhet måste kunna utnyttjas i programverksamheten. En omfattande frilansmedverkan är alltså nödvändig för att programföretagen skall kunna fullgöra de krav som samhället måste ställa på programverksamheten.

Radioutredningen noterade på sin tid att andelen frilansmedverkande var alltför låg. Utredningen menade att detta i stor utsträckning berodde på att anslagen till Sveriges Radio reallt hade minskat. Utredningen förklarade sig också ha övervägt en kvotering av anslagsmedlen, innebärande att en viss minsta del av budgeten måste användas för att engagera fristående yrkesutövare. Utredningen avvisade emellertid denna tanke, i första hand med hänvisning till att kvotering skulle vara ett stelt och opraktiskt instrument, men också med hänvisning till att rundradions behov av frihet och flexibilitet i planeringen skulle störas av en sådan åtgärd. Utredningens förslag innebar att möjligheten till kvotering borde hållas öppen för att övervägas om föreslagna avtalsbestämmelser inte fick avsedd effekt.

I radiopropositionen anförde jag liknande synpunkter. Jag instämde sålunda i att det troligtvis var frågan om ett resursproblem. Jag sade vidare att "— jag delar utredningens uppfattning att det f. n. inte är nödvändigt att genom kvotering av anslagen till radion och televisionen söka garantera en viss omfattning av frilansmedverkan. I likhet med utredningen anser jag att en sådan kvotering kan medföra vissa olyckliga effekter och att den inte tillräckligt tar hänsyn till etermediernas behov av frihet och flexibilitet vid planeringen och att den därför i det längsta bör undvikas." Dessa uttalanden föranledde inte någon erinran från kulturutskottets sida.

I årets proposition påpekade jag att såvitt jag har kunnat utläsa har inte andelen frilansmedverkande ökat trots att driftmedlen har ökat kraftigt. Jag konstaterade vidare att om situationen inte förändras finns det anledning att åter överväga möjligheten att kvotera driftmedelsanslaget, för att på så sätt garantera en rimlig omfattning av frilansmedverkan.

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Såvitt jag kan se strider detta uttalande inte på något sätt mot riksdagens tidigare ställningstaganden. Jag vill emellertid betona att jag fortfarande anser att ansvaret för det för yttrandefriheten nödvändiga frilansengagemanget i första hand givetvis åvilar de enskilda programbolagen och att kvotering bör tillgripas endast om det visar sig att en ökad frilansmedverkan eljest inte kommer till stånd.

Riksdagsbeslutet år 1978 innebar även viktiga förändringar vad gäller medelstillelningen, som under slutet av den tidigare avtalsperioden orsakat stora problem. Formerna för medelstillelningen förändrades så att Sveriges Radio tillförsäkras en kostnadsökningskompensation motsvarande konsumentprisutvecklingen. Härmed skapas en rimlig garanti för att de reformpåslag som Sveriges Radio erhåller i budgeten verkligen kan användas till reformer.

Reformpåslagen har hittills varit betydande. Påslagen under det förra och det innevarande budgetåret innebär att Sveriges Radio nu disponerar 110 milj. kr. mer i driftmedel än vad man gjorde vid slutet av förra avtalsperioden. Detta har möjliggjort en rad satsningar, bland vilka jag särskilt vill nämna följande:

Riksproduktionen har regionaliserats, framför allt på TV-sidan. Där har man redan uppfyllt drygt en fjärdedel av den ambitionshöjning som angavs år 1978.

Regional-TV-verksamheten har fått nya pengar så att man nu har startat sändningar från Norrköping. En fastighet har inköpts i Växjö så att sändningar möjliggörs även därifrån.

Lokalradion har genom en 50-procentig personalförstärkning kunnat konsolidera verksamheten på huvudorterna och förbättra bevakningen utanför dessa.

Riksradion har kunnat genomföra betydande kvalitetsförbättringar, bl. a. på musikens område – jag tänker på Berwaldhallen. Man har också förbättrat utrikesbevakningen. Invandrarna har fått ett större och bättre programutbud.

TV har också fått mera kvalitetspengar. Ett synligt exempel är den TV-ensemble om 40 personer som nyligen har anställts.

Den ekonomiska situationen för radio- och TV-verksamhetens framtida utveckling inger emellertid viss oro. Om den bild av utvecklingen som Sveriges Radio ger i förra årets anslagsframställning är riktig, har kostnadsförutsättningarna radikalt förändrats sedan riksdagen fattade sitt beslut år 1978. Detta är oroande i sig, men det ger också effekter på TV-avgifternas nödvändiga utveckling som jag tror att det är omöjligt att acceptera.

Mot denna bakgrund är det viktigt att Sveriges Radio inför nästa anslagsframställning gör en noggrann genomgång av olika reforminsatser och deras kostnader. Ett sådant underlag bör göra det möjligt för regering och riksdag att nästa år ta ställning till utvecklingsmöjligheterna under resterande del av avtalsperioden.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Genom riksdagens beslut 1978 utsattes Sveriges Radio för en genomgripande omorganisation. Det skedde antagligen därför att folkpartiet och moderata samlingspartiet hade behov av att visa att de kunde uppfylla något av sina vallöften från 1976. Som jag ser det hade det varit bättre om man i stället hade uppfyllt något av de andra vallöftena eller – för att uttrycka det på ett annat sätt – att man hade svikit även detta vallöfte. Den borgerliga politiken på radio-TV-området har nämligen enligt min mening inte varit lyckad.

Omorganisationen har medfört onödiga kostnader. Man kan tvista om beloppets storlek, men att kostnaderna ökat är ovedersägligt. Omorganisationen har förorsakat onödigt arbete inom Sveriges Radio, ett arbete som inte medverkat till att öka kvaliteten i programmen.

Jan-Erik Wikström gjorde här en genomgång av statistiken över utvecklingen av antalet anställda inom Sveriges Radio. Han slutade genomgången med att säga att "med statistik kan man alltid ljuga". Enligt Jan-Erik Wikström skulle förändringen i fråga om antalet byråkrater har begränsat sig till en tjänst. Jag har här ett material som visar att Sveriges Radio bedömer att omorganisationen har föranlett en personalökning inom riksradiobolaget och TV-bolaget med mellan 50 och 60 anställda.

Kravet på balans i programutbudet för varje programföretag för sig och för varje TV-kanal har medfört snävare regler i fråga om yttrandefriheten. Detta har också framhållits av ordföranden i radionämnden. Jan-Erik Wikström vädrade en del av sina slitna argument från pressdebatten under den senaste månaden för att försöka bevisa motsatsen.

Socialdemokraternas kritik av den borgerliga radioreformen från 1978 kvarstår alltså. Nu är emellertid omorganisationen i huvudsak genomförd. Stora och snabba förändringar i denna del är inte möjliga att vidta nu. Vi anser emellertid att utvecklingen bör följas med stor uppmärksamhet och att åtgärder som kan begränsa nackdelarna med den införda organisationen bör övervägas.

Kostnaderna för radio- och TV-verksamheten stiger snabbt. Regeringen har därför tvingats föreslå en kraftig höjning av mottagaravgifterna. Utbildningsministern är nu starkt oroad över kostnadsutvecklingen, men som jag nyss har framhållit är kostnadsutvecklingen delvis en följd av hans eget beslut om en ny organisation. Med en i huvudsak oförändrad organisation hade i viss mån ökade medel kunnat tillföras programverksamheten för bl. a. en mer omfattande frilansmedverkan och en förbättring av kvaliteten på programutbudet.

Utbildningsministerns oro över kostnadsutvecklingen har nu lett till illavarslande hot om ingrepp i programverksamheten. Det sägs i budgetpropositionen att en kvotering av driftmedelsanslaget kan behöva ske. Denna gång gäller det för att garantera en viss omfattning av frilansmedverkan.

Tanken på en kvotering från statsmakternas sida av driftmedel till vissa ändamål stämmer dåligt överens med den principiella syn som hittills har gällt beträffande fördelningen av ansvaret mellan å ena sidan staten och å

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

andra sidan Sveriges Radio. Staten skall årligen ange den ekonomiska ramen för koncernens verksamhet. Det ankommer på styrelsen för koncernen Sveriges Radio, det s. k. moderbolaget, att fördela medlen mellan programföretagen. Dessa i sin tur är ansvariga för fördelningen av medlen till olika delar av programverksamheten. Arbetet inom Sveriges Radio och programföretagen skall självfallet ske med beaktande av god hushållning. Styrelsen och företagsledningarna har ansvar för att detta sker.

Regeringens propåer om kvotering av driftmedlen innebär ytterst en misstro gentemot styrelserna. Dessa har tydligen, enligt regeringens bedömning, inte förmåga att tillse att verksamheten uppfyller de mål som statsmakterna i beslutet 1978 satte upp. Dessa mål var medvetet ganska allmänt hållna, och någon närmare precisering av kostnaderna för enskilda delar av reformerna gjordes inte. Någon detaljerad plan för i vilken takt reformerna skulle genomföras angavs inte heller. Där var det i egentlig mening rambeslut. Detta förhållande var ett uttryck för den ansvarsfördelning som 1978 gjordes mellan statsmakterna och Sveriges Radio. Ansvarsfördelningen bekräftades 1979. Statsmakterna skall inte detaljstyra. Det var ju också för att undvika en sådan styrning av programverksamheten av regering och riksdag som moderbolaget bildades.

Nu skärps emellertid regeringens ton. Det verkar ibland som om Gösta Bohman har hållit i pennan. Det begärs mera detaljerade redovisningar från Sveriges Radio, t. ex. beträffande antalet anställda när det gäller olika personalkategorier och hur resurserna används för kvalitetshöjande effekter – allt i syfte att ge regeringen ett underlag för mer detaljerade anvisningar om hur pengarna skall användas. På annat sätt kan det väl knappast tolkas.

Om regeringen börjar med att kvotera medel för frilansmedverkan, vad blir då nästa steg? Skall regeringen börja diktera hur många som skall vara anställda på olika avdelningar?

Vi tycker att regeringen är inne på en farlig väg. 1978 sades att kvotering i det längsta bör undvikas. Det skulle vara en yttersta åtgärd. Anser verkligen Jan-Erik Wikström att detta medel behöver tillgripas efter så kort tid?

Låt mig för undvikande av missförstånd klart markera att vi tycker att det är angeläget att frilansmedverkan inom programverksamheten kan öka. Men det är programföretagen som har ansvaret för att detta sker inom ramen för de totala resurser som tilldelas. Statsmakterna skall inte detaljstyra på detta område eller när det gäller andra delar av programverksamheten. Utskottets borgerliga majoritet försöker nu att urskulda de pekpinnar som regeringen riktar. Man skriver att vad som i propositionen har anförts i fråga om kvotering av driftmedelsanslaget inte bör uppfattas som uttryck för en ändrad principiell inställning eller som någon uppmjukning av huvudprincipen att det är Sveriges Radio som fördelar driftmedelsanslaget.

Ja, men hur skall det då uppfattas? Skall man ta regeringens uttalanden på allvar eller inte? Menar den vad den skriver i propositioner eller menar den det inte? Vi har valt att ta regeringens ord på allvar. Därför har vi socialdemokrater genom reservationerna 1 och 2 tillbakavisat regeringens

och vissa motionärers propäer om sådan här granskning och detaljstyrning.

Utbildningsministerns skrivningar angående lokalradion är delvis av samma karaktär. På den punkten får han nu en tillrättavisning av ett enigt utskott. Den snäva inställning mot lokalradion som Jan-Erik Wikström gång på gång har demonstrerat har lett till kraftiga reaktioner från representanter för, tror jag, alla partier och från alla delar av landet. Jag hoppas att utbildningsministern och regeringen nu äntligen uppfattar vad som är riksdagens mening i fråga om behovet av lokalradions utveckling. Catarina Rönnung kommer senare i debatten att mer utveckla dessa synpunkter.

Riksdagen gör i dag ett intressant uttalande i fråga om den fortsatta försöksverksamheten med närradio. Kulturutskottet begär nu att regeringen skall ge närradiokommittén vidgade direktiv, så att alternativa försök med föreningsmedverkan i radio kan få ske. Samverkan med lokalradion bör därvid etableras. Utskottet anser även att försöksverksamheten bör förlängas.

Jag hoppas att närradiokommittén därmed kan få en tids arbetsro. Utbildningsdepartementet har på skilda sätt försökt forcera den pågående försöksverksamheten. Det har varit tydligt att folkpartiet har velat tvinga fram ett snabbt beslut om permanentning av nuvarande verksamhet. Brådskan har varit så stor att man inte velat avvakta resultatet av pågående försök. Kommittén har närmast ålagts att redovisa ett ställningstagande redan ett halvt år före utgången av försöksperioden. Det skulle ha tvingat fram en utvärdering ännu tidigare. Jag menar att försöksverksamheten bör utvärderas vetenskapligt. Vi bör ha möjlighet till jämförelse med alternativ verksamhet. Därefter kan vi vara mogna att göra politiska ställningstaganden.

Med det beslut riksdagen i dag fattar hoppas jag innerligt att denna arbetsordning kan tillämpas. Det förutsätter dock att utbildningsministern är beredd att fullt ut respektera riksdagens önskan.

Jag övergår nu till den viktiga frågan om våldsinslag i TV-programmen. Då riksdagen fattade 1978 års beslut om radio- och TV-verksamheten ville vi socialdemokrater göra ett tillkännagivande till regeringen angående vikten av att våldsinslagen i televisionens underhållningsprogram minskas. Den borgerliga majoriteten i utskottet ville inte vara med om det. Nu har emellertid oron över utvecklingen spritt sig också till det borgerliga lägret. Linnea Hörlén har i en motion aktualiserat frågan om överläggningar mellan regeringen och Sveriges Radio i syfte att åstadkomma en begränsning av våldsinslagen i TV. Sådana överläggningar skulle då – var tanken – kunna leda till vissa tillägg till avtalet med TV-bolaget.

Vi är nu i ett delvis annat läge än 1978. Då stod vi inför en ny avtalsperiod. Grunderna för ett nytt avtal skulle anges. Nu är avtalet tecknat och det gäller till 1986.

Men oron över det tilltagandet våldet stiger. Det är en berättigad oro, som bör tas på allvar. En rad organisationer och enskilda skriver till oss riksdagsledamöter, inte minst till kulturutskottet, och kräver åtgärder.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Upprepade inslag av underhållningsvåld i massmedia är naturligtvis mönsterbildande.

Mönsterbildande är också det djupt beklagliga beslut som Jan-Erik Wikström fattade när han frisläppte filmen *The Warriors*. Redan som enskilt inslag torde denna film ha en betydande skadlig inverkan. Men allra farligast tror jag att beslutet är genom att det anger att regeringen är beredd att vidga inslagen av våldsskildringar i filmutbudet.

Toleransgränsen för våldsutbud höjs. Däri ligger en betydande risk. Respekten för människolivet undermineras, aggressionerna ökar.

Regeringens kampanj mot våldet i skolan framstår som hyckleri när den samtidigt aktivt verkar för att våldet i filmutbudet får öka. Här har, tycker jag, Jan-Erik Wikström personligen uppträtt ansvarslost.

Kulturutskottet har mycket ingående diskuterat frågan om våldsinslagen i televisionen. Vi har verkligen tagit allvarligt på denna fråga. I en ambition att ge så stor tyngd åt vår uppfattning som möjligt har vi också sökt nå enighet i vårt uttalande.

Det är programföretagens oavvisliga skyldighet att låta programutbudet präglas av stor försiktighet när det gäller våldsskildringar och våldsinslag. Det gäller i alldeles särskilt hög grad program som är avsedda för barn eller som kan beräknas bli sedda av barn. Jag vill här påpeka att undersökningar visar att barnen, även relativt små barn, i hög grad ser på vuxenprogram. De är dessutom de flitigaste TV-tittarna. Det innebär att de sammantaget under en längre tidsperiod kan bli utsatta för ett stort antal programinslag med våld. Det är inte ovanligt att barn i åldern 9–14 år tittar på TV mellan fyra och sex timmar per dag. Ett stort antal barn tittar på TV utan sällskap av vuxna. Som exempel kan nämnas en undersökning som visar att uppskattningsvis nära 70 000 barn i åldern 9–14 år i ensamhet tittade på deckarserien *Cannon* på sen kvällstid.

Det är mot den bakgrunden oron över våldsinslagen skall ses. Utskottet framhåller att det inte kan råda någon tvekan om vad programföretagen har att iakttä när det gäller våldsskildringar i programmen. Utskottet anser att det finns skäl att särskilt betona det stora ansvar programföretagen har i detta avseende, inte minst mot bakgrund av de inslag av spekulativt våld som förekommer i dagens samhälle.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 2. I övriga delar yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det var ett stillsamt och ekumeniskt anförande som Georg Andersson höll. Det skiljer sig på många sätt från de artiklar som han då och då lyckliggör pressen med. Det är några punkter som jag gärna vill kommentera.

Georg Andersson åberopar att "med statistik kan man ljuga". Ja, det sade jag, men jag påpekade att jag åberopade Sveriges Radios egen statistik.

Nu säger Georg Andersson att det är en ökning med 50–60 administratörer på riksradiation och TV. Då vill jag bara fråga: Vad är underlaget för det

påståendet? Jag har hänvisat till en källa. Vilken källa åberopar Georg Andersson för sitt uttalande?

Jag tycker inte att jag har någon anledning att beskylla Sveriges Radio för att medvetet vilja vilseleda riksdagen eller allmänheten på denna punkt.

Georg Andersson tar upp frågan om kvotering av frilansmedverkan. Den enda punkt där såvitt jag minns radioutredningen diskuterade kvotering gällde just frilansmedverkan. Jag tog avstånd från förslaget om en kvotering. Det gjorde även riksdagen. Men alla var överens om att det var en för låg grad av frilansmedverkan. Det är det jag pekar på i propositionen. Nu hävdar Georg Andersson precis detsamma. Vi är fullständigt överens. Också nu avvisar jag tanken på kvotering, men samtidigt upprepar jag det som sades i propositionen och radioutredningen, nämligen att om det inte sker någon förbättring – vad är det då för metod man skall använda?

Vidare tycker Georg Andersson att det är ett ingrepp i Sveriges Radios integritet att man ber att i efterhand få en redovisning av hur reformpengarna har använts. Det kan jag inte förstå. Att man ber att Sveriges Radio offentligt efter utgången av ett verksamhetsår talar om hur man har använt det tillskott av reformpengar som man har fått – vad har det med hot mot integriteten att göra? Varför skulle Sveriges Radio vara mindre öppen i det avseendet än vilket annat företag som helst? Är inte Georg Andersson för en ökad offentlig redovisning av hur vi använder medborgarnas pengar?

När det slutligen gäller våldsinslagen så delar jag Georg Anderssons uppfattning. Det är ju alltid en dialog som förs mellan Sveriges Radio och styrelserna för företagen och regering och riksdag. Det finns ett visst mått av styrning i de allmänna uttalanden som riksdagen gör, och Georg Andersson vill också understryka det jag sade i radiopropositionen om begränsning av våldsinslagen. Jag tycker det är motiverat med ett sådant styrande uttalande från riksdagens sida.

GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Om Jan-Erik Wikström tyckte att jag var ekumenisk när jag sade att han hade handlat ansvarslost i fråga om frisläppande av filmer, så ligger det någon annan mening i begreppet ekumenisk än vad jag normalt lägger in i det. Men jag fortsätter gärna det lågmälda resonemanget i diskussionen kring den här viktiga frågan; jag tror inte att den i och för sig är betjänt av ett högt tonläge.

När det gäller statistiken frågade Jan-Erik Wikström efter min källa. Jag har ett papper här från Sveriges Radio, daterat februari 1980, om personalförändringar inom Sveriges Radio-koncernen. Där redovisas bl. a. omorganisationen, den s. k. klyvningen inom riksradiation och inom televisionen. Sammantaget blir det drygt 50 tjänster. Det stämmer ganska bra med de muntliga uppgifter som vi fick när utskottet besökte såväl riksradiobolaget som televisionsbolaget efter årsskiftet.

Vi är överens om att det är angeläget att öka frilansmedverkan, men frågan är ju principiell: Skall regering och riksdag kvotera pengar, alltså säga att så och så många tusen kronor skall nu bolaget använda för en viss typ av

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

personalmedverkan i Sveriges Radio? Då är frågan: Vad blir nästa steg? Skall vi kvotera för andra personalkategorier, och skall vi kvotera för olika typer av programslag också?

Vi vill ha ett starkt moderbolag. När nu klyvningen ändå tvingades fram, var vi överens om att det skulle finnas ett paraply, ett moderbolag, men vi är oense om hur starkt det skall vara. Vi socialdemokrater vill i det här läget att det skall vara av betydande styrka för att kunna stå emot påtryckningar och garantera en bibehållen integritet. Jag vet att moderaterna – och det kommer väl Anders Björck i den efterföljande debatten att vittna om – helst vill ha bort moderbolaget. Det öppnar kanaler för regeringen att gå direkt ner på enskilda programföretag och styra och ställa. Detta vill vi undvika, och det är därför som vi reagerar mot de skrivningar som finns nu, t. ex. om med en kvotering av frilansmedverkan. I sak är vi överens om att det är angeläget att denna frilansmedverkan ökar, men jag anser att det är programföretaget som självständigt skall finna former för detta.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det överstiger min förmåga att se skillnaden mellan den ståndpunkt som Georg Andersson nu intar och den ståndpunkt som jag har intagit. Vi är ju båda överens om att frilansmedverkan i Sveriges Radio bör öka.

Jag har avvisat kvoteringsinstrumentet men diskuterat det på det sätt som radioutredningen, propositionen och kulturutskottet självt har gjort.

GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är förvånad över att Jan-Erik Wikström inte vill se skillnaden nu.

Här har utfärdats ett *hot* innebärande att regeringen vill ha ett underlag för att kunna kvotera. Man vill ha in redovisningar av hur medlen har använts och fördelats på olika personalkategorier. Jag frågar: Vad skall detta underlag tjäna till? Jag är med på en öppen redovisning – det är bra det – men det är viktigt att vi klarar ut vad materialet skall användas till. Skall det bli kvotering också på andra områden när det gäller programverksamheten? I så fall företräder nu Jan-Erik Wikström en åsikt som ganska nära, tror jag, överensstämmer med moderaternas. De propåer som Gösta Bohman gjorde under valrörelsen gick väl också i samma riktning, dvs. gav uttryck för en vilja hos makthavarna i regeringen att kraftigare styra och ställa inom programverksamheten.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte finna att det är något hot mot Sveriges Radio att man ber bolaget att offentligen redovisa de sidor av programverksamheten som vi här diskuterar.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! När man läser propositionen och kulturutskottets betänkande och när man hör Jan-Erik Wikström här i kammaren frågar man sig oroligt: Vad skall vi ha radio och TV till? Vilka är deras främsta uppgifter i den situation vi står inför – i den marknadsekonomiska gytta vi befinner oss i, inte minst på kulturområdet?

Jag skall inte nu ta upp en större diskussion om vilka målsättningar som bör gälla för rundradions verksamhet, men det finns all anledning att ständigt återkomma till de grundläggande förutsättningarna för radion och TV:n i landet, inte minst därför att utvecklingen vad gäller mediaområdet i dag galopperar och inte minst därför att den kommersiella masskulturen tar ett allt starkare strygrepp över vår tillvaro. Radio och TV skall motverka detta. Radio och TV griper på ett högst påtagligt sätt in i alla människors vardag och är för många den informations- och kulturkontakt de har tillgång till.

Allmänheten har alltså rätt att ställa höga krav på radions och TV:ns utbud. De har rätt till en bred information i viktiga samhällsfrågor. De har rätt till känsloupplevelser och engagemang, till stimulans men också till underhållning och förströelse.

Uppfyller då rundradion de här högt ställda kraven? Svaret på den frågan beror naturligtvis på vilken ambitionsnivå man har. Vänsterpartiet kommunisterna har satt den nivån högt. Vi anser att radion och TV:n är alltför viktiga för att hanteras på det sätt som den borgerliga regeringen de facto ger prov på.

En jämförelse med de mål som satts upp för den statliga kulturpolitiken leder till att dessa förvanskas av regeringen. Det viktigaste av dessa mål är yttrandefrihetsmålet och därmed också motverkandet av kommersialismens negativa verkningar. Regeringen har genom omorganisationen och genom ändringarna i radiolag och avtal motverkat dessa mål.

Omorganisationen har ibland påståtts vara en skenreform – att man ändrade utan att ändra. Så var emellertid inte fallet. I själva verket lämnade reformen fältet fritt för en kraftigare styrning från statsmakternas sida. De första tecknen på detta har redan visat sig. Jag tycker i likhet med Georg Andersson att i årets budgetproposition är klåfingrigheten direkt oroväckande. Pekkinnarna är talrika.

Utbildningsministern hotar med kvotering av driftmedlen. Därmed lägger han sig direkt i anslagsfördelningen, något som skall ankomma på SR-koncernen att ensam besluta om. Också lokalradions resurser angrips. Den borgerliga regeringen blir ett hot mot radiokoncernens integritet.

Herr talman! Utskottet tillbakavisar inte med tillräcklig kraft dessa pekpinnar och denna klåfingrighet.

Vpk har i sin motion tagit upp en rad väsentliga frågor – jag skall här bara uppehålla mig vid de viktigaste. Raul Blücher kommer senare i debatten att behandla lokalradion och Alexander Chrisopoulos utbildningsradion.

I vår partimotion kritiserar vi för det första skarpt uppsplittringen av rundradioverksamheten. Denna uppsplittring har visat sig få en rad negativa konsekvenser. Omorganisationen har visat sig bli dyr – mycket dyr – och

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

priset får nu tittarna betala genom sänkt programkvalitet, ökad byråkratisering och höjda licenser.

Nu påstår Jan-Erik Wikström att det inte har blivit någon byråkratisering. Jag skall inte ta upp personalstatistiken – det finns olika uppgifter på det området. Jag tycker att den statistiken inte är särskilt intressant och relevant i sammanhanget. Vad som är intressant är i stället att granska den inre organisationen – hur den har förändrats, hur styrmöjligheterna har förändrats, vilka effekter klyvningen har fått ute i distrikten, på personalens arbetsförhållanden, på möjligheterna att arbeta. Det råder ju inget tvivel om att där man tidigare kunde samarbeta på ett bra sätt har nu denna uppdelning lett till att det blivit svårare. Beslutsvägarna har blivit längre. Vi kan också se på programutbudet, programkvaliteten, för att få en uppfattning om byråkratiseringen.

Jan-Erik Wikström säger att Sveriges Radio har fått 110 milj. kr. i rena reformpengar. Men, herr talman, det är inte rena reformpengar. Omorganisationen har kostat pengar, man har tagit anslag från programmen för att bekosta uppsplittringen. Det är alltså en skönmålning av verkligheten som Jan-Erik Wikström ägnar sig åt.

Vi tycker att det är orimligt att den borgerliga regeringens politik skall drabba radiolyssnarna och TV-tittarna. Därför har vi krävt att omorganisationen skall stoppas och utvärderas innan ytterligare försämringar sker. Dessutom har vi krävt höjda anslag för att inte tittarna och lyssnarna skall få betala priset för Jan-Erik Wikströms dumheter.

Utskottet avvisar samtliga våra krav utan närmare motivering. Därmed sviker utskottet sitt kulturpolitiska ansvar.

I vår motion har vi för det andra ånyo tagit upp ändringarna i radiolagen och avtalen. De har visat sig medföra minskad yttrandefrihet inom rundradioverksamheten. På sikt är detta ytterligt allvarligt. Jan-Erik Wikström påstår motsatsen. Han skärper t. o. m. den tidigare tolkning som kulturutskottet gav uttryck för i debatten 1978 och som sedan har upprepats av företrädare för den borgerliga regeringen.

Jan-Erik Wikström sade nämligen att varje program för sig bör uppfylla radiolagens krav på opartiskhet och balans. Först om inte ett program för sig kan uppfylla dessa krav, så kan det balanseras av ett annat program. Detta är en ännu snävare tolkning än man tidigare har gett uttryck åt. Vad innebär då denna tolkning? Den innebär att programmen i fortsättningen kommer att bli uddlösa och att, som någon sade, en tystnadens censur kommer att sänka sig över Sveriges Radio. Den innebär att integriteten kommer i allvarlig fara, eftersom det kommer att bli omöjligt att sända program om en angripen part vägrar att ställa upp. Då kan ju programmen inte balanseras.

Självfallet skall Sveriges Radio sträva efter opartiskhet och balans. Men det sker genom att mångfalden ökar och inte, som nu, genom att man minskar den.

Jag har tidigare i kammaren framhållit att Jan-Erik Wikström brukar påstå sig värna om mångfalden. Nu har han en väldigt egendomlig uppfattning om hur man skall skydda denna mångfald. Han tror att med fler chefer skulle

mångfalden och decentraliseringen öka. Men den som har läst det allra minsta av organisationsteori vet ju att om man får fler chefer ökar också möjligheterna till styrning. Det är alltså inte antalet chefer som mångfalden är avhängig av. Mångfalden är avhängig av resurser och av att avtalen och radiolagen är utformade på ett sådant sätt att de garanterar yttrandefriheten.

Vi vidhåller från vpk:s sida vårt krav på att radiolagen skall ändras, att man skall ha ett avtal för hela koncernen med riktlinjer som innebär att opartiskheten i programverksamheten skall gälla hela utbudet, att yttrandefriheten i rundradion skall gälla lika för alla och att demokratiparagrafen skall återges sin hävdvunna innebörd. Dessa krav avvisar ett enhälligt utskott – dock den här gången med en motivering. Det var något av samma motivering som Jan-Erik Wikström här gav uttryck åt.

Utskottet skriver att de nya riktlinjerna för rundradions verksamhet så nära sammanhänger med själva omorganisationen att en ändring förutsätter en ändring av hela organisationen. En sådan ändring är förtyllos önskvärd men inte nödvändig för att ändra avtal och riktlinjer. På vilket sätt hänger opartiskhets- och balanskravet så nära samman med uppsplittringen? Om man förutsätter att bolagen planerar sin verksamhet – och så sker de facto – är det också fullt möjligt att låta opartiskhets- och balanskravet gälla utbudet i dess helhet. Det är först med en oplanerad verksamhet – och det tror jag inte ens Jan-Erik Wikström strävar efter – som man kan anlägga den här snäva tolkningen.

Jag frågar mig också: På vilket sätt hänger demokratiparagrafen så nära samman med uppsplittringen och omorganisationen? Det är inte svårt, herr talman, att med nuvarande organisation genomföra de förändringar som vänsterpartiet kommunisterna kräver.

Beklämmande i sammanhanget är också att socialdemokraterna, som tidigare slogs för yttrandefriheten, nu accepterar den borgerliga regeringens attacker på programverksamheten.

Vad nuvarande ordning har haft för effekter har vi fått alltför många talande exempel på nu under folkomröstningen. Utbudet har strypts och gjorts harmlöst.

Jag tycker att det kan finnas anledning att upprepa vad jag framhöll redan 1978, att detta med något slags balanserad neutralitet i de flesta fall är detsamma som den etablerade åsikten – den härskande värderingen. Vilka gynnas av det? De som vill att Sveriges Radio-koncernen skall spegla också missbruk av makt eller de som vill förkväva kontroversiella åsikter?

Till sist – för att återknyta till vad jag sade inledningsvis – något om Sveriges Radios framtid och dess ansvar för framtiden. Under senare år har programutbudet vid rundradion de facto utarmats. Andelen egenproducerade program har inte ökat, samtidigt som inköpen från utländska bolag främst i England och USA har ökat. Sveriges Radio har i allt större utsträckning fått framstå som en filial till kommersiella underhållningsbolag, vilkas produkter präglas av underhållningsväld, kommersiellt tänkande och reaktionära värderingar.

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Nyhetsinformationen, främst från tredje världen men också inom landet, har försvagats. Det krävs avsevärda resursförstärkningar för att möjliggöra en förbättring av programutbudet, som avtalen föreskriver, om allsidighet, information om nuets och framtidens händelser, kultur och förströelse, demokratiska värderingar, beaktande av minoritetsintressen osv.

Vi lever redan i dag i ett "informationssamhälle", och detta informations-samhälle växer sig allt starkare. Samtidigt har vi ingen beredskap inför hur detta samhälle ser ut och kommer att se ut när det gäller en rad relevanta faktorer såsom fördelningen av kunskaper, tillgången till information inom olika grupper, makten över informationen.

Genom att en rad nya media under 1980-talet kommer att få sitt kommersiella genombrott, såsom video, kabel-TV, data-TV osv., blir rundradions uppgifter än väsentligare. Kunskapsförmedlingen och vaktslagningen om demokratin innebär en utmaning för radio och TV – en utmaning som måste tas på allvar också av den borgerliga regeringen.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! När riksdagen nu behandlar kulturutskottets betänkande 1979/80:24 rörande anslagsfrågor m. m. för radio och television vill jag inledningsvis uttrycka min förvåning över att dessa frågor inte har väckt större uppmärksamhet i våra massmedia.

Det är ju ändå så att dessa frågor berör så många människor i vårt land. Det torde vara få som inte någon gång under dygnet ser på TV eller hör på någon av radiokanalerna eller närradion – förutsatt att man befinner sig på någon av närradions försöksorter.

Det kan vidare konstateras att i budgetpropositionen, som ligger till grund för kulturutskottets betänkande, finns redovisningar och framförs förslag som borde väcka intresse i stora kretsar. Jag tänker i första hand då på TV-avgiftsutredningens betänkande som behandlar TV-avgifternas inkasering, kontrollen och avgiftsskolket. Utredningen har räknat fram att ca en halv miljon hushåll inte betalar rätt avgift, och av dessa betalar nära 400 000 ingen avgift alls. Radiofonden går med nu gällande avgifter miste om inkomster motsvarande ca 200 milj. kr. per år.

Det här är ett förhållande som är upprörande och som inte kan tolereras, utan här måste åtgärder sättas in som leder till en förbättring av situationen. Vidare förs i propositionen fram förslag om en höjning av TV-avgifterna med 90 kr. – den höjningen skulle kunna reduceras om bara alla betalade sin licens.

Även om alltså de här frågorna inte har uppmärksamats i någon högre grad av massmedia så har propositionen orsakat en stor aktivitet hos ledamöterna av denna kammare. Sälunda har inte mindre än ett fyrtiotal motioner väckts med anledning av utbildningsdepartementets budgetproposition.

Herr talman! Det torde vara onödigt att utförligt motivera utskottets ställningstagande i alla de frågor som tas upp i de olika motionerna. Utskottets betänkande ger ju här de bästa upplysningarna. Jag vill dock så

långt tiden medger gå in på några av de frågor som vi har haft anledning att behandla.

Först måste det konstateras att utskottet i stora delar är helt enigt. Till betänkandet är fogat endast två reservationer och två särskilda yttranden. Då hör det emellertid till saken att vpk:s uppfattning och förslag får vi ta ställning till först här i kammaren, vilket givetvis orsakar en hel del meningsutbyte och också voteringar.

Den fråga som har orsakat de flesta motionerna är hur lokalradion skall utvecklas i fortsättningen.

Sveriges Radio har i anslagsframställningen redovisat ett omfattande reformprogram för lokalradion. Enligt planen skall lokalradiostationernas bemanning inom tre år öka till i genomsnitt 39 personer, från 21 personer i nuläget och ursprungligen 14 personer.

Med anledning av den framlagda planen uttalas i propositionen att det är angeläget att ambitionshöjningarna i radio- och TV-verksamheten inriktas på de mål som har angivits i riksdagsbeslutet. Då detta uttalande kan tolkas – och av många motionärer har tolkats – så att man skall återgå till riksdagens ursprungliga ställningstagande, har utskottet funnit det nödvändigt att understryka att utskottet upprepade gånger gjort uttalanden om den fortsatta utvecklingen av lokalradion. Sålunda framhöll utskottet i betänkande 1977/78:24 att det är angeläget att lokalradioverksamheten tillförs personella och ekonomiska resurser som gör det möjligt att successivt förverkliga de mål som sattes upp för lokalradion i proposition 1975:13 och genom det efterföljande riksdagsbeslutet.

I betänkandet KrU 1978/79:20 uttalade utskottet att lokalradion har en väsentlig uppgift att fylla när det gäller att vidga yttrandefriheten och bredda den politiska debatten. Det är angeläget, framhöll utskottet, att lokalradion inte av brist på resurser hindras att pröva olika vägar att nå det mål som gäller för verksamheten. Önskvärt är att den får möjlighet att genom olika åtgärder förbättra bl. a. den lokala bevakningen.

Vad som anförts i motionerna ger utskottet anledning att understryka att utskottet alltjämt har den uppfattning om betydelsen av lokalradions utveckling som kommit till uttryck bl. a. i de nu nämnda båda betänkandena och i beslut som riksdagen fattat på förslag i dessa betänkanden. Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge till känna för regeringen vad utskottet med anledning av propositionen och motionerna 188, 373, 503, 652, 1233, 1242, 1250, 1259 och 1676 anfört om tilldelningen av medel till lokalradion.

Utskottet har också haft att ta ställning till flera andra motioner vari har krävts ökade resurser till lokalradion och en omprioritering av anslagen inom Sveriges Radio. Med hänvisning till att det är Sveriges Radios uppgift att besluta om fördelningen av medel mellan programföretagen har utskottet avstyrkt dessa motioner.

Många motioner har väckts som tar upp rena programfrågor t. ex. när det gäller speglingen av bruket av alkohol, förekomsten av svordomar i programmen, andelen kristna program, kvinnlig tävlingsidrott osv.

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Då det är programföretagen ensamma som har att utforma programverksamheten inom givna ramar – radiolag och radioavtal – så anser utskottet att riksdagen inte skall göra några uttalanden i dessa frågor. Det betyder dock inte att utskottet saknar synpunkter i dessa frågor – utskottet vill här hänvisa till de uttalanden som gjordes i utskottsbetänkandet 1977/78:24. Utskottet vill erinra om att dessa uttalanden fortfarande äger full giltighet.

När det gäller våldsinslagen så kommer Kerstin Anér att beröra detta i sitt inlägg. Jag avstår därför från att här göra någon kommentar.

1978 års beslut om radion och televisionen innebär bl. a. att försök med s. k. närradio skulle inledas. Så har också skett, och försöksverksamheten leds av närradiokommittén. Kommittén har sökt kontakt med Sveriges Lokalradio för att undersöka möjligheterna till samarbete. I centermotionen 1273 uttalas nu att det uppdrag som närradiokommittén fått av regeringen förefaller vara så snävt att det är svårt att förverkliga ett samarbete mellan kommittén och lokalradion.

Närradiokommittén bedriver sin verksamhet enligt riktlinjer som godkänts av riksdagen vid riksmötet 1977/78. Bestämmelser om verksamheten har meddelats i lagen om försöksverksamhet med närradio. En samverkan mellan närradion och lokalradion enligt de modeller som redovisats i motionen måste föregås av ett klarläggande av vilka regler som skall gälla för denna nya verksamhet. Även finansieringsfrågan måste övervägas, eftersom lokalradion och närradion finansieras på helt olika sätt.

Utskottet finner det önskvärt att förutsättningar skapas för en verksamhet av den art som avses i motion 1273. Närradiokommittén bör därför ges vidgade direktiv och försöksperioden förlängas. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1273 bör riksdagen som sin mening ge till känna för regeringen.

Jag har tidigare kort berört Sveriges Radios anslagsframställning och de kostnadsberäkningar som företaget gjort för reformverksamheten. Om man tar hänsyn inte bara till de reala kostnaderna för reformerna utan också beaktar en väntad prisutveckling, kommer TV-avgiften enligt dessa beräkningar att budgetåret 1985/86 vara 1 000 kr. per år. Mot bakgrund av denna redovisning har föredragande statsrådet i propositionen framhållit nödvändigheten av att Sveriges Radio inför nästa års anslagsframställning gör en noggrann genomgång av olika reforminsatser och särskilt undersöker kostnader för dessa och deras konsekvenser för TV-avgiftens utveckling. Statsrådet har också funnit det angeläget att inskräpa att styrelser och företagsledningar i de olika bolagen har ansvaret för att de medel som erhålls för att bedriva radio- och televisionsverksamheten används med iakttagande av god hushållning.

Dessa uttalanden markerar både det ansvar för god hushållning som vilar på styrelser och företagsledningar i de olika bolagen och bolagens skyldighet att i samband med sina anslagsframställningar redovisa hur tillgängliga resurser har använts. Med dessa uttalanden anser utskottet därför inte det vara erforderligt med någon sådan särskild granskning som har föreslagits i motion 1678, utan motionen avstyrks. Utskottets socialdemokratiska leda-

möter har dock reserverat sig mot denna motivering.

De socialdemokratiska ledamöterna har också reserverat sig mot utskottets skrivning när det gäller de uttalanden som görs i propositionen angående en eventuell kvotering av driftmedelsanslaget för att på så sätt garantera en rimlig omfattning av frilansmedverkan.

Utskottet anför i denna fråga att det vill i likhet med departementschefen understryka att det är angeläget att en ökad frilansmedverkan i radio och television kommer till stånd. Vad som i årets budgetproposition anförts i fråga om en kvotering av driftmedelsanslaget bör enligt utskottets mening inte få uppfattas som uttryck för en ändrad principiell inställning i denna fråga och inte heller som någon uppmjukning av huvudprincipen att det är Sveriges Radio som fördelar driftmedelsanslaget. Utskottet anser det inte erforderligt att riksdagen gör någon hänvändelse till regeringen i enlighet med yrkande 1 a i motion 1233. Detta yrkande avstyrks alltså.

När det gäller vpk-motionen nr 509 har utskottet – jag vill poängtera för Eva Hjelmström att det är ett enigt utskott – inte på någon punkt kunnat tillstyrka de förslag som framförts. I motionen framförs förslag om att regionaliseringen eller decentraliseringen av programproduktionen inte skall genomföras – Stockholms sändningstid får alltså inte minskas. Många förslag är också gamla vpk-krav, t. ex. förslaget om Sveriges Radios utträde ur Svenska arbetsgivareföreningen. Utskottet har som sagt inte på någon punkt kunnat tillstyrka vpk-förslagen.

Avslutningsvis kan konstateras att utskottet på grund av svårigheter när det gäller att införa öresbelopp i telefaktureringen föreslagit att mottagaravgiften i förhållande till propositionens förslag höjs med 2 kr. per år. Denna justering av den allmänna mottagaravgiften kan beräknas medföra en ökning med 6 milj. kr. per år av radiofondens inkomster.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan på alla punkter.

Tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Karl-Eric Norrby förklarar att kulturutskottet inte på någon punkt kan tillstyrka vpk-förslagen. Det är beklagligt att kulturutskottet på det sättet sviker sitt ansvar, inte minst ansvaret för yttrandefriheten, som verkligen borde vara en angelägenhet för utskottet att värna om.

Sedan tog Karl-Eric Norrby upp medelstildelningen, precis som Jan-Erik Wikström gjorde tidigare. Faktum är att den omorganisation som den borgerliga regeringen har genomdrivit och som nu till stor del har genomförts har kostat pengar – pengar som kunde ha gått till att förbättra programbudet, pengar som kunde ha inneburit att människorna hade fått tillgång till bättre program.

Nu säger sig kulturutskottet värna om exempelvis lokalradion, och det är naturligtvis positivt och bra – Raul Blücher återkommer till detta. Men att

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

värna om någonting utan att ge de resurser som krävs innebär att de vackra orden stannar på papperet.

Så till det här med regionaliseringen. Vi har sagt att man bör ta hand om de barn man fött innan man skaffar sig fler. Regionaliseringen av TV kommer att kosta hemskt mycket pengar. Innan man sätter i gång detta i stor skala bör man se till att de målsättningar man gav för lokalradion uppfylls.

När det gäller regionaliseringen har man dessutom helt plötsligt i propositionen brutit ordningen för utbyggnaden. Vi anser att Örebro bör få de resurser man därifrån har krävt.

KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Eva Hjelmström målade i sitt första inlägg en väldigt mörk bild av läget när det gäller Sveriges Radio och programföretagens möjligheter att sköta sin syssla. Jag delar inte uppfattningen att tillståndet är så bedrövligt som hon vill ge sken av.

I andra sammanhang talar Eva Hjelmström vackert om möjligheterna att skapa program inom Sveriges Radio även utanför Stockholmsområdet. Därför blir jag betänksam när hon nu klart uttalar sig för att man i fortsättningen inte skall gå fram efter decentraliseringspolitiken. Man skall inte låta sändningstiden från Stockholmsområdet gå ner och lägga ut motsvarande sändningstid på distrikten runt om i vårt land.

Vi måste ändå komma ihåg att det finns utmärkta producenter och utmärkta möjligheter ute i distrikten i hela Sverige för programproduktion. Den tillgången vill vi ta vara på och även förstärka. Jag tycker som sagt att det är beklagligt att inte Eva Hjelmström ställer upp bakom den principen och därigenom breddar möjligheterna för Sveriges Radio att få ett bra utbud inom televisionen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Det är en helt felaktig beskrivning som Karl-Eric Norrby nu ger av vpk:s motion och inställning i dessa frågor. Det är en svartmålning av vad vi har sagt.

Visst skall vi decentralisera och visst krävs ökade resurser ute i distrikten. Utöver detta måste man i alla fall ha ökade anslag, och det är den borgerliga regeringen uppenbarligen inte beredd att ge. Det är skäligen meningslöst att diskutera decentralisering och säga att man skall göra en mängd bra program ute i distrikten, när man inte kan ge pengar, ateljéresurser eller annat att göra dessa program med.

Det är den borgerliga regeringen som står för centraliseringen, inte vpk.

Karl-Eric Norrby säger att det är en dyster bild jag målar upp. Ja, herr talman, efter att ha hört Jan-Erik Wikströms första inlägg i dag, där han förklarar helt framt att varje program för sig skall balanseras, så tycker jag att bilden verkligen är dyster. Det kommer att innebära att vi får harmlösa, uddlösa, utslätade program och inte de samhällsengagerande, debattstimu-

lerande, känsloupplivande program som allmänheten, som jag tidigare framhöll, de facto har rätt att kräva.

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Låt mig först framhålla följande.

Kulturutskottet står bakom ett enhälligt tillkännagivande att innebörden av tidigare riksdagsbeslut fortfarande gäller, nämligen att lokalradion behöver förstärkta resurser för sin verksamhet. Detta är viktigt att fastslå mot bakgrund av vad utbildningsministern anför i sin proposition. Det han där skriver har i den allmänna debatten och bland massmedias folk med viss bestörtning tolkats så att utbildningsministern vill stoppa lokalradions utveckling. Detta är förvånande mot bakgrund av att framstående borgerliga ledamöter i kulturutskottet redan när beslutet om lokalradion fattades 1975 sade att resurserna var otillräckliga och snarast möjligt borde förstärkas för att man över huvud taget skulle få lokalradion att fungera. Utvecklingen skulle följas noggrant, uttalade utskottet enhälligt.

Det är vidare rätt märkligt att utbildningsministern sätter sig över parlamentet och nonchalerar de senaste årens riksdagsbeslut, som klart kräver förstärkta resurser till lokalradion.

Här kan framhållas att förra årets utskottsuttalande, som antogs av en enhällig riksdag, fick till följd att Sveriges Radios moderbolag i den slutliga fördelningen av pengarna anslog relativt sett mer medel till lokalradion av den höjning av anslaget som kom till på riksdagens initiativ. Det är intressant att en rad ledamöter – ett sjuttiotal, även borgerliga sådana, en del representerande utbildningsministerns eget parti – känt sig tvungna att motionera med anledning av propositionens negativa behandling av lokalradion.

Lokalradion har höga lyssnarsiffror. Bl. a. i Jönköpings län kunde man redovisa lyssnarsiffror som gav vid handen att 53 % av invånarna dagligen lyssnade på Radio Jönköping. Det är en viktig princip för statsmakterna att hålla fast vid att radion förblir ett levande och vitalt medium. Målet, som vi senast angav i det stora riksdagsbeslutet i maj 1978 rörande utvecklingen fram till 1986 inom radio och TV, var att lyfta fram radion ur TV:s skugga. Radion har i sin helhet fått kännas vid sjunkande lyssnarsiffror – lokalradion kan, som framgår av lyssnarstatistiken, i hög grad bidra till att hålla kvar intresset för detta medium.

Lokalradion har trots alltför knappa resurser lyckats påbörja en bra bevakning, inte minst på nyhetssidan och när det gäller samhällskritiska program. Den har visat en egen profil när det gällt undersökande journalistik och har inte blivit språkrör för etablissemangen, som många kritiker befarade vid lokalradions start.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Just nu upplever vi en intensiv debatt om programmen i radio och television. Radios och televisionens sätt att ge information om alternativen i den kommande folkomröstningen utsätts dagligen för en stark kritik. Den kritiken kommer ingalunda bara från några yrkestyckare eller politiker som är aktivt engagerade i folkomröstningskampanjen. Sällan har jag bland så stora grupper av lyssnare och tittare mött så stark kritik som den som riktats mot Sveriges Radio under de senaste veckorna.

I vilken utsträckning den hårda kritiken är rättvisande *kan* naturligtvis diskuteras och *måste* diskuteras. Men de inom Sveriges Radio som menar att debatten kring företaget är en form av påtryckning bör nog lugna ner sig. Det är självklart att Sveriges Radios verksamhet diskuteras också av politikerna, också i denna kammare. Sveriges Radio är ett företag i allmänhetens tjänst, ett monopolföretag, och då måste man naturligtvis räkna med och finna sig i att den instans som ytterst representerar lyssnare och tittare och som också formellt har det slutgiltiga ansvaret för företagets verksamhet i en rad avseenden, nämligen riksdagen, gör sin röst hörd.

Så länge, herr talman, som vi har ett monopol som Sveriges Radio är detta ofrånkomligt.

Denna typ av debatt kommer vi i riksdagen aldrig ifrån, så länge förhållandena är sådana som de i dag är och har varit sedan företagets start 1925.

Det är också ofrånkomligt att statsmakterna sätter upp vissa vida ramar för programverksamheten. Det är inte bara statsmakternas rätt utan naturligtvis också deras skyldighet. Den dag vi får en annan situation på detta område – då vi har fristående radio- och TV-företag – kommer naturligtvis saken i ett helt annat läge. Då, men först då, är det riktigt att dra paralleller med pressens frihet och möjligheter att spegla olika opinioner utan att behöva ta hänsyn till de krav på saklighet, opartiskhet och balans som i dag finns. Den som vill att samma regler som i dag gäller för pressen fullt ut skall gälla för Sveriges Radio bör ta konsekvenserna av detta och arbeta i riktning mot en annan situation när det gäller etermedia.

Herr talman! Politikerna skulle dåligt sköta sina uppgifter, om de inte tog hänsyn till och var beredda att lyssna på kritiken mot Sveriges Radio – en kritik som på grund av utbudet inför folkomröstningen om kärnkraft väsentligen har hårdnat. Endast den som är blind och döv kan undgå att märka styrkan i och omfattningen av kritiken.

Frågan är då: Är kritiken som hävdar att Sveriges Radio skulle gynna nej-alternativet i folkomröstningen riktig? Det kan ju tänkas att kritikstor- men inte har fog för sig, att det här mer eller mindre handlar om någon form av masspsykos och att Sveriges Radio i energifrågan i själva verket ger ett sakligt och opartiskt utbud, som uppfyller rimliga krav på balans mellan olika åsikter. Jag har inte mött särskilt många som har upplevt det så, men tänk om . . .

Hur skall vi nu, herr talman, få reda på detta? Jo, det finns möjligheter att inför framtiden undvika att hamna i dagens situation. Moderata samlings-

partiet föreslog i september förra året att ett fristående massmedicinstitut skulle inrättas, vars uppgift skulle vara att fortlöpande bidra med faktamaterial – inte åsikter – i olika frågor. Institutet skulle också fortlöpande följa upp programutbudet och belysa det ur olika aspekter samt göra specialstudier när så kunde vara befogat. Vi skulle på det sättet få ett underlag för den allmänna debatten och för olika former av vetenskaplig forskning. Vi skulle då slippa den förvirrade debatt som vi nu upplever, där företrädare för de olika åsikterna beskyller varandra för att ha missuppfattat saker och ting och där vi inte har särskilt mycket konkret att ta på.

Om allt är väl, om det inte finns några problem, vore det – jag vill understryka det – i hög grad bra för Sveriges Radio att i så fall ha denna typ av fakta att komma med. Det skulle ju, herr talman, rentvå företaget från de beskyllningar som i dag förvisso riktas mot det. Likaså skulle radionämnden få ett bättre underlag för sitt arbete. Radionämnden har visserligen möjligheter att fälla eller fria anmälda program och att ta egna initiativ när det gäller granskning, men radionämndens verksamhet skall inte förväxlas med de krav på s. k. registrerande undersökningar som det moderata förslaget går ut på. Radionämnden gör en juridisk granskning av t. ex. enskilda program – och det är någonting helt annat.

Det som nu har hänt när det gäller bevakningen av folkomröstningskampanjen har förvisso skadat Sveriges Radio. Styrkan i kritiken är sådan att det kommer att dröja ett bra tag innan kritiken lägger sig. Krav kommer att resas på åtgärder som garanterar att samma sak inte händer igen. Kritik slår ju som vi vet ofta över, och det är lätt att kasta ut barnet med badvattnet. Men det kommer naturligtvis inte att bli särskilt lätt att säga nej till försök att skapa framtida garantier för ett sakligt, opartiskt och balanserat programutbud. De som har ett ansvar för att det har blivit som det har blivit måste besinna detta.

Herr talman! Det har tidigare i debatten talats om att "tystnadens censur sänker sig över Sveriges Radio". Ett annat citat: "Utbudet har styrts och gjorts harmlöst." Mot bakgrund av vad jag har sagt här vill jag påstå att det verkligen inte är många människor som upplever situationen så att det införts en tystnadens censur eller att utbudet varit harmlöst. Dagens debatt och kritik – jag upprepar att denna kritik kommer från människor som representerar ett flertal av de partier som också finns representerade här i kammaren – handlar i själva verket om raka motsatsen. De som nu menar att tystnadens censur har sänkt sig över Sveriges Radio är ju människor som i andra sammanhang inte har gjort ett skvatt för att se till att det blir en verklig yttrandefrihet i sådana länder som man uppenbarligen står väldigt nära ideologiskt sett. Det kanske skulle vara litet klädsamt om man tänkte på de enorma underlåtenhetssynderna på detta område, underlåtenhetssynder som vi ständigt blir påmind om när oppositionella kritiker sannerligen icke får tillgång till vare sig radio, television eller press utan förpassas till ställen där de effektivt tystas.

Herr talman! I budgetpropositionen föreslås en höjning av avgiften för TV-licensen. Licensavgifterna uppfattas redan nu av många människor som

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

mycket höga. Kostnaderna för att hålla sig med TV och t. ex. en morgon- och en kvällstidning, som är ganska normalt för ett hushåll, har ökat starkt. Från det enskilda hushållets synpunkt är det verkligen inga små belopp det handlar om.

Det är naturligtvis så att en bra radio- och TV-verksamhet kostar pengar. Jag har haft förmånen att få sitta i televisionsbolagets styrelse sedan starten. Man lär så länge man lever, och jag begriper också att inte minst vissa typer av produktion är väldigt kostnadskrävande och att lyssnare och tittare trots allt får ut väldigt mycket per timme räknat för de pengar de betalar. Det är inte det det handlar om. Jag hyser all förståelse för att man inom Sveriges Radio vill göra bra program och hänga med i konkurrensen, både jämfört med utländska företag som man köper av – alltför mycket, tycker en del – och jämfört med andra typer av massmedieutbud som finns här i Sverige. Men det finns ändå anledning att räkna med att det i framtiden blir svårt att försöka höja avgifterna för TV-licenserna undan för undan. Jag tror, herr talman, att det kommer att vara mycket svårt att få gehör för några väsentliga höjningar under de närmaste åren.

De moderata ledamöterna i kulturutskottet har i ett särskilt yttrande pekat på att möjligheten att införa reklamfinansiering skall hållas öppen. Det finns ett starkt stöd bland människorna för en sådan tanke, det visar en rad opinionsundersökningar under de senaste åren. Också mycket färska undersökningar bekräftar detta.

Nu är inte frågan aktuell under innevarande avtalsperiod, och jag skall därför inte gå in på olika modeller. Jag vill understryka att det finns möjligheter att skapa ett system där vi klarar av de farhågor som rests i debatten vad beträffar programföretagens integritet och tittarnas berättigade krav på att slippa avbrott av reklam titt som tätt. Men jag skall återkomma till detta i annat sammanhang och nu bara erinra om att systemet med reklam är det normala i Västeuropa och att det alltså är vi i Sverige som bryter av och är underliga. Det må vi nu gärna vara, men vi skall ha klart för oss att det normala är rakt motsatt mot vad vi har.

Herr talman! Det finns anledning att säga några ord om lokalradion, som blivit föremål för en rad motioner. Den önskar mera resurser, och det är inte märkvärdigt – det gör alla företag inom Sveriges Radio-koncernen. Alla har enligt min mening goda skäl för sina önskemål, och att göra en avvägning är sannerligen inte lätt. Men låt oss konstatera att enligt nuvarande ordning ankommer det på moderbolagets styrelse att göra den erforderliga avvägningen. Mot den bakgrunden bör riksdagen vara försiktig med uttalanden till förmån för det ena eller det andra programföretaget.

Vi kan naturligtvis ifrågasätta om det är riktigt att det är moderbolaget som skall göra avvägningen. Georg Andersson hade vänligheten att för en stund sedan beröra vad han trodde jag skulle säga i det här avscendet, och han har alldeles rätt: jag hade för avsikt att säga att jag tycker att det på sikt är ganska onödigt att ha ett moderbolag med den konstruktion som vi har i dag. Vi kan spara en hel del pengar på att slopa detta moderbolag. Men denna fråga är heller inte aktuell. Den som vill införa en förändring får i så fall kräva att vi

river upp riksdagsbeslutet av år 1978.

Jag vill understryka att vi från moderat håll inte har velat ge oss in i en närmare diskussion om fördelningen på det sätt som många motionärer har gjort, men låt mig säga att det inte bara handlar om att dela på en fix kaka. Det finns möjligheter att öka kakans storlek, och då skapas också förutsättningar att tillgodose de krav som finns på expansion, på kvalitet och annat som tas upp på önskelistorna.

Ett sådant önskemål gäller regionaltelevisionen. När jag nu går in på den frågan är det inte min avsikt att diskutera moderbolagets rätt att göra avvägningen i fråga om fördelningen, utan jag vill peka på att det redan i riksdagsbeslutet 1978 fanns bestämda uttalanden om att regionaltelevisionen skulle byggas ut i samtliga distrikt under perioden fram till 1986. Av ekonomiska skäl kommer det inte att bli så, men det är min fasta uppfattning att vi skall fortsätta utbyggnaden så långt det är möjligt och så snabbt det är möjligt. Det kan inte vara rättvist att delar av Sverige har regionala nyhetssändningar i TV, medan andra inte har det – alla betalar ju trots allt samma belopp för licensen.

Herr talman! Låt mig också säga några ord om problemet med våldsskildringar, bruket av svordomar i programmen m. m. Det finns en stark opinion mot den tidvis rikliga förekomsten av sådant. De programregler som finns på området liksom de vägledande uttalanden som har gjorts av olika instanser är det inget fel på. Om reglerna verkligen följdes, skulle motionärernas önskemål i stort sett ha varit tillgodosedda. Kulturutskottets uttalanden i år i frågan är så kraftfulla som man rimligtvis kan begära, och det gäller nu att verkligen följa upp dem. Det ansvaret vilar väldigt tungt på programföretagen.

Jag vill avslutningsvis framhålla att den här debatten om Sveriges Radios verksamhet icke får uppfattas av företaget som försök till påtryckningar utan som ett uttryck för det stora intresse som människorna av naturliga skäl hyser för programverksamheten och som inte minst vi här i riksdagen har ett ansvar att följa upp.

GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Anders Björck ingår numera som ett speciellt inslag i varje debatt om Sveriges Radio, och man kan delvis förutspå vad han kommer att säga. Men man undrar ibland vem han företräder, om han företräder enbart sig själv eller moderata samlingspartiet. I den här debatten talar han tydligen som ombud för moderaterna i kulturutskottet trots att han inte tillhör utskottet, men han är i och för sig välkommen in i debatten.

Frågan om vem Anders Björck företräder är intressant även av det skälet att moderata samlingspartiet är det största partiet i den borgerliga regeringen och att det är ett växande parti. Moderaterna vill gärna profilera sig på det här området, och de gjorde också det i valrörelsen. Nu för Anders Björck fram samma krav som Gösta Bohman förde fram i valrörelsen, nämligen kravet på ett s. k. fristående massmedieinstitut som skulle arbeta som ett speciellt granskningsorgan. Jag vill minnas att Jan-Erik Wikström avvisade

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

den tanken i valrörelsen. Det vore välgörande om Jan-Erik Wikström å regeringens vägnar ville avvisa tanken också i dagens debatt, så att det blir klarlagt var regeringen står i denna ganska viktiga fråga.

Med anledning av Anders Björcks inlägg tycker jag vidare att det finns skäl att varna för att den aktuella, mycket unika situation vi nu har med anledning av debatten inför folkomröstningen i kärnkraftsfrågan tas som utgångspunkt för en allmän debatt om Sveriges Radios sätt att fungera. Vi har många synpunkter på dess sätt att fungera i den här speciella situationen, men jag tror att det vore fel att dra generella slutsatser.

Till sist något om det särskilda yttrande som Anders Björck formellt skulle företräda. Det är litet besynnerligt, eftersom det ansluter sig till en motion där man framfört önskemål om en utredning om bl. a. reklamfinansiering av radio- och TV-verksamheten. Man följer inte upp motionen med en reservation, men skriver ett särskilt yttrande som i sak utgör en reservation. Det står bl. a. följande: "Men med den kostnadsutveckling som nu skisseras för Sveriges Radio och med den kraftiga höjning av mottagaravgiften som detta kommer att medföra måste finansieringsfrågan tas upp till förutsättningslös prövning. Därvid måste även reklamfinansieringens möjligheter och konsekvenser studeras och olika modeller i detta avseende analyseras."

Detta innebär ju att man tycker att en utredning om reklamfinansiering bör ske. Är detta moderaternas ståndpunkt blir den naturliga följdfrågan: Hur ser regeringens talesman på denna fråga?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Anders Björck påstod sig vara motståndare till påtryckare. Själv är han ett levande exempel på just påtryckare – på annat sätt kan inte hans inlägg tolkas. Detta är, herr talman, djupt oroväckande, inte minst med tanke på att moderaterna är det största borgerliga partiet.

Några ord med anledning av vad Anders Björck yttrade. Jag tycker att Anders Björck något bör väga sina ord när han diskuterar yttrandefriheten vid Sveriges Radio.

Först vill jag säga att det vore välgörande, om han lärde sig att läsa rätt innantill, ty när han diskuterade censuren citerade han helt fel. Jag kan läsa upp den korrekta ordalydelsen. Det står så här:

"Med detta beslut inrättar Sam Nilsson en tigande censur i TV-kanalens samhällsdebatt; motståndare går att tysta genom att man själv vägrar tala. Strävan efter opartiskhet och balans är självklar inom ett samhällsägt medium som televisionen. Men den får inte drivas till ett självändamål på bekostnad av medborgarnas rätt till väsentliga faktaupplysningar och känsloupplevelser inför en av vår tids mest angelägna frågor."

Detta, herr talman, lyckas Anders Björck få till att en bred opinion, inte minst medarbetarna vid Sveriges Radio och TV, vill inskränka våra grundläggande demokratiska rättigheter. Sanningen är i detta fall raka motsatsen. Det är den breda opinionen som kräver att yttrandefriheten inte beskärs utan att den tvärtom vidgas och att grundläggande, grundlagsfästa t. o. m., rättigheter inte kränks. Anders Björck står för motsatsen.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Jag företräder, Georg Andersson, moderata samlingspartiet och har fått förmånen att representera detta parti i t. ex. Sveriges Radios styrelse, televisionsbolagets styrelse samt i informationsteknologiutredningen och videogramutredningen.

De synpunkter som jag för fram i detta sammanhang anknyter till vad vi vid olika tillfällen har sagt. Ett fristående massmedieinstitut som jag har refererat till föreslogs i september månad av vår partiordförande Gösta Bohman, så det finns faktiskt en överensstämmelse – det är helt självklart – mellan vad jag säger och vad partiet i olika sammanhang har uttalat.

Dessutom företräder jag folket, Georg Andersson. Jag företräder folket mer än Georg Andersson när jag talar om reklam-TV. Det har vi klara bevis på. Och jag företräder linje 2 mer än Georg Andersson gör när jag omnämner den kritik som finns när det gäller sättet att behandla alternativen i folkomröstningsfrågan. Jag företräder i hög grad en bred opinion av lyssnare och tittare i det här landet som är missnöjda med en del typer av program – inte minst när det gäller våldsinslag, svordomar och annat. Och, herr talman, jag företräder många regioner i det här landet, och även Georg Anderssons partivänner, när det gäller önskemålet att få en snabb utbyggnad av regional-TV. Han är emot en sådan utbyggnad, men det finns partivänner till Georg Andersson som motionerat för en sådan.

Det finns alltså anledning att understryka att vi från moderata samlingspartiet företräder ganska så starka och breda opinioner i de här sammanhangen.

Sedan har vi en koalitionsregering i dag. Folkpartiet, centern och moderaterna har naturligtvis olika utgångspunkter och olika programförslag på det här området, och då är det självklart, tycker jag, att vi också framför dem här.

Sedan till Eva Hjelmström. Jag tycker att det är litet patetiskt att höra Eva Hjelmström stå här och tala om yttrandefrihet och om att vänsterpartiet kommunisterna har gått i bräsch för yttrandefriheten. All historisk erfarenhet och alla dagsaktuella erfarenheter visar att det förhåller sig tvärtom. Därför finns det inte särskilt stor anledning att fästa avseende vid hennes synpunkter här. Hon är ju missnöjd med att vi från statsmakternas sida försöker ordna balans i programmen. Hon tycker att detta är felaktigt och vill gå ett steg ytterligare – i fel riktning.

GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Om Anders Björck har rätt får jag tala i egen hög person utan att göra anspråk på att företräda någon i det här landet, därför att Anders Björck anser sig företräda allesammans – inte bara moderater och inte bara sitt län utan även mitt län och folket. Dra inte för långtgående slutsatser av den opinionsundersökning beträffande reklam-TV som beställdes av någon reklamfirma! Jag tror att det finns ett betydande motstånd emot reklamfinansierad televisionsverksamhet.

Nu är frågan inte uppe till avgörande, ty moderaterna viftar bara med

hotet, de lägger inte fram förslagen. Det var det som föranledde min förra replik, som innehöll en fråga till framför allt Jan-Erik Wikström. Det är viktigt att få klargjort vad som är regeringens mediapolitik på de här områdena. Nu diskuteras reklamtelevision från olika utgångspunkter, och moderaterna flyter här på en liten begynnande våg. Jag tror att det är viktigt att regeringen klart säger ifrån att den inte intar en annan inställning till reklamfinansiering än den tidigare gjort.

Sedan viftar Anders Björck också med en del andra förslag, som inte förts fram i kulturutskottet av hans partivänner där, och man frågar sig: Vad ligger det för tyngd i detta? Är det någonting som håller på att beredas någonstans och så småningom kommer? Vi är ju vana vid att moderaternas inflytande bara stärks och stärks. Det som en gång uppfattades som udda hot dyker plötsligt upp i en proposition. Därför, Jan-Erik Wikström: Hur är det med de hotelser som Anders Björck här framför?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Anders Björck uppprepar att programmen skall balanseras, men han förklarar fortfarande inte hur. Skall det ske genom den vidsträckt yttrandefrihet, genom den mångfald som bl. a. jag efterlyser? Eller skall det ske genom att locket läggs på samhällsdebatten – genom en återgång till 1940-talet? Jag vet att Anders Björck företräder den senare linjen. Det är ju närmast litet komiskt att höra honom utropa sig till företrädare för folket, men skrattet fastnar i halsen.

Sedan till detta med demokratifrågorna. Vänsterpartiet kommunisterna är faktiskt det enda parti i detta land, Anders Björck, som inte har varit med om att inskränka de demokratiska fri- och rättigheter som arbetarrörelsen har tillkämpat sig. Detsamma kan definitivt inte sägas om Anders Björcks parti.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Georg Andersson fortsätter att ställa frågor, och jag skall naturligtvis gärna besvara dem.

Det har väckts en motion om reklamfinansierad TV, och det har avgivits ett särskilt yttrande till kulturutskottets betänkande, av vilket det alldeles klart framgår att frågan om reklamfinansiering är aktuell först när den nuvarande avtalsperioden har löpt ut, alltså efter 1986. Om det inte tydligt framgår, kan jag klargöra den saken. Jag har fått många frågor under de senaste åren om reklam-TV, och jag har sagt att vi från moderata samlingspartiet – till skillnad från Georg Andersson – självfallet står bakom det beslut som riksdagen fattade 1978. Det skall genomföras, och det skall vi slå vakt om så länge beslutet gäller, dvs. avtalsperioden ut. Detta är fullkomligt självklart. Vad som händer sedan får vi ta ställning till när den dagen kommer.

Men var inte orolig, Georg Andersson! Med den utveckling som äger rum på kostnadssidan, med den utveckling som vi har runt om oss i Europa – inte minst i socialdemokratiskt styrda länder – kommer vi att begävas med

reklam-TV om så där tio år. Och moderata samlingspartiet kommer inte att behöva gå i spetsen för den kampen: den kommer att döma av den hittillsvarande utvecklingen att sköta sig själv. Om Georg Andersson och jag är kvar i riksdagen då, kommer vi säkerligen att få uppleva hur ett sådant beslut fattas under relativt stor enighet.

Och så till Eva Hjelmström och frågan om programverksamheten.

Varken jag eller någon annan företrädare för moderaterna har i radio- och TV-debatten sagt någonting annat än att vi vill att radiolagens och radioavtalets bestämmelser skall följas. Det kan väl rimligtvis Eva Hjelmström inte ha någonting emot? Det kan väl inte heller Sveriges Radios medarbetare ha någonting emot? Vad jag sade i mitt inledningsanförande och vad andra företrädare för moderaterna, inte minst vår partiordförande Gösta Bohman, har sagt är att vi måste se till att bestämmelserna i radiolagen och radioavtalet följs. Om Eva Hjelmström och vänsterpartiet kommunisterna inte vill vara med om det må det vara hänt.

Det är väldigt viktigt att det inte råder någon tvekan på denna punkt: skriver vi ett avtal och stiftar vi en lag skall de följas lojalt av de programföretag som finns, och riksdagen har det yttersta ansvaret för att så sker. Det är inte att lägga på locket på någon samhällsdebatt – det är ingen av oss ute efter.

Eva Hjelmström säger att vänsterpartiet kommunisterna inte har inskränkt några demokratiska fri- och rättigheter. Nej, ni har inte haft chansen i det här landet. I de länder där ni har haft chansen har ni gjort det.

Tredje vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Georg Andersson har efterlyst besked. Jag vill ge honom besked i tre korta satser.

Det första är att all massmedieforskning är angelägen.

Det andra är att det inte behövs något massmedieinstitut för att komplettera radionämnden. Det är viktigt att radionämnden är det enda organ som tolkar huruvida radiolagen och avtalet efterlevs.

Det tredje är att det i regeringen inte finns några som helst planer på att införa en reklamfinansierad radio- och TV-verksamhet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KERSTIN ANÉR (fp):

Herr talman! Det riktas mycket kritik mot Sveriges Radio från olika håll; det är alldeles riktigt.

Jag vill inte fortsätta den debatt som har förts här just nu, utan jag vill koncentrera mig på enbart en bit av den, där jag anser att denna kritik är

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

utomordentligt väl underbyggd – vid det här laget t. o. m. vetenskapligt underbyggd – nämligen den som säger att det måste finnas så litet av våld som möjligt, framför allt i barnprogrammen, att man i sådana sammanhang måste tänka sig oerhört noga för och att man måste dra ner på dessa våldsinslag.

Jag vill här uttrycka min stora glädje över att ett enigt utskott med anledning av två motioner, en av Linnea Hörlén och en av Gunilla André och Ella Johnsson, har uttalat sig synnerligen starkt mot våldet i TV. – Det här är ju krav som återkommer ständigt och jämt: det är ett väldigt tryck från väljarna och riksdagsmännen. Man får ett intryck av att det inflytande som folkrörelserna har genom sina styrelseplatser och det som statsmakterna har när de formulerar radioavtalet av en stor del av allmänheten icke upplevs som tillräckligt.

Men vi har alltså i utskottet – som ordföranden började med att säga här – alldeles särskilt markerat denna inställning till våldsinslagen i TV och radio. Vi har upprepat vad vi har sagt tidigare om att inslagen måste begränsas, att man bör vara särskilt försiktig i barnprogrammen och att man bör noga följa nya forskningsresultat på området. Sedan har vi sagt ifrån att kraven på hur våldet skall behandlas i programmen följer av radiolagens bestämmelser om att människovärdet skall respekteras. Slutligen har vi med ytterligare skärpa sagt ifrån att det icke kan råda något tvivel om vad programföretagen har att tänka på i det fallet.

De här formuleringarna ser kanske litet bleka ut när man läser dem och om man inte är van vid riksdagstext, men jag vill understryka att de är oerhört kraftiga i sak. Och hur massmedia utnyttjar våldet är inte någon likgiltig fråga, särskilt inte när det gäller barn – barnen ser ju på de flesta program. Barns fantasi och sinnen fylls med stereotypa våldssituationer, där våld beskrivs som det enda eller det bästa sättet att lösa alla konflikter. Mottagare av budskapet av sådana filmer får ingen möjlighet att se bakom de s. k. skurkarnas fasad, utan allting målas i svart och vitt. Det avtrubbar reaktionerna mot våld och visar ibland barn på nya sätt att använda våld.

I stor enighet och efter mycket intressanta debatter har utskottet velat markera programmakarens ansvar i den här frågan. Att sedan motionerna formellt har blivit avstyrkta är det minst intressanta i situationen. Utskottet är verkligen inte likgiltigt inför motionernas ändamål, som är att sanera våldsutbudet i radio och TV.

Det är, särskilt efter en debatt sådan som den som har förts här just nu, viktigt att påpeka att det inte är fråga om något ingrepp i radiobolagens frihet, utan det är en uppmaning till dem att utnyttja sin fina frihet från kommersiella bindningar till att leva upp till statsmakternas intentioner i lag och avtal, till allmänhetens förväntningar på dem som skall förvalta yttrandefriheten och till sina egna samveten och anspråk på att vara kulturspridare. Jag vill citera Rädde barnens barnombudsman Bo Carlsson, som på en konferens i London nyligen sade att det inte är meningen att TV skall bli "en visuellt förbättrad upplaga av Nick Carter"; det är verkligen inte meningen.

Med denna markering, herr talman, vill jag bara yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande på alla punkter.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! De här dagarna är kanske inte den rätta tidpunkten att diskutera det förslag till utbyggnad av regional-TV som vi har i vår motion, speciellt som den aktuella regionen under de senaste dagarna verkligen varit utsatt för livliga diskussioner när det gäller objektiviteten. Nu är jag givetvis fullt på det klara med att det tar lång tid innan kraven i vår motion har tillgodosetts, och då kommer dagens Örebrodispyt att vara löst.

Det är två frågor jag skulle vilja ta upp i den här debatten. Den ena gäller utbyggnaden av regional-TV:n i det mellansvenska distriktet, och den andra gäller våra invandrar- och minoritetsgrupper. Låt mig börja med den senare frågan.

På flera ställen i betänkandet konstaterar utskottet att föredragande statsrådet funnit det mycket angeläget att inskräpa såväl styrelsernas som företagsledningarnas ansvar för en god hushållning. Men föredragande statsrådet har också instämt i ett uttalande av Sveriges Radio om att ansvaret för verksamhetens utformning inom ramen för statsmakternas målsättning skall åvila Sveriges Radio.

Jag anser att det finns grupper – och dem jag tänker på är då våra invandrare – som har all anledning att fråga om den nya organisationen kan sägas främja en god hushållning och uppfylla den innersta innebörden i det invandrarprogram vi har: jämlikhet, valfrihet och samverkan. De gör det som konsumenter av radions och TV:ns utbud. I propositionen säger visserligen föredragande statsrådet att en utbyggd programverksamhet för vissa publikgrupper, såsom språkliga och etniska minoriteter, skall främjas. Men något annat än de här välvilliga orden finner jag inte, utan dessa grupper lämnas utan några konkreta förslag till åtgärder eller förbättringar.

Sammansättningen av invandrarprogrammen och deras kvantitet och kvalitet är ett problem som invandrarna ofta framför. De önskar sig i det avseendet en bättre situation. Ett särskilt problem är bristen på barnprogram på invandrarpråk. Barnen har svårare att föra sin talan än vad deras föräldrar har. Har man dessutom handikapp när det gäller språkkunskaper blir möjligheterna att framföra sitt budskap ännu mindre än om man har goda röstresurser och är vuxen.

Jag anser att vi bör känna ett stort ansvar för att vi får en vettig prioritering av medlen och att vi bör ålägga Sveriges Radios styrelse och ledning att verka i den riktningen.

Invandrarnas och invandrarbarnens röster har kanske inte så lätt att nå oss ansvariga. Därför är det ännu viktigare att deras krav tillgodoses bättre i framtiden.

Herr talman! Vi är ett antal riksdagsmän från alla partier från Västmanlands, Södermanlands och Örebro län som i motion 1243 har krävt att den mellansvenska regional-TV:n skall byggas ut. Vi är mycket förvånade över att utbildningsministern i årets proposition har gått in och styrt den planering

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

som tidigare gjorts och förordat andra regioner framför den mellansvenska. Varför? kan man fråga sig. Det vore väldigt intressant att höra om statsrådet här är beredd att förklara varför han velat frångå den tidigare planeringen och varför han gått in och styrt denna planering.

Varför anser jag då att det är viktigt att vi får regional-TV i Mellansverige? Det är fråga om ett distrikt som omfattar nästan 10 % av den svenska befolkningen. 800 000 människor kommer att bo där när detta distrikt är färdigutbyggt. Vi har tre stora kommuner – Örebro, Västerås och Eskilstuna – med omkring 100 000 invånare i varje. Vi har också en rad andra viktiga tätorter av icke obetydlig storleksordning.

Det är klart att vi får se regionalprogram – Västnytt, Nordnytt och Sydnytt – och det är ju alltid intressant att se hur människorna har det i andra delar av Sverige. Men alla måste väl förstå att det för oss i vår region vore mycket intressant att också få del av program som berör vår landsdel. Är det mellansvenska distriktet med 800 000 människor så ointressant att man tycker att man kan skjuta frågan framför sig hur länge som helst innan man vidtar några utbyggnadsåtgärder? Det gäller ett område i Sverige med mycket stark och viktig industri. Vi har stålindustri, gruvor, verkstadsindustri. Inte minst den elektroniska industrin spelar en stor roll. Vi har försvarsindustri och annan viktig produktion som vi bygger ut.

Jag skulle kunna göra en lång lista. Visst finns det saker och ting i Mellansverige. Utöver själva industriområdena har vi stora jordbruksområden. Trakterna runt Mälaren och Hjälmaren är viktiga bitar i detta sammanhang. Det är också frekventerade fritidsområden. Hjälmaren och Mälaren är viktiga vattentäcker för många områden och fyller en stor funktion som transportleder inne i landet. Ur fritidssynpunkt tror vi att Mellansverige frekventeras av omkring 1 miljon människor när hela utbyggnaden är klar. Det gäller Tiveden, Malingsbo och Klotten.

Herr talman! Jag skulle alltså kunna göra listan lång, likaså uppräknigen av skälen till att vi icke längre i den här regionen accepterar att bli bortglömda när det gäller regional-TV.

Naturligtvis spelar också regional-TV en roll för utbyggnaden av riks-TV – eller för att man skall kunna bibehålla riks-TV-programmen från denna del av vårt land. Jag kan inte bli annat än förvånad över hur det kan vara möjligt att bevaka riks-TV:s område med ett så litet antal redaktörer. Man har inte ens någon egen redaktion placerad i vare sig Eskilstuna eller Västerås. Det får väl inte vara så att det mellansvenska distriktet även i fortsättningen är en vit fläck på kartan. Vi anser av många skäl att det nu är dags att bygga ut.

Jag kan göra en kort sammanfattning i fyra punkter:

1. Det rena rättvisekravet. Vi mellansvenska tittare kräver att snarast få ett eget regional-TV-program.
2. Jag anser att det är oförsvarligt att en av Sveriges största kommuner, Västerås, skall lämnas obebakad av TV, att riksnyhetsbevakningen i Mellansverige skall behöva skötas av journalister från Örebro utan någon placering i Västerås och Eskilstuna.

3. De mellansvenska länen har många frågor gemensamt – frågor som faller mellan stolarna för lokalradion. Det finns alltså även där ett behov av många regional-TV-program, som kan behandla olika delar av våra tre län.

4. Jag vill, herr talman, än en gång efterlysa de motiv som har legat bakom när utbildningsministern i årets proposition har föreslagit att andra områden skall byggas ut innan man bygger ut det mellansvenska området. Med andra ord: Varför är utbildningsministern icke beredd att fullfölja de planer som ursprungligen var uppgjorda?

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion 1243.

I detta anförande instämde Håkan Strömberg och Thure Jadestig (båda s).

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det är inte så att regeringen har ändrat på någon inbördes ordning som Sveriges Radio föreslagit, utan såvitt jag vet är det så att Sveriges Radio själv har gjort en annan bedömning än man ursprungligen avsåg. Vi har tillmötesgått Sveriges Radios framställning om en utbyggnad i Växjö.

OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om man skall läsa en proposition på ett nytt sätt, om det införts några nyheter på det området under de senaste åren. Men för att inte det som utbildningsministern säger skall stå helt oemotsagt måste jag fråga om inte uttalandet att den sjunde stationen bör bli Umeå är en styrning och ett krav på bolaget att i första hand bygga ut i Umeå, trots att det är det mellansvenska distriktet som borde stå i tur.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Om det är Västerbotten som Olle Göransson syftar på – jag trodde det var det tidigare skedet – så är det riktigt att regeringen i samråd med Sveriges Radio föreslår en utbyggnad i Västerbotten. Skälet till det är det som angavs i radiopropositionen, nämligen att vi önskar tillmötesgå det stora Norrlandsområdet.

OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill absolut inte förneka att Norrland är stort. Även där behövs säkerligen så småningom en utbyggnad, men jag tror att man skall göra klart för sig att Umeåområdet och Västerbottens län i dag icke är utan regional-TV. Det området har ju tillsammans med Norrbotten en regional-TV. Även om jag också ser det som angeläget att Umeå får sin egen regional-TV, kan jag inte låta bli att tycka att det är mer angeläget att ett distrikt med 800 000 människor får sin.

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Det är i dag drygt tre år sedan lokalradion kom till världen i sju län, och under 1977 blev den efter hand framförd i vända över hela landet. Det ställdes stora förväntningar från den lyssnande allmänheten. Nu skulle radion bli vardag och folklighet. Nu skulle de många komma till tals, och det skulle bli en dialog mellan beslutsfattare och vanligt folk, mellan politiker och väljare. Informationen måste gå i båda riktningarna, sades det i proposition nr 13 år 1975, lokalradiopropositionen. En radio som huvudsakligen informerade från beslutsfattare skulle inte fylla hela sin uppgift. Nu skulle medborgare med ett angeläget budskap ges möjlighet att göra sin röst hörd, och mediet skulle vara särskilt lyhört för eftersatta grupper. De beslut som fattas i stat, kommun, näringsliv och organisationer skulle kritiskt granskas. De lokala radiostationerna skulle få till uppgift att genom självständigt redaktionellt arbete spegla bl. a. de lokala samhällsfrågorna och därvid ge enskilda medborgare samt olika grupper och företrädare för olika intressen möjlighet att komma till tals.

Herr talman! Allmänheten har fortfarande rätt att ställa dessa höga krav på lokalradion, så länge riksdagen inte har uttalat någon annan mening än vad som uttrycktes i lokalradiobeslutet 1975. Utskottet vidhåller ju också uppfattningen att lokalradion skall utvecklas och erinrar om de två senaste årens betänkanden, där det alltså har uttalats att det är "angeläget att lokalradioverksamheten tillförs personella och ekonomiska resurser som gör det möjligt att successivt förverkliga de mål som sattes upp för lokalradion i proposition 1975:13 och efterföljande riksdagsbeslut". Från förra året citeras: --- "lokalradion har en väsentlig uppgift att fylla när det gäller att vidga yttrandefriheten och bredda den politiska debatten".

Ett flertal motionärer har i år uttryckt sin oro för lokalradions fortsatta utveckling. Med rätta har utskottet påpekat att riksdagen inte bör göra uttalanden med syfte att direkt styra Sveriges Radios beslut i fråga om medelsfördelningen.

Tyvär har utskottet också ur motion 509 av Lars Werner m. fl. utläst en koppling mellan höjd ambitionsnivå och resurser, som tillsammans skulle innebära ett krav på att riksdagen skulle uttala att moderbolaget skulle ge lokalradion ökade resurser inom de givna ramarna. Jag skall inte här ge mig in på någon semantisk diskussion av vpk-motionen. Jag nöjer mig med att påpeka att vi i yrkande 3 i motion 509 har föreslagit att koncernen skall få ta i anspråk 54,5 milj. kr. ur radiofonden utöver vad regeringen har föreslagit. I yrkande 6 i samma motion har vi föreslagit att riksdagen skall uttala att ambitionsnivån för lokalradion bör höjas och därmed avvisa regeringens förslag om lokalradions målsättningar. Vår avsikt med motionens yrkanden har inte varit att binda koncernledningen vid den ena eller andra summan för vad en sådan höjd ambitionsnivå skulle kosta.

Det är dock alldeles uppenbart att det kostar pengar att inrätta och besätta nya tjänster för journalister och tekniker som skall placeras utanför lokalradiostationernas huvudorter. Många anser ju med visst fog att det inte är någon riktig lokalradio förrän man kan sända även inom en kommun och i

vart fall ha lokala redaktioner som går närmare in på de verkligt lokala frågorna än huvudstationerna hittills kunnat göra. En välbehövlig konsolidering av stationernas verksamhet kräver redan i dag ökad personal på huvudredaktionerna om man skall leva upp till de målsättningar som allmänhetens förväntningar grundar sig på.

Det är likaså uppenbart att koncernen inte kan satsa på höjd ambitionsnivå inom lokalradion utan att sänka ambitionsnivån någon annanstans, om ramarna är otillräckliga för en sådan åtgärd.

Herr talman! Jag satt som facklig representant med i lokalradions styrelse under de första åren, och jag arbetade på en av de första stationerna som startades i februari 1977. Jag kan intyga att både ledningsgrupp i företaget och medarbetarna ute på stationerna gjorde sitt bästa för att ge lokalradion en god start i efterlevnad av propositionens målsättningar. Jag kan också intyga att detta åtminstone under det första uppbyggnadsåret skedde med dagliga, medvetna åsidosättanden av vad gällande lagar och avtal på arbetslivets område stadgade om arbetstider och arbetsförhållanden. Om den fackliga organisationen nitiskt hade övervakat att lagar och avtal hade efterlevts, så hade kaos uppstått under den perioden med den personaltilldelningen.

Nu har vi erfarenhet av lokalradio, och mängden av motioner om lokalradions utveckling belyser de farhågor som allmänhetens känner för lokalradions framtid. Lokalradion har inte misslyckats, men den har knappast helt kunnat leva upp till ambitionerna i starten med den snålt tilltagna bemanning som stationerna fick. Att kritiskt granska beslut som fattas i landstinget, i länets kommuner, inom näringslivet och i organisationerna kräver tid och tålmod. Skall uppgiften tas på allvar så kräver den också ett slags undersökande journalistik, som inte nöjer sig med den bekväma vägen över presskonferenser och utsända kommunala handlingar. Att vara lyhörd för eftersatta grupper kräver också tid och tålmod. Det kräver en uppsökande verksamhet, som knappast kan ha siktet inställt på att fylla dagens aktuella sändningar med snabbt hopkommet material. Det kräver resor, samtal, lyssnande. Den som inte är van vid att låta sig intervjuas med bandspelare har rätt att kräva att intervjuaren ger sig tid och inte är jäktad av en snart förestående sändningstid.

Herr talman! Jag vågar intyga att de som i dag arbetar inom lokalradion inte uppfattar utvecklingen för stationerna som tillfredsställande och inte heller som överensstämmande med tidigare utfästelser. Man sitter i dag i samma trista vardag som den gamla regionalradions anställda gjorde i början på 1970-talet – jag var en av dem – när en lovande utveckling bröts och kom i bakvattnet på de nya utredningarna. Sedan starten har lokalradiofolket fått se den nya discoradion, den så kallade närradion, dyka upp som konkurrent i etern. Samtidigt sker utbyggnaden av regional-TV:n. Många ser med undran på detta, eftersom regional-TV i jämförelse med lokalradio kostar ungefär det tiodubbla per producerad programtimme. Jag vill inte med detta uttrycka någon mening om koncernens fördelning av resurser, inte heller om behovet

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

av regional-TV, endast referera vad mina tidigare arbetskamrater i dag talar om.

Och jag kan intyga att det är utomordentligt pressande att t. ex. bedriva en självständig journalistik mellan kl. 5 och 7 på morgonen när en journalist och en tekniker ensamma har att ansvara för en sändning som startar kl. 6. Det är pressande i synnerhet om hänsynen till gällande avtal inte har gjort det möjligt att ha någon reporter i farten kvällen innan. De intervjuer som i en sådan situation görs i aktuella frågor – för att man skall slippa citera tidningarnas nyheter – görs hellre med intervjuvarena beslutsfattare, mycket sällan med den av beslutet berörde enskilde medborgaren. Detta är bara en godtyckligt vald ögonblicksbild av hur det emellanåt kan fungera. Och försöker lokalradiostationen att komma till rätta med det ena så går det i regel ut över det andra. Bättre bemanning vid sändningarna betyder med oförändrad personal alltid sämre möjligheter att ha arbetsteam ute i länet på reportage och inspelningar. Sådan är vardagen inom lokalradion.

I motion 509 har vänsterpartiet kommunisterna begärt ökade medel ur rundradiofonden till koncernen, på det att koncernen må tillförsäkras erforderliga möjligheter att ekonomiskt bl. a. sörja för en höjd ambitionsnivå för lokalradion. Dessliques har vi begärt att riksdagen skall uttala sig för en sådan höjd ambitionsnivå.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motion 509 av Lars Werner m. fl.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Som kammarens ledamöter väl känner till sändes radions morgonandakt under många år i program 1. Lyssnarfrekvensen var mycket hög, kanske för att programmet var mycket bra placerat – just före radions Morgoneko. Jag är övertygad om att svenska folket, som är ett vaket och nyhetsintresserat folk och som av den anledningen hade program 1 inkopplat för att lyssna på morgonnyheterna, mädde väl av att få sig till livs litet andlig spis på morgonen. Radions morgonandakt var ett uppskattat och populärt inslag i program 1:s utbud på morgonen. Vacker sång och musik och ett ord på vägen var också ett välgörande avbrott i den aldrig sinande strömmen av skvalmusik.

Så flyttades under uppseendeväckande former och under starka protester från stora folkgrupper radions morgonandakt till program 2. Resultatet blev att folk tappade bort programmet, lyssnarna bara försvann. Det är, om man får tro tidningarna, så få som lyssnar på morgonandakterna i radio nu för tiden att de knappt är mätbara i de lyssnarundersökningar som kontinuerligt görs.

I januari i år, under den allmänna motionstiden, väckte jag en motion med yrkande om att riksdagen borde uttala sig för att radions morgonandakt åter flyttas till program 1.

Kulturutskottet som behandlade min motion har gjort det mycket lätt för sig. På ett par rader buntar man ihop fem sex motioner med mer eller mindre kristen anknytning och avstyrker dem med att det här har riksdagen inte med

att göra, det är inte vårt bord. Nej, menar utskottet, det här skall programmakarna på Sveriges Radio ensamma sköta om. Det är deras uppgift.

Skall jag vara ärlig, herr talman, så förstod jag nog att utskottet skulle tackla min motion så som man gjort. Men jag väckte motionen ändå, därför att på det sättet fick jag tillfälle att gå in i debatt och säga att enligt mitt förmenande behandlar riksdagen många radio- och TV-frågor helt felaktigt.

Vi som är valda ombud för Sveriges folk skall se till att det stora monopolföretaget Sveriges Radio får alla de resurser som bolaget behöver – ekonomiska, personella och tekniska – för att bedriva sin verksamhet. Och det är inget fel i detta. Det är vår uppgift, vårt ansvar. Men det märkliga är att vi riksdagsmän, som enskilda ledamöter och som grupp, inte skall här i riksdagen få framföra väljarnas syn och önskemål vad gäller programverksamheten. Hit in till maktens korridorer skall inga opinionsvindar från folkhavet blåsa in.

Under mina 14–15 år i riksdagen har jag aldrig deltagit i någon radiodebatt. Skälet till detta är inte att jag till min läggning är tillbakadragen och försynt, utan skälet är att jag känner en viss rädsla för att jag som politiker skulle uttala mig om Sveriges Radios programverksamhet. Att kritisera tidningarna, att skälla på Aftonbladet och Expressen, går väldigt bra – det är inne – men att framföra sin oförblommerade uppfattning om Sveriges Radios verksamhet är värre.

Jag har en känsla av att många som arbetar i det stora huset på Gärdet anser att deras arbetsfält är helig mark, som inte skall beträdas av riksdagsmän och annat folk. Är det någon som vågar kritisera, klipper programansvariga till med att vederbörande kritiker är ute för att censurera programmen. Det är en teknik som alltid går hem, i alla läger. Men, herr talman, det är inte fråga om censur.

Uppriktigt sagt är jag förvånad över det sätt som man tacklar dessa frågor på. Utskottet slår fast att radio- och TV-verksamheten i Sverige i fortsättningen liksom hittills skall vara anförtrodd åt ett företag i allmänhetens tjänst, som inom ramen för allmänna riktlinjer arbetar fritt och självständigt. Det är de flesta också ense om, men företaget arbetar ju inte i ett lufttomt rum.

Företaget skall tjäna allmänheten. Då är det rimligt att allmänhetens åsikter om hur företaget fullgör sitt ansvarsfulla värv också förmår påverka dem som är ansvariga för monopolföretagets verksamhet. Svenska folket håller radio- och TV-företagen under armarna genom att årligen betala allt dyrare licensavgifter.

Riksdagen blir för mediafolket en guldkalv, kring vilken man ystert dansar då budgetpropositionen läggs fram. När sedan allmänheten genom sina folkvalda framför synpunkter på programmen, fnyser man indignerat som sårade oskulder och tar skydd bakom radiolag och avtal med staten. Då är allmänhetens åsikter och politikernas medverkan inte lika välkomna. Någon

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

har sagt: att mjölka kon går bra, men när kon råmar då vill man inte gärna kännas vid henne.

Jag tycker att utskottet för ett dubbeltungat resonemang. Man hänvisar till att regering och riksdag inte bör kunna anlägga synpunkter på t. ex. enskildheter i programutbudet. Det är väl i och för sig riktigt och rimligt. Men om en stor kristen opinion anser att radion misskött sig när den flyttat morgonandakterna från en kanal till en annan, så är det inte fråga om enskildheter i programutbudet. Om radion skall vara i allmänhetens tjänst vore det snarare rimligt att kräva att den kristna grupp som enligt grundprincipen skall betjänas av radion också får sina önskemål tillgodosedda. Om radion negligerar dessa lyssnare är det riksdagens sak att påtala missförhållandena och framhålla att företaget bryter mot grundprinciperna för radio och TV-verksamheten. En sådan åsikt borde riksdagen kunna uttala. Därför tycker jag det är trist att man nu kan notera att utskottet inte haft tillräckligt kurage att ställa sig bakom denna uppfattning. I så fall hade man biträtt min motion.

Herr talman! Av erfarenhet vet jag att det är lönlöst att yrka bifall till en motion som enhälligt avstyrkts av ett utskott. Låt mig säga att jag ändå upplever en viss tillfredsställelse av att ha fått ta till orda här. Jag anser nämligen att jag är folkets röst.

KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Jag skall inte söka sak med Filip Fridolfsson i denna fråga. Som enskilda riksdagsmän kan vi ha många synpunkter på programmen. Jag kan i långa stycken dela Filip Fridolfssons åsikter när han i kammaren för fram att de där uppe på Sveriges Radio borde se till att den och den programpunkten fick en mer framskjuten placering osv.

Men när Filip Fridolfsson samtidigt säger att han finner det helt ogörligt att ställa något yrkande, gör han inte läget lättare för utskottet. Jag fattar hans uttalande så att han är lika väl medveten som utskottets ledamöter om vad som står i radiolagen. När vi tolkat radioavtalet har vi kommit fram till att motionen behandlar saker som vi måste överlåta till Sveriges Radio och programbolagen att själva sköta.

Sedan tror jag det är vår uppgift som enskilda riksdagsmän att bilda opinion på de punkter där vi tycker att Sveriges Radio inte sköter sig bra. Men så länge Sveriges Radio följer gällande lag och avtal tror jag inte vi skall begära att utskottet skall gå in och börja peta i Sveriges Radios sätt att sköta sitt arbete.

FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Jag talar inte som enskild riksdagsman här, utan jag anser att jag talar för en stor grupp väljare. Vi sitter ju här på mandat av väljare. Vi 349 går inte upp och deklarerar vår personliga uppfattning om det och det programmet, utan vi talar på väljarnas vägnar.

Vi behöver inte bilda en opinion, den finns ju redan!

Jag trodde att statsrådet Wikström skulle sitta kvar och lyssna på mitt

anförande så att jag fick ett statsråd som åhörare någon gång, men O.K., jag får debattera med utskottets talesman i stället. När riksdagen nu har detta opinionstryck i ryggen så kunde väl riksdagen också göra ett sådant uttalande så att personalen på Sveriges Radio fick veta vilka programönskemål som svenska folket har.

Jag anser att vi kryper alldeles för mycket i buskarna för programansvariga på Sveriges Radio. Vi skall redovisa opinioner som finns ute i folkhavet. Då kan vi nå resultat.

Även om detta, herr talman, var min debut i radiosammanhang, så känner jag hur oerhört rätt jag har.

KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Vi säger på s. 22 i betänkandet – och det tror jag att Filip Fridolfsson tidigare har citerat här – följande:

”Gällande avtal med televisionsbolaget, riksradiobolaget och lokalradiobolaget innehåller föreskrifter bl. a. om att resp. bolag i skälig omfattning skall tillgodose olika intressen i fråga om bl. a. religion, kultur och vetenskap.” Här nämner vi alltså tre mycket viktiga områden. Men samtidigt säger vi när det gäller motionerna att av de programfrågor som har aktualiserats i olika motioner är flertalet av den arten att riksdagen inte bör göra några uttalanden, eftersom det är programföretagen ensamma som har att utforma programverksamheten. Sedan räknar vi upp de motioner där man har framfört just sådana förslag som berör radioavtalet.

Jag vill i sammanhanget erinra om – och vårt ställningstagande måste ses mot den bakgrunden – att vi i årets utskottsbetänkande påpekar att vi gjorde ganska klara uttalanden i dessa frågor när radiopropositionen behandlades 1978. Det är som sagt mot den bakgrunden man skall se utskottets ställningstagande till dessa motioner som väckts i riksdagen även i år.

Låt mig framhålla att vi för vår del inte tar lätt på de här problemen – tvärtom. Men vi har inte ansett det vara möjligt för oss att inom de ramar som vi har att ta hänsyn till – radiolag och radioavtal – göra de uttalanden som har begärts i motionerna.

FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Vad jag har yrkat i min motion är att riksdagen skulle göra ett uttalande om en återgång till program 1 med morgonandakten. Det har vi rätt att göra – det strider inte mot något avtal. Jag menar att det är en orimlig argumentering som Karl-Eric Norrby för.

Jag har här propositionen 1977/78:91, men jag skall inte trötta kammaren med att läsa innantill alltför mycket. I denna proposition påpekade emellertid statsrådet Wikström – alltså för två år sedan – nödvändigheten av ett uttalande. Detta uttalande gjordes av riksdagen, och det var ett sådant uttalande som jag tyckte att vi nu skulle kunna göra. Då viker sig utskottet och vill inte göra det uttalande som vi med full kraft skulle kunna göra och därmed vinna respekt i stora delar av det här landet.

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Invandrarna utgör i dag en stor del av den svenska arbetarklassen. De utgör dessutom en del som drabbas särskilt hårt av det kapitalistiska samhällets orättvisor. Invandrarna är ofta hänvisade till de tyngsta, smutsigaste och sämst betalda jobben. De har oftare obekväma arbetstider i skiftarbete och kontinuerlig drift. De bor ofta i de dyraste bostäderna i stadsdelar med omfattande social utslagning och eftersatt social service. De drabbas först av alla, när det är aktuellt med nedskärningar av produktion och personalinskränkningar. De främsta orsakerna till att invandrarna inte har möjlighet att konkurrera på arbetsmarknaden är lägre utbildning och språksvårigheter.

Enigheten i riksdagen har varit total när det gäller att fastställa målen för den svenska invandrapolitiken – jämlikhet, valfrihet och samverkan. Så snart det gäller att genomföra denna målsättning i konkret politik, blottas däremot genast betänkliga sprickor i enheten. Orsaken till sprickorna är att vi tillmäter uppfyllandet av denna målsättning olika vikt.

Detta är inte särskilt överraskande. Men genom årets budgetproposition har detta politiska problem blivit mycket tydligare. På punkt efter punkt har regeringen nämligen låtit sitt besparingsnit gå ut över de politiskt och ekonomiskt svagaste grupperna i samhället. Och dit hör framför allt invandrarna.

Herr talman! För att uppfylla invandrapolitikens målsättningar krävs vissa grundläggande förutsättningar. En av dessa förutsättningar är en bra fungerande och tillräcklig hemspråksträning och hemspråksundervisning, som når samtliga invandrabarn. Det finns i dag inga skilda uppfattningar om hemspråkets eller modersmålets betydelse för invandrabarnets språkutveckling och personlighetsutveckling. Det finns inte heller några skilda uppfattningar om svenskundervisningens betydelse för invandrarbarns möjligheter att hävda sig i det svenska samhället.

Det föreligger också ett akut och från jämställdhetssynpunkt mycket viktigt behov av ökade resurser för svenskundervisning som når invandrare som inte har någon anställning, t. ex. hemarbetande kvinnor och invandrarungdomar. Det är i detta sammanhang som utbildningsradion är viktig och kan spela en stor roll.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1980/81 pekar utbildningsradion på flera eftersatta men angelägna områden. Man framhåller bl. a. att det i Sverige finns goda förutsättningar för att producera, distribuera och använda utbildningsprogram, att utvecklingen inom området visar på ökande behov av utbildningsinsatser och att en fortsatt regional utbyggnad samt uppbyggnad av ett invandrarutbud är angelägna förstärkningar av programverksamheten.

Inte minst det senare ser vpk som mycket väsentligt. Utbildningsradion har här helt unika möjligheter att nå ut till invandrarna. En sådan förstärkning kräver emellertid inte bara resurser särskilt avsedda för ändamålet, utan också att man får medel för en konsolidering och regionalisering av verksamheten.

De uppgifter utbildningsradion satt upp för invandrapolitiken är följande:

1. Program och andra läromedel som stöd och stimulans för den träning och undervisning i hemspråk som invandrabarn i förskola och grundskola måste ha för sin språkliga utveckling.

2. Program och andra läromedel på olika invandrarpråk för att ge en orientering om hur det svenska samhället fungerar: rättigheter, skyldigheter och möjligheter – alltså samhällsorientering i vidaste mening för vuxna invandrare.

3. Program och andra läromedel i svenska som främmande språk för skolelever och vuxna invandrare.

4. Program och andra läromedel, både på invandrarpråk och på svenska, som en hjälp i alfabetiseringen.

5. Program och läromedel för enspråkiga klasser i grundskolan, dvs. klasser där invandrarelever undervisas enbart på sitt modersmål och där det helt saknas läromedel anpassade för i Sverige bosatta elever.

6. Informativa och attitydpåverkande program för svenskar om invandring och invandrare, deras hemländer och kulturella bakgrund, deras självklara plats i det svenska samhället osv.

7. Program och material som ger information och fortbildning till olika yrkesgrupper vilka har regelbunden kontakt med invandrare, t. ex. lärare, tjänstemän inom olika serviceyrken och vårdpersonal, för att ge dem ökad kunskap om invandrarnas situation.

Självfallet kan inte allt detta genomföras under ett budgetår. Det är emellertid angeläget att man redan nu kan starta uppbyggnaden av en bra invandrarverksamhet.

Förutom till dessa projekt, som vpk anser oerhört viktiga, måste utbildningsradion få resurser också till sin övriga verksamhet, där man särskilt pekat på barnen och deras behov, arbetslivet och dess mångskiftande krav samt samhällsutvecklingen i stort.

I sitt yrkande om avslag på motion 1979/80:510 säger utskottet att man visserligen anser att det är angeläget med en fortsatt utveckling av utbildningsradions verksamhet, men att man av statsfinansiella skäl inte kan förorda en sådan avsevärd ökning av anslaget som föreslås i motionen.

Herr talman! Att det pågår en djupgående kris i landets ekonomiska system är hela arbetarklassen i Sverige och inte minst invandrarna mycket medvetna om. Det har den borgerliga regeringen med sin politik låtit oss alla märka. Men när man hela tiden hänvisar till just den ekonomiska krisen för att inte genomföra mycket angelägna och för invandrarna helt nödvändiga åtgärder, är det inte bara en fråga om ekonomi utan om politiska prioriteringar. Dessa prioriteringar avslöjar också den politiska viljeinriktning som vägleder utskottets avslagsyrkanden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1979/80:510.

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Kulturutskottet redovisar i sitt betänkande 1979/80:24 att det upprepade gånger haft att uttala sig om lokalradiosituationen i Västsverige. När utskottet nu åter haft frågan om denna västsvenska lokalradiosituation uppe till behandling på grund av att den aktualiserats i motioner, måste orsaken vara att befolkningen i berörda områden önskar förändringar som kan medföra ett ökat utbyte av den tillgång lokalradion är avsedd att vara och av den tid den har till sitt förfogande.

Ett av motiven för en lokalradio var att ge länen i deras helhet en chans till ökad information om vad som händer "länslokalt", att ge kontakt med människor som är aktiva inom länet, att ge kontakt med och del av hela länets kulturutbud samt att ge länsinvånarna nära kontakt med hela sitt län.

Därför delades landet in i 24 lokalradioområden, i huvudsak sammanfallande med länsgränserna. Detta var en bra utgångspunkt. Den enda stora avvikelser från denna gränsindelning skedde i Västsverige, där områdesgränserna delade Älvsborgs län och Göteborgs och Bohus län mitt itu. Näringsgeografiska synpunkter var enligt propositionen motivet för denna avvikelse.

Redan vid tidpunkten för beslutet 1975 framfördes farhågor inför denna tudelning – man beförde att länsintressanta frågor skulle bli svåra att bevaka och föra ut till länets hela befolkning.

Orust-Tjörn-Stenungsund är ett område som ligger så till i länet, att det hamnat på mellanhand, i utkanten av ett område. Området Orust-Tjörn-Stenungsund är inte ensidigt orienterat mot Göteborg utan även mot Uddevalla och norrut. Lysekil-Uddevalla och norra Bohuslän har självfallet mycket gemensamt med residensstaden och har intresse av kommunerna däromkring.

Såväl länsstyrelse som landsting är förlagda till Göteborg. Landstingsmöte hålls oftast där. Även många andra länsomfattande verksamheter har administration och sammanträden förlagda dit.

Det är naturligt för människorna – och för länet som helhet – att information och debatter om verksamheter går ut över hela länet. Lokalradioområdesgränserna följer inte sjukvårdsområdena. Partiorganisationer och en hel del andra verksamheter har länet som verksamhetsområde för sin organisation. Informationen om dessa tudelas av lokalområdesgränserna.

Hela Bohuslän är en riksdagsvalkrets. Det som händer inom valkretsen är intressant för hela valkretsen, och därmed är det positivt om information och aktiviteter kan föras ut över hela länet.

I vår motion har vi anfört att vi anser att många skäl talar för att länen inte skall delas på lokalradioområden. En ändring bör därför komma till stånd beträffande lokalradion i Göteborgs och Bohus län. Olika alternativ kan tänkas, men målet skall vara att lokalradioprogrammen skall behandla frågor från hela länet. För att detta synsätt skall kunna behandlas i den pågående översynen anser vi att riksdagen skall uttala sin ståndpunkt i principfrågan.

Utskottet har inte tillstyrkt vårt förslag utan avstyrkt motionen. Utskottet hänvisar till pågående planeringsarbete samtidigt som man anför att de problem som påtalats beträffande Västsverige utan tvivel är komplicerade, däri inbegripet också tekniska frågor.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag förutsätter att planeringsarbetet med allvar tar hänsyn till de problem som har påtalats.

KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Om jag hade väntat tills Märta Fredrikson talat färdigt, hade jag kanske inte behövt begära ordet. Jag ville bara göra Märta Fredrikson uppmärksam på det som vi har anfört i betänkandet om det pågående planeringsarbetet och om att lokalradioföretaget självt skall ta ställning i den här frågan. I anslutning till detta vill jag också påstå att utskottets ledamöter är väl medvetna om de svårigheter som finns i Västsverige på lokalradions område, bl. a. de problem som sammanhänger med att vi har stationer som går över länsgränserna. Det är att notera att vi har detta problem inte bara i Göteborgs och Bohus län utan även inom andra län. Vi har tidigare uttalat att denna fråga måste få sin lösning, men att vi inte har kunnat tillstyrka motionen beror på de svårigheter som också Märta Fredrikson själv har åberopat i det här sammanhanget.

MÄRTA FREDRIKSON (c) replik:

Herr talman! Kan man då tänka sig att utskottets talesman uttalar att utskottets avsikt är att organisationen skall utformas i enlighet med förslagen i motionen?

KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Jag vill inte utfärda några löften i den riktningen. Jag tror att det skulle föra för långt. Det är välmotiverade synpunkter som har framförts i motionen i fråga, men från utskottets sida vill vi ändå avvakta planeringsarbetets fullföljande liksom också hur lokalradioföretagen kommer att ställa sig till förslagen. Jag förmodar att de också kommer att ta hänsyn till de synpunkter som har framförts i den här motionen.

LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag har i motion 761 framfört att man borde ha information i radio och TV om alkoholfrågor och att man bör beakta alkoholproblematiken också när det gäller programvalet. Utskottet har sagt att vi här i riksdagen inte skall uttala några speciella synpunkter i det här avseendet, och jag skall inte framställa något yrkande i den riktningen. Men jag utgår ifrån att de som sysslar med sådana här frågor i radio och TV ändå tar del av vad som händer i riksdagen och att de på det sättet informeras om de synpunkter och önskemål som vi kan ha.

Vi vet att det förekommer väldigt mycket alkoholdrickande i TV-program av olika slag och att detta nästan alltid framställs som någonting positivt. Jag vill att man som motvikt till detta skall ha en alkoholinformation i radio och

TV på ungefär samma sätt som skett i fråga om trafiksäkerhetsfrågorna. Informationen bör redovisa de medicinska synpunkterna i samband med alkohol, de sociala problemen och också de ekonomiska, varvid de ekonomiska aspekterna bör ställas i relation till vad man hade kunnat skaffa sig om pengarna inte hade utnyttjats till alkohol. Jag vill också att man skall göra en viss värdering av programvalet, så att man inte tar med alltför mycket av alkoholbruk i programmen.

Vi klagar väldigt ofta över att ungdomar dricker, och det har sagts många gånger från den här talarstolen att alkoholmissbruket är vårt största problem f. n. Alla måste vara med och ta sitt ansvar. Vi kan inte bara tala om hur det inte skall vara, vi måste göra någonting positivt för att vi skall få en bättring till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

M o m . 1 – 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 290

Nej – 16

M o m . 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 16

M o m . 9 .

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Georg Andersson m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 9 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Georg Andersson m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 151

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Georg Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Georg Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Georg Andersson m. fl.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Georg Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 151

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 11 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 16

M o m . 12 o c h 13

Kammaren biföll våd utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 14 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 16

M o m . 15-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1243 av Olle Göransson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Göransson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 22 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1243 av Olle Göransson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Göransson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 38
Avstår - 1

M o m . 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 23 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 17

M o m . 24-33

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

M o m . 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 1 mom. 34 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 509 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 17

M o m . 35 och 36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 510 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkande 24 punkt 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 510 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 16

§ 14 Förslag till sekretesslag m. m.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:37 med anledning av propositionen 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. jämte motioner.

Förslag till sekretesslag m. m.

I propositionen 1979/80:2 (justitiedepartementet) hemställdes att riksdagen skulle anta följande lagförslag:

1. sekretesslag,
2. lag om ändring i rättegångsbalken,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i förvaltningslagen (1971:290),
5. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291).

I propositionen lades fram förslag till en ny sekretesslag som skulle ersätta lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Lagförslaget reglerade också omfattningen av tystnadsplikt för offentliga funktionärer och ersatte därmed skilda författningsbestämmelser i detta ämne. Vidare hade föreslagits ändringar i rättegångsbalken, brottsbalken, förvaltningslagen (1971:290) och förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Sedan gammalt gäller hos våra myndigheter och andra allmänna organ principen att allmänheten skall ha fri insyn i verksamheten. Ett uttryck för denna princip är det regelsystem som innebär att de handlingar som förvaras hos statliga och kommunala myndigheter i regel är tillgängliga för envar. Handlingsoffentligheten är grundlagsfäst i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. Regler om begränsningar i offentligheten finns främst i 1937 års sekretesslag. Ett annat uttryck för principen om fri insyn är den förhållandevis vidsträckt yttrandefrihet som de offentligt anställda har även om tjänsteangelägenheter. De begränsningar i deras yttrandefrihet som har ansetts nödvändiga finns f. n. spridda i flera hundra författningar med bestämmelser om tystnadsplikt.

I propositionen föreslås att 1937 års sekretesslag och de många utspridda reglerna om tystnadsplikt för offentliga funktionärer skall ersättas med en enda sekretesslag som reglerar både handlingssekretess och tystnadsplikt. En grundläggande tanke bakom förslaget är att sekretessbehovet i princip är detsamma vare sig en uppgift är dokumenterad i en allmän handling eller inte.

Den nya sekretesslagen är uppdelad på 16 kapitel som tillsammans innehåller 129 paragrafer. I det inledande kapitlet finns bestämmelser av allmän räckvidd. Av bestämmelserna där framgår vad det innebär att en uppgift är sekretessbelagd. Där anges också regleringens tillämpningsområde. Bl. a. framgår det att reglerna bara gäller i allmän verksamhet. Å andra sidan gäller de inte bara förhållandet mellan myndigheterna och allmänheten utan i princip också förhållandet mellan myndigheterna inbördes.

---

*Förslag till sekre-
tesslag m. m.*

I 2–10 kap. följer sedan de särskilda sekretessreglerna. De är ordnade med utgångspunkt i tryckfrihetsförordningens sekretessgrunder. I 11 kap. finns vissa särregler om sekretessen hos regeringen, riksdagen, justitieombudsmännen och justitiekanslern och i 12 kap. särskilda regler om sekretessen hos domstolarna. Jämfört med gällande ordning har regleringen av domstolssekretessen förenklats och samordnats bättre med bestämmelserna om offentlighet vid domstolsförhandling.

I 13 kap. ges bestämmelser om överföring av sekretess i vissa fall och i 14 kap. allmänna regler om begränsningar i sekretessen. Reglerna i 14 kap. avser bl. a. möjligheterna att lämna sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter. I kapitlet finns också bestämmelser som innebär att sekretessen på vissa punkter får vika för medbestämmandelagen och lagstiftningen om arbetsmiljön.

Reglerna i 15 kap. gäller huvudsakligen allmänna handlingar. De avser diarieföring, hemligstämpling, myndigheternas skyldighet att lämna uppgifter till allmänheten och till varandra, besvär mot myndighets beslut m. m.

I det avslutande 16 kap. finns regler om vilka tystnadspliktsföreskrifter som skall ha företräde framför grundsatsen i tryckfrihetsförordningen att envar har rätt att lämna meddelanden för publicering i tryckta skrifter. Dessa regler är föranledda av vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen som antogs av riksdagen år 1976. Den grundläggande utgångspunkten vid utformningen av reglerna har varit att en vidsträckt meddelarfrihet skall gälla. Jämfört med gällande rätt innebär förslaget på flera områden en väsentlig förstärkning av meddelarfriheten.

Såvitt gäller det sekretesskyddade området kan rent allmänt sägas att det är mindre enligt förslaget än enligt gällande rätt. Men sekretessen har inte förändrats utslutande i minskande riktning. Skyddet för den enskildes integritet stärks på flera punkter. Som exempel kan nämnas att sekretess utan motsvarighet i gällande rätt föreslås inom elevvärden, myndigheternas personalsociala verksamhet och försvarsmaktens personalvård.

De nya reglerna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1981.”

I detta sammanhang hade behandlats
dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:95 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om innehållet i och tidpunkten för förslag till ändringar och kompletteringar av propositionsförslaget till ny sekretesslag,

1979/80:96 av Mårten Werner (m),

1979/80:97 av Mårten Werner (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att utlämnande av namn och personuppgifter beträffande misstänkt under förundersökning i brottmål skulle undantas från meddelarfriheten och hänföras till brott mot ”kvalificerad” tystnadsplikt enligt 16 kap. i lagförslaget,

1979/80:98 av Bonnie Bernström (fp),

1979/80:99 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts 1. att riksdagen

beslutade avslå propositionen 1979/80:2. 2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utarbetande av ett nytt förslag till lag i enlighet med de principer som anförts i motionen benämnd Offentlighetslag.

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:406 av Sven-Erik Nordin och Martin Olsson (båda c).

1978/79:1682 av Gunnel Jonäng (c).

1978/79:1696 av Knut Wachtmeister m. fl. (m, fp, c, vpk, apk).

Förslag till sekretesslag m. m.

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:765 av Kurt Hugosson (s), vari hemställts att riksdagen beslutade om sådant tillägg till 38 kap. 8 § RB. enligt den i propositionen 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. föreslagna lydelsen att uppgifter hos myndighet för framställning av statistik vilka avsåg enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden undantogs från skyldigheten att tillhandahållas enligt detta stadgande,

1979/80:1056 av Olle Svensson och Kurt-Ove Johansson (båda s), att riksdagen skulle anta de ändringar i proposition 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m. m. som föranleddes av motionen, innebärande införande av ökad meddelarfrihet på skatteområdet.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande yrkandet om avslag på propositionen 1979/80:2 med förslag till ny sekretesslag m. m. och nytt förslag avslå motionen 1979/80:99,

2. beträffande sekretessen mellan myndigheter

a) med anledning av propositionen anta den lydelse av 1 kap. 3 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

b) förklara motionen 1979/80:95 besvarad med vad utskottet anfört angående informationsbyte m. m. mellan myndigheter i vad avsåg bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten.

c) avslå motionen 1978/79:1696.

3. beträffande försvarssekretessen med anledning av propositionen anta den lydelse av 2 kap. 2 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

4. beträffande sekretessen med hänsyn främst till intresset av att förebygga och beivra brott med anledning av propositionen anta den lydelse av 5 kap. 1 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

5. beträffande hälso- och sjukvårdssekretessens giltighet gentemot den behandlingsbehövande själv med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1979/80:98 anta den lydelse av 7 kap. 3 § sekretesslagen som föreslagits i propositionen.

6. beträffande sekretessen i ärenden angående inskrivning av värnpliktig m. m. med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1979/80:96

anta den lydelse av 7 kap. 12 § sekretesslagen som föreslagits i propositionen.

7. beträffande sekretessen i ärenden angående svenskt medborgarskap med anledning av propositionen anta den lydelse av 7 kap. 14 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

8. beträffande sekretessen för frågor med anknytning till arbetsmiljön med bifall till propositionen anta den lydelse av 8 kap. 2 och 4 §§ sekretesslagen som föreslagits i propositionen.

9. beträffande sekretessen för läkemedel med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:1682 anta den lydelse av 8 kap. 6 § sekretesslagen som föreslagits i propositionen.

10. beträffande sekretessen för uppdrag som myndighet åtagit sig för enskilds räkning med anledning av propositionen anta den lydelse av 8 kap. 9 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

11. beträffande sekretessen i skatteärenden med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1979/80:1056 i vad gällde yrkandet om införande av ett skaderekvisit anta den lydelse av 9 kap. 1 § sekretesslagen som föreslagits i propositionen.

12. beträffande post- och telesekretessen med anledning av propositionen anta den lydelse av 9 kap. 8 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

13. beträffande sekretessen hos riksdagen med anledning av propositionen anta den lydelse av 11 kap. 2 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

14. beträffande visst undantag för sekretessen på hälso- och sjukvårds- samt socialvårdsområdena med anledning av propositionen anta den lydelse av 14 kap. 2 § sekretesslagen som utskottet föreslagit.

15. beträffande förhållandet mellan tystnadsplikt och meddelarfrihet

a) med anledning av propositionen och motionerna 1979/80:97 och 1056 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört angående inriktningen av yttrandefrihetsutredningens (Ju 1977:10) arbete.

b) avslå motionen 1979/80:97.

c) avslå motionen 1979/80:1056.

båda i vad de inte behandlats i det föregående.

d) med anledning av propositionen anta den lydelse av 16 kap. 1 § p. 3, 7 och 8 sekretesslagen som utskottet föreslagit.

16. beträffande förhandlingssekretessen med anledning av propositionen anta den lydelse av 5 kap. 1 § rättegångsbalken som utskottet föreslagit.

17. beträffande vittnesplikten med anledning av propositionen anta den lydelse av 36 kap. 5 § rättegångsbalken som utskottet föreslagit.

18. beträffande skyldighet att i rättegång tillhandahålla allmän handling med anledning av propositionen som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om utredning av frågan samt förklara motionen 1979/80:765 besvarad med vad utskottet anfört.

19. beträffande propositionen i övrigt med bifall till propositionen anta de i propositionen framlagda förslagen till sekretesslag samt till lag om ändring i rättegångsbalken, brottsbalken, förvaltningslagen (1971:290) och förvaltningsprocesslagen (1971:291).

20. beträffande offentlighetsprincipens tillämplighet i visst hänseende avslå motionen 1978/79:406.

21. beträffande besvärstidgan för riksdagen och dess verk anta i bil. 2 till betänkandet intaget förslag till lag om ändring i besvärstidgan (TFS 1970:3) för riksdagen och dess verk.

Följande två reservationer hade avgivits av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt-Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s):

1. *beträffande sekretessen för frågor med anknytning till arbetsmiljön*, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av propositionen anta av reservanterna föreslagen lydelse av

- a) 8 kap. 2 § förslaget till sekretesslag och
- b) 8 kap. 4 § förslaget till sekretesslag,

2. *beträffande sekretessen på skatteområdet*, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen skulle *beträffande införande av ett skaderekvisit på skatteområdet* med avslag på propositionen och med bifall till motionen 1979/80:1056 i motsvarande del anta av reservanterna föreslagen lydelse av 9 kap. 1 § förslaget till sekretesslag.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Gunnar Biörck i Värmdö (m).

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det lagförslag vi nu börjar behandla i kammaren är resultatet av ett utredningsarbete som sträcker sig genom två årtionden.

Utredningsarbetet har kastat ljus över många problem och löst flera av dessa samtidigt som det fört oss närmare i ståndpunkterna. Likväl tror jag mig våga påstå att alla vi som deltagit i utskottsarbetet blivit medvetna om att utredningsarbetet på detta område inte kan avstanna och inte får betraktas som avslutat. Det hör samman med lagstiftningens mycket komplicerade natur.

Under fullständig enighet har vi därför från utskottets sida tryckt på att statsmakterna noga måste följa rättsutvecklingen på området och överväga de ändringar i lagstiftningen som kan visa sig vara befogade. På vissa punkter har utskottet tagit initiativ till nya prövningar och överväganden. Det är sålunda ett långvarigt utredningsarbete som har nått fram till en punkt men inte till sin slutpunkt.

Det finns så mycket större anledning att följa rättsutvecklingen på området som lagstiftningen har mycket stor betydelse för demokratin. En viktig förutsättning för denna är offentligheten. Vi skall ha ett öppet samhälle, och myndighetsutövningen skall försiggå i offentlighetens ljus. Vi har en fin

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

svensk offentlighetstradition, och den bör vi vara rädda om. Från socialdemokratin sida har vi gång efter annan markerat att offentlighetsprincipen skall vara vägledande när man utformar sekretesslagstiftningen vad gäller både handlingssekretessen och tystnadsplikten. Denna offentlighetsgrundsats kommer också till klart uttryck i våra nuvarande grundlagar, och den sekretesslagstiftning vi nu behandlar är en konsekvens av att vi har offentligheten inskriven i grundlagar och att man följaktligen endast genom lagstiftning kan införa sekretess. Myndigheter kan inte dekretera detta.

Under arbetets gång i utskottet har vi ofta kommit tillbaka till att det inte är offentligheten som behöver motiveras, utan avstegen från offentlighetsprincipen.

Det finns emellertid en benägenhet att vilja ha undantag från offentlighetsprincipen på de områden där man själv verkar. Jag har märkt hur man i sina ställningstaganden från myndigheter, organisationer och enskilda principiellt gärna ansluter sig till offentlighetsprincipen men lätt finner skäl att avvika från den på det egna intresseområdet.

I det fortsatta lagstiftningsarbetet hoppas jag att man generellt skall hävda tanken på offentlighet. Med tillfredsställelse konstaterar jag att ett enhälligt konstitutionsutskott skriver: "Särskilt avseende fäster utskottet självfallet vid att den nya lagstiftningen bättre än det nuvarande regelsystemet kommer att tillgodose offentlighetsintresset, sådant det kommer till uttryck i grundlag."

Från socialdemokratin sida har vi i motioner och under arbetet i utskottet fört fram vissa krav på ändringar. De har i allmänhet godtagits av utskottet. Särskilt finner jag det betydelsefullt att utskottet föreslagit att riksdagen till regeringen ger till känna att yttrandefrihetsutredningen skall göra en noggrann genomgång av de enskilda sekretessbestämmelsernas förhållande till meddelarfriheten. Meddelarfriheten är en hörnsten i vår tryckfrihetslagstiftning, och det är motiverat att ha den så vid som möjligt.

Låt mig sedan utan omsvep konstatera att det varit lika svårt för utskottet som tidigare för utredningar och för regeringen att finna en avvägning mellan å ena sidan offentlighetsprincipen och å andra sidan de inskränkningar i denna som kan vara motiverade, främst av den personliga integriteten. När man i fortsättningen noggrant följer rättsutvecklingen på detta område kommer denna avvägning att stå i centrum för uppmärksamheten. Det är möjligt att den nuvarande avvägningen inte i alla hänseenden är den riktiga och att samhällsutvecklingen kan motivera en ändring.

Denna nödvändiga spänning kan belysas med flera olika exempel. För min del skall jag stanna vid ett, nämligen sekretessen på uppdragsforskningens område. Utgångspunkten är självklar: forskningsresultaten skall vara fria. Sekretess kan emellertid vara en förutsättning för att en forskare i en offentlig undervisningsanstalt skall få ett uppdrag, och ett uppdrag kan vara en stimulans och ge resurser för avancerad forskning. Gränsdragningen bör här vara att sådan sekretess endast tillämpas i undantagsfall. Man bör, annorlunda uttryckt, sträva efter offentlighet. Utan en sådan offentlighet uppstår inget fritt idéutbyte mellan olika forskare, och allmänhetens

förtroende för forskningen kan också komma att minska. Det har varit svårt att i lagtexten finna en riktig avvägning mellan dessa motstående intressen. Jag hoppas därför att man med största uppmärksamhet följer vad som blir resultatet av den lagstiftning riksdagen troligen kommer att anta och att man inte är rädd för att vidta ändringar.

Det är värdefullt att regeringen med den utformning lagstiftningen har fått äger rätt att i det enskilda fallet medge undantag från sekretessen. Jag hoppas att vilken regering som än sitter den inte skall tveka när det gäller att göra sådana ingripanden. Eftersom regeringen är ett politiskt organ kan dess beslut politiskt prövas både när man anser att regeringen varit för sekretessvänlig och när man anser att den åsidosatt goda sekretesskäl.

Utskottet har också ändrat regeringens förslag genom att sänka den längsta sekretesstiden från 20 år till 10 år. Med vårt förslag om ytterligare utredning angående meddelarfriheten kommer också den frågan att prövas ytterligare. De exempel på svårigheter på detta område som jag har gett tar sikte på denna meddelarfrihet. Den kommer alltså enligt utskottets mening att ytterligare prövas, och den bör här som på andra områden vara så vid som möjligt.

Med detta vill jag inte påstå att lagen skapar ett idealtillstånd. Men det har inte varit möjligt att nå längre på sakens nuvarande stadium. Men som jag förut nämnde bör vi med uppmärksamhet följa vad som händer.

När det gäller förhållandet mellan myndigheterna pekade vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet i en motion i höstas på en brist i propositionen. Vad som avsågs var möjligheterna för informationsutbyte och samarbete mellan i första hand de myndigheter som har att bekämpa ekonomisk brottslighet. Med regeringens förslag försvärades egentligen dessa möjligheter i förhållande till nuläget. I stället borde möjligheterna förbättras. När motionen väcktes hade det aviserats ett utredningsarbete för att komplettera sekretesslagstiftningen i detta hänseende. Vi ville att dessa kompletteringar skulle göras i så god tid att bestämmelserna trädde i kraft samtidigt med sekretesslagstiftningen, nämligen den 1 januari 1981. Vi vet nu att brottsförebyggande rådet på uppdrag av regeringen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att inom ramen för översynen av lagstiftningen mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten se över bestämmelserna om informationsutbyte och anmälningskyldighet mellan myndigheterna.

Avsikten är att en författningsreglering skall vara färdig så att den kan träda i kraft vid den tidigare nämnda tidpunkten. Skulle det inte lyckas för arbetsgruppen, så har den till uppgift att lägga fram ett provisoriskt förslag som innebär att informationsutbytet mellan myndigheterna i denna fråga inte försämras i förhållande till nuläget. Detta innebär att våra synpunkter i motionen har blivit tillgodosedda. Utskottet förklarar också att det delar den i motionen framförda uppfattningen om betydelsen av informationsutbyte och samarbete myndigheterna emellan för att förstärka möjligheterna att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Efter den deklarationen, herr talman, utgår jag ifrån att denna komplettering kommer till stånd.

På två punkter har vi inte lyckats vinna gehör för våra synpunkter inom

Förslag till sekretesslag m. m.

utskottet. Den ena gäller skattesekretessen. I detta avseende kommer Olle Svensson att utveckla våra synpunkter. Den andra punkten avser sekretessen i frågor som knyter an till arbetsmiljön. Det rör sig om utomordentligt viktiga frågor, framför allt för olika grupper av anställda. Regeringens lagförslag ger representanter för de anställda, deras organisationer och skyddsombud möjligheter till insyn i produktkontrollnämndens register för hälso- och miljöfarliga varor i fråga om det särskilda ärende med anknytning till arbetsmiljölagstiftningen som det kan gälla. Detta är i och för sig värdefullt.

Det finns dock ett mera vidsträckt intresse av insyn när det gäller frågor som berör arbetsmiljön. Produktregistret skall ge skyddsombud, fackliga organisationer och forskare bättre underlag i deras verksamhet för att kartlägga och undanröja de risker som arbetsmiljön kan innebära. Enligt vår mening förutsätter detta en möjlighet till en bredare insyn i registret än vad lagstiftningen öppnar. Från både LO- och TCO-håll har man framhållit betydelsen av en sådan öppenhet. Företrädare för Landsorganisationen har uppvakttat utskottet och fört fram dessa synpunkter. Även på annat sätt har man från LO-håll strukit under detta krav. Det blir en utredning på området. Det räcker emellertid inte. Sekretessen bör mjukas upp redan i samband med att man antar den nu föreliggande lagstiftningen. Det kan ske genom att skaderekvisitet formas ut på ett annat sätt än som sker i propositionen, exempelvis genom att sekretessen för uppgifter till produktregistret regleras direkt i sekretesslagen. Sekretessen kommer då att gälla under förutsättning att den som uppgiften rör lider avsevärd skada om uppgiften röjs. Vidare föreslås i vår reservation att det för sekretess i ärenden angående arbetsmiljön skall fordras att det är uppenbart att den enskilde lider avsevärd skada om uppgiften röjs.

För de anställda är det utomordentligt viktigt att få den insyn som en sådan ändring i lagreglerna skulle innebära. Låt mig belysa detta med tre exempel.

Man håller f. n. på att bygga upp produktregistret. Det bör naturligtvis få utnyttjas. Vill exempelvis Landsorganisationen ha uppgifter på vilka ämnen som kan vara cancerframkallande skall den få det. Med den lag som majoriteten i utskottet ställer sig bakom finns inte denna möjlighet. Man talar mycket om cancerriskerna i det nuvarande samhället – med all rätt. Men nog borde fackliga organisationer kunna få kännedom om de ämnen som är cancerframkallande utan att skyddsombud i varje enskilt fall som berör den egna arbetsplatsen går in och fordrar detta. Nog skall en facklig organisation kunna få samlade uppgifter om sådana ämnen.

I ett annat exempel har ett fackförbund begärt att få reda på vilka ämnen som ingick i en produkt som användes som hårfärgningsmedel. Med nuvarande lagstiftning kan man vägra att lämna ut sådana uppgifter. Med den lagstiftning som majoriteten i utskottet ställer sig bakom finns också möjlighet att avslå sådana framställningar. Är det ändå inte, i överensstämmelse med vår syn på arbetsmiljön, av betydelse att en facklig organisation kan få en samlad överblick över sådana saker?

Det tredje exemplet knyter också an till vad som har hänt i samband med framställningar från fackligt håll. Ett fackförbund ville nämligen veta vilka ämnen som ingick i framställningen av en produkt inom ett annat industriområde. Det fick man inte. Det går att vägra lämna sådana uppgifter med den lagstiftning som vi får enligt det föreliggande förslaget. Vi menar att vi skall ha en lagstiftning som gör det möjligt för ett fackförbund att få en samlad bild.

Många här i kammaren talar om betydelsen av en god arbetsmiljö och en god miljö över huvud taget. De har nu möjlighet att verka för en förbättrad arbetsmiljö genom att stödja den socialdemokratiska reservationen. Förutsättningen för inblick och insatser är kännedom om de uppgifter som finns införda i produktregistret. Det kan förekomma fall där den enskilde lider avsevärd skada om uppgiften röjs. I sådana fall förblir uppgiften hemlig. Med den av regeringen föreslagna lagstiftningen är det risk för att den förblir hemlig, även om det inte skulle uppstå avsevärd skada. Däremot kan svårigheterna att vinna kännedom om produkten leda till att anställda drabbas av livshotande skador.

Eftersom så många uppträder som stora miljövännare här i kammaren och även i den offentliga politiska debatten f. n. hoppas jag att den socialdemokratiska reservationen på denna punkt skall vinna stor anslutning.

Men detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de båda socialdemokratiska reservationerna.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har ansett mig böra foga ett särskilt yttrande till konstitutionsutskottets betänkande nr 37, främst med hänsyn till den verksamhet som jag tillsamman med numera allt fler ledamöter av kammaren företräder, nämligen sjukvården. Detta särskilda yttrande innebär att jag inte anser att sjukvård i normala fall är någon myndighetsutövning utan en serviceverksamhet och att vi måste finna en form att betrakta sjukjournaler som något annat än "allmänna handlingar". Intill dess så sker tvingas vi leva med en lagstiftning som i verkligheten inte är tillämplig på dessa handlingar och inrikta oss på att – i avvaktan på att man finner nya och bättre begrepp inom juridiken – försöka begränsa skadeverkningsarna av en inadekvat lagstiftning så mycket som möjligt. Endast utskottets upprepade bekännelser att det här rör sig om "en mycket komplicerad lagstiftning", vars konsekvenser knappast kan överblickas förrän den varit "tillämplig någon tid", och att det därför är nödvändigt att följa rättsutvecklingen och efter hand överväga de förändringar som kan visa sig nödvändiga har gjort att jag har kunnat avstå från att reservera mig i de delar som gäller sjukvården.

Utskottet framhåller på flera ställen i betänkandet att avvägningen mellan å ena sidan skyddet för den enskilde och å den andra kontrollen av den offentliga förvaltningen är svår. Man tycker sig dock kunna ana – och man hörde det alldeles klart i Hilding Johanssons anförande – att utskottet i denna sin avvägning likväl ger ett visst företräde åt offentlighetsintresset. Min

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

erfarenhet av ett liv i sjukvårdens tjänst går åt det andra hållet: Jag ser som min uppgift i riksdagen främst att slå vakt om vad som i regeringsformens 1 kap. 2 § kallas "den enskilda människans frihet och värdighet" och att främja vad som i samma paragraf sägs om "det allmännas" plikt att "värna den enskildes privatliv och familjeliv". Det ansvaret leder också till att försöka verksamt bevaka att myndigheterna hålls efter, och det är här offentlighetsprincipen har sin betydelse och sin tillämpning. Något medborgerligt behov av, eller någon rätt, att i offentlighetsprincipens namn göra intrång i andra medborgares personliga integritet föreligger däremot icke.

I utskottets betänkande erinras om organ "som är myndigheter i TF:s mening men som allmänheten inte betraktar som sådana". Sådana "organ" är bl. a. våra sjukhus. "Allmänheten" förväntar sig när den vårdas på sjukhus, i öppen och sluten vård, att läkare och annan personal har "tystnadsplikt" och att vad patienten i förtroende meddelar läkare och vad som i övrigt förekommer under vården stannar mellan de berörda. Man tar också för givet att skriftliga uppgifter i journaler förvaras så att de ej blir tillgängliga för obehöriga. All sjukvårdande verksamhet bygger på en underförstådd överenskommelse om dessa premisser. Den offentlighetsrättsliga uppfattningen att sjukjournaler är "allmänna handlingar" har därför ifrågasatts av läkarna, som inte själva ser sig som "myndighetsutövare" gentemot sina patienter utan snarare som deras företrädare gentemot andra myndigheter. I vissa hänseenden kan läkarens relation till sin patient jämföras med försvarsadvokatens till dennes klient eller prästens till den som biktar sig – två förtroendesituationer, till vilka lagstiftningen tar speciell hänsyn.

Det är angeläget att myndighetsbegreppet snarast blir föremål för utredning. Utskottet "förutsätter" att regeringen snarast skall låta utreda frågan om sekretess mellan myndigheter. Inom sjukvården kan man i det mest komplicerade länet - Stockholms län - finna fyra eller fem myndighetsnivåer: kliniken, sjukhuset, förvaltningsområdet, hälso- och sjukvårdsnämnden och landstinget. På vilken av dessa nivåer träffar man myndigheter, som är, som det heter i utskottets text, "självständiga i förhållande till varandra" och vid vilkas gränser handlingssekretessen för allmänna handlingar upphör? Och hur skall man kunna säkra sig mot obehöriga samkörningar av dataregister inom dessa myndigheter och mellan dem och andra? Vad betyder det inom sjukvården att sekretessen i den nya lagstiftningen inte följer den skyddsvärda uppgiften utanför det s. k. primära sekretessområdet? Om en hemlig uppgift skickas ut av misstag kan den inte åter infångas. Inte heller torde den som släppt ut den drabbas av straff, om det inte kan visas att detta skett uppsåtligt.

Införandet av tekniken med "skaderekvisit" – inom sjukvården ett "omvänt skaderekvisit" – kräver ett rätt besvärligt nytänkande hos beslutsfattarna, och detta nytänkande förenklas sannerligen inte av att handlandet skall appliceras icke på det enskilda, föreliggande fallet utan på ett tänkt "typfall". Ingen läkare kan längre hänvisa till sin absoluta tystnadsplikt, om någon försöker avlocka honom upplysningar om enskilda

patienter. Man skall ha klart för sig, att medan en framställning om utlämnande av handlingar, eller muntliga uppgifter, från en vanlig "myndighet" endast sker på kontorstid och med erfarna förvaltningstjänstemän tillgängliga, drabbar begäran om besked inom sjukvården ofta under kvälls- eller nattimmor en jourhavande läkare, med ringa insikter i vad som här kallats en "mycket komplicerad lagstiftning". Att då tillämpa "omvända skaderekvisit i typiska fall" är nog inte alltid så lätt. Det förefaller nästan svårare att utlämna handlingar till en annan myndighet än att ge uppgifter till en nyfiken reporter. En konsekvens av att man ersatt absolut sekretess – som fortfarande skall finnas för präster och försvarsadvokater – med skönsmässig bedömning inom sjukvården blir troligen, att all yttre information där måste handhas av klinikchefer eller chefsläkare personligen.

Såväl när det gäller 7 kap. 6 § som när det gäller forskningssekretessen i 8 kap. 9 § använder man i lagen en opersonlig form: "om det kan antas att fara uppkommer" resp. "om det måste antas att uppdraget lämnats under förutsättning att uppgiften inte röjs".

För den som är van att tala i aktivt klarspråk uppställer sig obetingat frågan vem det är som – i det enskilda fallet – antar det ena eller det andra. Jag tycker det är en stor svaghet att – om olyckan är framme – nästan vem som helst, som tillfälligt har en handling i förvar, kan komma att svara för "antagandet".

På samma sätt är jag rädd för att begreppet "högst 70 år" eller "högst tio år" lätt kan feltolkas av dem som råkar drabbas av förfrågningar. "Högst" kan ju vara allting som är mindre än detta antal år. Det hade enligt min mening varit bäst att ange just det antal år som sekretessen skall gälla och inte använda termen "högst". Anser man vid begagnandet av det omvända skaderekvisitet att skada inte föreligger, så spelar det ju ingen roll om sekretesstiden är ett eller 70 år. Däremot är det så, att 70-årsgränsen för sjukjournaler i sak torde innebära att varje sådan journal 70 år efter avslutandet, eller efter den sista anteckningen i den – vad som avses bör klargöras i tillämpningsföreskrifterna – förlorar sitt sekretesskydd och blir offentlig handling. Detta innebär att fr. o. m. lagens ikraftträdande alla bevarade sjukjournaler från år 1911 och tidigare blir tillgängliga för envar och kan publiceras. Sådana journaler kan emellertid innehålla uppgifter – exempelvis om ärftliga sjukdomar – som kan vara besvärande för nu levande anhöriga. Man frågar sig också vem som prövar det omvända skaderekvisitet när det gäller journaler yngre än 70 år, vilka överförts från ett sjukhus till ett statligt eller kommunalt arkiv.

Herr talman! I mitt särskilda yttrande har jag berört de konsekvenser för läkarnas handlande, som osäkerheten om sekretessens "täthet" kan tänkas leda till. Sannolikt kommer både patienter och läkare att bli mera förbehållsamma i sina utsagor, vilket kan motverka förståelsen av förefintliga psykologiska och sociala problem. Ett slag av uppgifter reser särskilda svårigheter, nämligen personuppgifter på givare av organ för transplantation och material för artificiell insemination, i fråga om vilka det på läkarhåll har ansetts att absolut sekretess måste föreligga mellan givaren och mottagaren. Hur det skall lösas vet jag inte. Kanske regeringen kan beakta det genom

Förslag till sekretesslag m. m.

utfärdande av tillämpningsföreskrifter på samma sätt som utskottet förutsätter att regeringen skall göra i fråga om konstruktionen av ett regelsystem för etiska kommittéer i samband med utfärdandet av en förordning rörande 8 kap. 6 §.

Herr talman! Allra sist vill jag påpeka det anmärkningsvärda förhållande som nu gäller och efter vad jag förstår skall fortsätta att gälla, nämligen att socialstyrelsen i sin egenskap av tillsynsmyndighet över hälso- och sjukvårdspersonalen har befogenhet att ta del av alla sjukhandlingar på denna stora personalgrupp. Den sekretess, med avseende på personliga förhållanden, som anställda inom andra arbetsområden åtnjuter i förhållande till överordnade myndigheter, saknar sjukvårdspersonalen i förhållande till sin tillsynsmyndighet. Denna visshet om att "Storebror ser dig" får väl ses som ett uttryck för den vikt samhället fäster vid dessa personalkårers uppgift att svara för den svenska befolkningens liv och hälsa.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag har bett att – och fått kammarkansliets godkännande – något få överskrida den tid som jag antecknat mig för på listan.

Vänsterpartiet kommunisterna yrkar avslag på hela den nya sekretesslagen. Varför gör vi det? Inte därför att den som sådan skulle vara speciellt farlig. Inte heller därför att den som sådan skulle vara speciellt dålig. Allmänt sett är den inte sämre än den som redan finns.

Men den har en annan, långt allvarligare brist. Den har ingenting med verkligheten att skaffa. Hela propositionen och hela betänkandet svävar i en luftig värld, rör sig med abstrakta och akademiska frågor. Man diskuterar som om vi levde för 100 år sedan och satt på ett statsvetenskapligt seminarium, fjärran från världens buller. Men ute i verkligheten sker stora praktiska förändringar, som radikalt och i grund ändrar alla förutsättningar för offentlighet och informationsfrihet. Detta är det verkliga problemet.

Det finns två slags kritik att rikta mot förslaget. Det ena avser brister i den direkta utformningen. När man nu gjorde en ny lag, borde man gjort vida mer för att rätta till den gamlas brister. Det har man inte gjort. Redan vid sitt antagande blir den nya lagen därför bristfällig. Detta är onödigt och otillfredsställande.

Det handlar om två skilda typer av brister. Jag skall ge två exempel.

Vissa yrkesutövare – läkare, präster, kuratorer m. fl. – måste få ha en förtroelighet till de människor som anlitar dem. Deras tystnadsplikt bryter därför vittnesplikt. Denna speciella förtroelighet skyddas inte då man söker en psykolog. Psykodynamiska metoder och tänkesätt, liksom behov av psykisk rådgivning ökar i samhället. Det är därför en försummelse att utskottet trots framställning i saken från Sveriges psykologförbund icke drar konsekvenserna härav. Detta bör absolut ändras.

Patienterna inom vårdsektorn har ett svårt rättsläge. Nästan aldrig får de i tvister rätt gentemot sjukvårdsadministration och läkare. Deras rättsläge måste förbättras. Detta problem har ventilerats utförligt i denna kammare på senaste tiden. Patienterna och deras organisationer kräver full insyn i sitt eget

material, utan begränsningar. Men konstitutionsutskottet försvarar myndighetens rätt att undanhålla patient sådana upplysningar om honom själv. Här har vi det motsatta förhållandet. Sekretessen skadar medborgarens rimliga intresse och försvagar hans rättsställning. Detta hade bort ändras, men det har man inte gjort.

Dessa två typexempel visar på ett klart behov av översyn. Det skall inte behöva finnas sådana brister i en alldeles färsk lag. De borde ha undanröjts när man utformade förslaget. Liggande förslag bör därför redan av det skälet återförvisas till regeringen.

Vi kommer nu till den andra större frågan, den som gäller hur verkligheten och den tekniska utvecklingen helt ändrat förutsättningarna för informationsfriheten och insynen i samhället.

Sedan 1937, när sekretessbestämmelserna första gången bröts ut som en särskild enhet, har vi haft en tendens till minskning av den del av samhällsinstitutionernas material som är tillgängligt för medborgerlig insyn.

Denna minskning sker på flera vägar. Den sker genom en godtycklig praxis, som alltmer vidgar det i praktiken sekretessbelagda området. Det sker genom rättsliga utslag som grovt strider mot av regering och riksdag klart uttalade principer och strävanden. Och det sker genom det sätt på vilket den nya tekniken byggs och används inom den offentliga sektorn. Datatekniken har i vår tid ställt allt på huvudet. Gamla klassiska teorier gäller inte längre.

Allt detta är inte bara allmänna påståenden från min sida. Det förhåller sig i verkligheten så. Vi kan se toppen av detta isberg redan när vi läser i JO:s ämbetsberättelser. JO är som bekant inte någon särskilt hård myndighet. Tvärtom. JO är ganska snäll mot höga ämbetsmän. Ändå finns det inget slag av JO-anmälningar där frekvensen anmärkningar är så hög som just då det gäller brott mot offentlighetsprincipen. En anmälan på tre leder till någon form av anmärkning. Det är ett allvarligt symptom som bekräftar min värdering.

Men vari består mer konkret det växande hotet mot offentlighetsprincipen och informationsfriheten? Låt oss se på några av de viktigaste exemplen ur praktiken.

Allt större del av offentlig verksamhet försiggår som bekant i kommunernas regi. Vi vet att för tjänstemän i den statliga förvaltningen gäller allmänna verksstadgan. Den innehåller ganska klara praktiska föreskrifter hur man skall förfara för att gå allmänheten till handa, när den vill ta del av offentliga uppgifter. Att den sedan inte följs är en annan sak, men bestämmelserna finns. För kommunerna finns inga sådana föreskrifter. Rättsläget är långt sämre ur offentlighetssynpunkt på den kommunala sektorn. Det är märkligt, att konstitutionsutskottet inte alls tar upp denna aspekt.

I tryckfrihetens formella och praktiska villkor utgör rätten till anonymitet en grundregel. Vill jag ta del av en offentlig handling, har jag rätt att vara anonym. Jag är icke skyldig att uppge namn. Jag är icke skyldig att uppge det

Förslag till sekretesslag m. m.

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

syfte jag har med att ta fram en viss handling. En tjänsteman har icke rätt att efterforska mitt namn eller mitt syfte. Detta gäller som känt alla medborgare och ingalunda bara journalister.

Mot dessa regler syndas i praktiken grovt. På allt fler institutioner blir det praxis att kräva legitimation och uppge syfte. Detta är grundlagsbrott. Men ingen tycks bry sig om det: Här i kammaren står förre justitieministern och säger, att anonymitetsprincipen är av grundläggande betydelse. Men på hans egen arbetsplats avkrävs människor konsekvent legitimation när de vill besöka offentliga registraturer. Man struntar i JO:s föreskrift, att offentliga registraturer skall vara så anordnade, att sekretessbestämmelserna för institutionen i övrigt icke bildar hinder för tillgängligheten till registraturen. Över huvud taget håller ett nytt tänkesätt på att spridas i administrationen. Alltmer tillämpar man regeln att hellre fälla än fria, dvs. varje möjlig antydning att en uppgift icke är offentlig leder till att man vägrar lämna ut den. Sekretessen håller på att bakvägen göras till huvudprincip medan grundlagsregeln blir underordnad.

Men själva huvudkomplexet i den utveckling som hotar offentlighetsprincipen ligger i den nya tekniken.

Allt större delar av det offentliga materialet läggs över på data. Det är bara en tidsfråga när huvudmassan av offentliga uppgifter här i landet är databaserade. Detta är ett helt nytt läge.

Upprepade gånger har riksdagen slagit fast, att övergången till datasystem icke får föranleda att offentlighet och insyn begränsas. Tvärtom har framhållits, att datatekniken snarast borde kunna öka och underlätta insynen.

I verkligheten sker på bred front nu det rakt motsatta.

För det första: Förvaltningen lägger upp sina datasystem så, att de blandar offentligt och sekretessbelagt material. Det finns inte minsta problem med att åstadkomma fullständig åtskillnad mellan slagen av uppgifter. Man gör det bara inte. Saken beaktas över huvud inte när systemen läggs upp.

Det betyder att en mängd offentliga uppgifter undandras insyn, därför att de i systemen förekommer i kombination med sekretessbelagda. Det betyder i sin tur, att man får en s. k. paraplyeffekt, dvs. tillgången till offentligt material hindras eller försvåras med hänvisning till de parallella hemliga uppgifterna.

Vi har alltså fått ett helt nytt läge, ett kaos när det gäller gränsen mellan offentligt och sekretessbelagt. I gammal klassisk rätt fanns två slags uppgifter – de offentliga och de sekretessbelagda. Nu har vi fått tre slags uppgifter. De offentliga, de sekretessbelagda och de som är offentliga men som ändå görs otillgängliga, därför att de hamnar under sekretessens paraply. Detta, kammarledamöter, är ett brott mot alla klassiska principer. Det är ett växande hot och det är ur demokratins och den medborgerliga insynens synvinkel helt oacceptabelt.

För det andra: Offentlighetsprincipen ger en medborgare rätt att inte bara utbekomma en handling. Den ger också rätt att fritt söka handlingar. Man

Torsdagen den
13 mars 1980

*Förslag till sekre-
tesslag m. m.*

har rätt att söka i diaries, man har rätt att begära fram hela serier material utan specificering.

Denna rätt håller på att gå förlorad. Allt fler myndigheter för nu över även sina diaries på dataregister. När medborgare kommer för att söka i diarierna, vägras de detta. De hinder myndigheterna uppställer är av två slag. Dels vägrar de allmänheten att själva söka i diarierna, vilket man inte kunde göra när man hade de gamla pappersdiarierna. Dels kräver de att man vid eventuell sökning skall anlita en tjänsteman som mellanhand. Tjänstemannen och verket får därmed full insyn i vad medborgaren söker och vad han syftar till med det sökta. Detta är en helt ny princip.

I ett aktuellt fall ställde chefen för en av rikets domstolar på en sökande det kravet, att den sökande måste specificera de handlingar han önskade se. Detta strider såvitt jag förstår mot grundlagen.

Med denna praxis blir det ju faktiskt helt omöjligt att få en fullständig bild av vad ett ärende innehåller. Först och främst kan det i ärendet finnas handlingar som man inte vet om och som man därför inte kan specificera. Den sökande undandras därmed handlingar. Vidare leder förfarandet till att man får ett helt nytt och vida mer inskränkt sätt att tolka begreppet offentlig handling. En handling blir då identisk med en enda s. k. strip, medan i verkligheten ärendet kan vara sorterat på flera strip. Slutligen bryter man mot den gamla, självklara principen att ett diarium i sin helhet är att betrakta som en odelad handling som vem som helst har rätt att begära fram.

Men de ämbetsmän som på det sättet bryter grundlag och undergräver offentlighetsprincipen, de får rätt. De blir t. o. m. befordrade. Den chefstjänsteman som det just här gällde blev statsråd.

För det tredje: Med tillämpning av en synnerligen tvivelaktig princip har regeringsrätten givit sanktion åt allvarliga och omfattande inskränkningar i den faktiska rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Exempelvis enligt dom den 16 september 1979 får en medborgare icke själv söka i databaserat material eller ens i diaries.

Vad är konsekvensen av en sådan praxis? Ja, det är faktiskt en helt ny och kraftigt inskränkt förutsättning för själva offentlighetsprincipen.

Det är desto allvarligare som regeringsrätten som skäl har anfört ett citat från en kommitté, vars synpunkter därefter helt överkörts av regering och riksdag. Regering och riksdag har sagt att datasystem icke får inskränka tillgängligheten och offentligheten. Men regeringsrätten hävdar att tillgängligheten måste inskränkas, därför att den sökande annars kan på ett okontrollerat sätt radera i datamaterialet – någonting som erfarenhetsmässigt aldrig har förekommit, men man är alltså rädd för det.

Det är ett märkligt resonemang. När blev det, kan man fråga, på de gamla pappersdiariernas tid praxis att man av rädsla för att den sökande skulle förstöra papperen vägrade honom rätten att söka i dem och fritt begära fram handlingar?

Och om nu faran för radering av uppgifter skulle föreligga när man använder en dataterminal – vad beror det på? Jo, det beror på att myndigheterna använder fel sorts terminaler. Radera uppgifter i ett

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Förslag till sekre-
tesslag m. m.*

datamaterial kan man enbart göra om man använder en s. k. kombinerad terminal. Om man däremot har en s. k. frågeterminal är det omöjligt. Det är alltså den enklaste praktiska sak i världen för en myndighet, som har databaserat material, att låta allmänheten söka via en frågeterminal, medan myndigheten kanske för eget bruk kan ha en kombinerad terminal. Men man använder existensen av kombinerade terminaler som ett argument för att verksamt inskränka allmänhetens rätt att söka och ta del av allmänna handlingar.

Det kan tilläggas att situationen rent rättsligt bygger på ett misstag av regeringsrätten i det här fallet. Det kommittéyttrande man åberopar avser egentligen utlåningen av datorer. Det avser över huvud taget inte terminaler. Men det är en lätt komisk illustration till hur vi har låtit överrumpla oss av datateknikens förhållanden till offentlighetsprincipen, att herrar regeringsråd inte kan se skillnad på en dator och en terminal.

För det fjärde, herr talman: När det gäller allmänhetens rätt att ta del av databaserat material har en annan farlig rättsprincip numera knäslatts.

I den nya tryckfrihetsförordningen finns en föreskrift att datamaterial skall tillhandahållas i läsbar form.

Vad vi nu upplever är att detta stadgande i förvaltningarna tolkas på ett sätt som inskränker allmänhetens rätt jämfört med tidigare.

Avsikten med detta stadgande från grundlagstiftarna var ju att ge allmänheten samma rätt till information om databaserade offentliga uppgifter som om icke databaserade. Grundlagstiftarna ville stärka allmänhetens rätt.

Men nu används detta stadgande för raka motsatsen. Bestämmelsen om läsbar form tolkas så, att den som vill ha uppgiften inte själv får söka i materialet och att material som icke anses ha s. k. läsbar form helt enkelt inte får tas fram fritt. På denna grund vägras alltså människor att ta del av material.

Hela detta resonemang är underligt, eftersom läsbarheten lika mycket beror på den sökande som på materialet. Och under inga omständigheter får stadgandet tolkas så, att det är myndigheternas plikt att hindra medborgare från att konfronteras med offentligt material som myndigheterna bedömer att medborgarna inte kan läsa.

För det femte: Införande av datasystem medför en annan verkan – det görs skillnad på medborgare och medborgare, då det gäller rätten till offentliga handlingar.

I flera fall har på senare tid noterats att vanliga medborgare, journalister eller andra, vägrats tillgång till material med hänvisning till sekretessbestämmelserna. Men samma material har därefter kunnat erbjudas mot betalning. En fattig journalist, som åberopar offentlighetsprincipen, blir alltså avvisad. Men en penningstark firma, som kan betala tiotusentals kronor, kan utan svårighet få ut det som journalisten förvägrats.

Detta märkliga beteende är inget som bara tillämpas i avlägsna och undanskymda delar av förvaltningen. Det tillämpas i själva justitiedepartementet. Förra justitieministern Romanus avlog nämligen på sin tid en

begäran om att få tillgång till justitiedepartementets terminal.

Det hindrar emellertid inte departementet att gå ut med en enkät för att göra propaganda för att de som har intresse och pengar skall kunna göra egna terminalanslutningar till justitiedepartementets diarium. Ena dagen vägrar den pryda fru Justitia att beblanda sig med den medborgerliga pöbeln, när den vill begagna sin grundlagsenliga rätt. Andra dagen säljer sig Justitia hämningslöst till den som vill betala för en terminalanslutning.

För det sjätte, herr talman, skall jag slutligen visa på hur det går till i ett mycket konkret fall i den svenska informationsfrihetens vardag.

Vid en statlig förvaltning begärdes nyligen fram handlingar som rörde verkets upphandling av datautrustning. Verket vägrade lämna ut dessa handlingar till de sökande. Den ämbetsman som handlade saken gjorde därvid en inmatning på datorn. Jag har här i min hand ett dokument som återger vad tjänstemannen matat in.

Jag citerar:

”Tre personer som inte uppgav sitt namn har idag besökt (oss). De har bett att få ta del av alla handlingar rörande IBM-upphandlingen — — inklusive vad som sagts i KOM 79 i ärendet.”

Och vidare:

”— — det var lämpligast att (vi) inte lämnade ut dessa uppgifter bl a för att inte skapa prejudikat om att dessa uppgifter alltid skall anses som allmänna handlingar.”

Slutligen säger tjänstemannen till datorn:

”Jag har omedelbart tagit ut den information de efterfrågade på en separat fil.”

Vad visar oss detta?

För det första har man på myndigheten efterforskat vad dessa medborgare sökte efter. Man har sökt avslöja syftet med deras besök.

För det andra visar detta på ett slående sätt vilken attityd som finns ute på förvaltningarna. Man vägrar lämna ut material med hänsyn till att det då kan skapas ett prejudikat som kan öka utrymmet för medborgarnas insyn – inte med hänvisning till några klara bestämmelser.

Och för det tredje lyfter man helt sonika bort materialet ur systemet. Det betyder att man inskränker insynen i ett annat avseende – man försvarar för medborgarna att ta reda på om materialet har lyfts ut eller inte. Om myndigheter inte vill låta allmänheten fritt disponera *frågeterminaler*, så kan allmänheten heller aldrig få någon säker uppfattning om huruvida ett visst material existerar eller ej.

Herr talman! Innebörden av det sagda är tydlig nog. Vi står inför en helt ny epok när det gäller tillämpning av offentlighet och sekretess. Det nya har vuxit oss över huvudet och leder nu snabbt till en omfattande urholkning av offentlighetsprincipens innehåll.

Konstitutionsutskottets ledamöter visar därvid, enligt min anspråkslösa mening, en aningslöshet inför tidens varningar som är något oroväckande. De sysslar med abstraktioner, medan verkligheten har sin gång. När man läser deras betänkande får man intrycket att ingen av dem på i varje fall de

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Förslag till sekre-
tesslag m. m.*

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

senaste fem åren har besökt en offentlig registratur.

Dessa hotande problem nödvändiggör en helt annan lagstiftning, en lagstiftning som skapar strikta gränser och som under de nya praktiska förhållandena förmår skydda allmänhetens rättigheter. I flera beslut under åren 1973–1976 har riksdagen förpliktat sig härtill. Men denna förpliktelse kommer att bli en fras, om den praktiska utvecklingen får fortsätta som nu.

Ett nytt grepp om denna fråga, ett skydd av offentlighetsprincipen och tryckfriheten kan bara åstadkommas med en ny typ av lagstiftning. Därför bör det föreliggande förslaget avslås och ett nytt, bättre anpassat, begäras.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen i detta ärende. Därest den avslås kommer vi att rösta för de socialdemokratiska reservationerna.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Ett stort och viktigt förslag manglas genom riksdagen utan egentlig debatt. Propositionen är så snårig och svårgenomtränglig att få ens vågar ställa upp i ett meningsutbyte om den. Och ändock rör det sig om en fundamental lagstiftning, som har den största betydelse för yttrande- och tryckfrihet och därmed för demokratin i det svenska samhället.

Dagens eko-redaktionen gjorde denna karakteristik av vad som hänt sedan folkpartiregeringen i somras för första gången lade fram förslaget till ny sekretesslag. Detta har varit föremål för flera månaders behandling i riksdagens konstitutionsutskott. Dessförinnan har utredningar och departement förberett frågan i flera år. Men i den allmänna debatten har de flesta tigit.

Nu ursäktar man sig med att en viktig fråga för yttrandefriheten skulle ha dolts i två oläsliga volymer på tusentals sidor. Men innebörden av förslagen och även kritik mot desamma framfördes på ett mycket klart, lättläst och pedagogiskt välavvägt sätt av yttrandefrihetsutredningens ordförande Hans Schöier, liberal tidningsman, och tryckfrihetsexperten Erik Holmberg, hovrättslagman, i en artikel i Dagens Nyheter tidigt i höstas. Men knappast någon hakade då på den debatten. Och då radion på sluttampen ägnade en halvtimme åt problemen tackade åtskilliga massmedieföreträdare nej till att medverka därför att de inte hunnit läsa på, som de sade.

Låt mig vara litet kritisk mot mina kolleger inom pressen. De rop man nu hör, i sista minuten före beslut, på återremiss till utskottet verkar något desperata och verkar vara uttryck för en senkommen insikt om att man inte bekvämat sig att sätta sig in i en viktig fråga, som handlar om en av hörnpelarna i vår massmedielagstiftning. De öppna kanalerna i nyhetsmedierna och de opinionsbildande organen borde ha använts bättre. Vaksamheten har faktiskt varit mindre i den här frågan hos den s. k. tredje statsmakten än hos riksdagen. Men kritiken är nyttig när den kommer, och man har ju möjligheter att påverka sekretesslagstiftningen i ett senare skede.

Till Jörn Svensson vill jag säga att vi redan har en offentlighetslagstiftning

här i landet – han åberopade ju den när han kritiserade tillämpningen. Och principen om offentlighet är överordnad, och den finns i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen.

I regeringsformens första kapitel sägs att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning.

I regeringsformens andra kapitel, om grundläggande fri- och rättigheter, tillförsäkras varje medborgare gentemot det allmänna för det första yttrandefrihet, vilket innebär frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor, och för det andra informationsfrihet, vilket innebär frihet att inhämta och motta upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden.

Beträffande tryckfriheten gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen. I denna finns också bestämmelser om rätt att ta del av allmänna handlingar.

Redan i tryckfrihetsförordningens första kapitel hittar man portalbestämmelsen om meddelarfriheten. Det skall stå envar fritt att meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst för offentliggörande i tryckt skrift till författare eller annan som är upphovsman till framställning, till skriftens utgivare eller, om det för skriften finns särskild redaktion, till denna eller till företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter. Beträffande etermedierna har samma ansvarighetsprinciper slagits fast.

Det var lätt att komma överens om dessa principer då de skrevs in i regeringsform och tryckfrihetsförordning. Likaså har det regelkomplex som definierar allmänna handlingars offentlighet och undantagen från offentligheten sedan länge varit väl sammanhållet och underkastat riksdagens granskning. Att sekretessen är en begränsning av yttrandefriheten har varit grundlagfäst drygt 200 år då det gäller allmänna handlingar. Annorlunda förhåller det sig med tystnadsplikterna. För de offentliga funktionärernas vidkommande har tystnadsplikten varit en del av lydnads- eller trohetsplikten, som snart sagt i alla tider ansetts ävila ämbetsmännen. Om man vill kan man säga att saken närmast uppfattats som en tjänstemannarättslig fråga och inte som en konstitutionell fråga.

Synen på tystnadsplikten som en begränsning av offentliga funktionärers yttrandefrihet kom till klart uttryck först i den nuvarande regeringsformen. Och denna syn har varit en given utgångspunkt i det mångåriga arbete som legat bakom förslaget till ny sekretesslag, där det skett en samordning mellan handlingssekretess och tystnadsplikt.

I centrum för det arbetet har stått den svåra avvägningen mellan offentlighetsintresset och intresset av sekretess i ömtåliga frågor.

Den avvägningen har skett i två led, dels när man har prövat behov av sekretess och grad av sekretess, dels när man har tagit ställning till vilka tystnadsplikter som skall bryta igenom det meddelarskydd som ges i tryckfrihetsförordningen.

Som redan framgått av Hilding Johanssons anförande har vi från socialdemokratisk sida ägnat särskilt intresse åt meddelarskyddets utform-

Förslag till sekretesslag m. m.

ning mot bakgrund av grundlagarnas offentlighetskrav. Vi har pekat på behovet av utbyte av informationer mellan myndigheter för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och vänt oss mot att folkpartiregeringen satt dubbla lås för att stänga ute offentlighet på skatteförvaltningens område. Vidare har vi verkat för mindre sekretess till förmån för fackliga organisationers rättmätiga krav på att bevaka sina medlemmars intressen i arbetsmiljöfrågor. Vi har också sökt verka för större offentlighet beträffande uppdragsforskningen.

Det är de svaga som drabbas hårdast av den ekonomiska brottsligheten. Det är inte minst av omsorg om dessa grupper som denna brottslighet måste bekämpas, för att solidariteten mellan medborgarna skall bestå och vi skall kunna bevara ett öppet och generöst samhälle. Våra förslag har utgått ifrån att respekten för personlig integritet mycket väl kan förenas med insyn i och debatt om frågor som exempelvis handlar om att skattesystemet i många fall utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

Med tanke på att större delen av befolkningen varje år berörs av skatteärendena och att det i dessa ärenden redovisas för den enskilde ömtåliga ekonomiska förhållanden har skatteutskottet hävdad att det finns ett starkt behov av sekretess på skatteområdet. Vi socialdemokrater har tagit hänsyn till de synpunkterna i fråga om meddelarskyddet, som jag återkommer till, och vid valet av s. k. skaderekvisit. Men konstitutionsutskottet är ett tryckfrihetsutskott, och därför har vi ställt kraven på långtgående sekretess mot den grundlagsfästa principen att allmänna handlingar är offentliga och att sekretess skall vara undantag från denna huvudregel. I propositionen om en förstärkning av meddelarskyddet på tryckfrihetens område, som Lennart Geijer lade fram 1976, uttalades att vad som i synnerhet kräver offentlighet är myndigheternas befattning med ärenden där myndigheterna framträder som bärare av offentlig makt.

Vidare underströks vikten av att offentlighetsprincipen verkligen upprätthålls vid de avvägningar som aktualiseras i samband med tillkomsten av den nya sekretesslagstiftningen. Det borde inte komma i fråga att begränsa handlingsoffentligheten så snart man gör sannolikt att olägenhet av någon betydelse kan följa av den, i varje fall inte när insyn skulle kunna tillgodose något av de ändamål som bär upp offentlighetsprincipen. Det kan alltså finnas skäl att här också erinra om att det förutsattes att sekretessbestämmelser utan skaderekvisit skulle vara snävt begränsade.

Dessa uttalanden lämnades utan erinran av konstitutionsutskottet och riksdagen. Jag anser att fp-regeringen alldeles förlorade sambandet med den grundlagsfästa offentlighetsprincipen genom att lägga nära nog hela skatteförvaltningsområdet, nämligen första instans med undantag för besluten, under absolut sekretess.

Vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet anser att propositionen måste ändras i denna del genom införande av ett s. k. omvänt skaderekvisit, vilket medger offentlighet om det står klart att röjandet av uppgift inte för med sig någon skada för enskild. Denna ståndpunkt har haft stöd även i den liberala pressen. Den som röstar på reservation 2 ger stöd för uppfattningen att

absolut sekretess bör reserveras för klart avgränsade undantagsfall och inte införas för ett helt förvaltningsområde. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Min uppfattning är densamma som Jörn Svenssons, nämligen att meddelarfrihet bör gälla i stor utsträckning och att tillämpningen av vår lagstiftning skall ske enligt vad som beskrivs i denna lagstiftning.

Beträffande skattefrågorna har Kurt Ove Johansson och jag i motion tidigare i år föreslagit meddelarfrihet. Men vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet har avstått från att ställa något yrkande i dag om en sådan förändring. Vi har ansett det viktigare att verka för att riksdagen enhälligt i skrivelse till regeringen begär att yttrandefrihetsutredningen får i uppdrag att göra – som det står i betänkandet – ”en noggrann genomgång av de enskilda sekretessbestämmelsernas förhållande till meddelarfriheten”.

Pressens samarbetsnämnd har i skrivelse till utskottet påpekat att det på sina håll i myndigheter finns en tendens att ifrågasätta meddelarfriheten så snart det gäller det egna verksamhetsområdet. Det stämmer också väl med mina intryck från remissyttranden över de förslag som legat till grund för propositionen. Argumentet är då ofta att det är svårt att förstå varför en i och för sig sekretessbelagd uppgift som inte får lämnas ut fritt enligt huvudregeln i tryckfrihetsförordningen kan delges representanter för massmedier. Sådana angrepp på meddelarfriheten, som också präglas av stor okunnighet om dess innebörd, framförs i vad jag nästan vill kalla karikatyrmässig form i näringslivsorganisationernas skrivelser till utskottet med krav på nästan helt slopad meddelarfrihet.

Pressens samarbetsnämnd bad konstitutionsutskottet att göra ett mer allmänt uttalande om meddelarfriheten och dess betydelse för en väl fungerande tryckfrihet.

På s. 14–19 har utskottet tillmötesgått detta önskemål. Sammanfattningsvis vill jag som vår grups mening uttala att meddelarfriheten är en oersättlig möjlighet att dra fram verkliga övergrepp i ljuset och låta ogrundade misstankar om övergrepp få sin korrekta förklaring. Utan tillgång till fakta kan ingen meningsfull debatt i samhällsfrågor föras. Därför bör man vara försiktig med att använda hemligstämpeln.

Med den principiella grundinställningen ämnar jag i yttrandefrihetsutredningen medverka till den översyn som blir följden av att riksdagen bifaller utskottets hemställan och avvisar vpk-motionens avslagsyrkande – som innebär att man konserverar en bestående ordning, vilket betyder mer sekretess än utskottets förslag.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Olle Svensson behöver inte för mig läsa upp regeringsformens och tryckfrihetsförordningens ordalydelse. Jag känner dem. Jag inser också att det måste finnas en sekretesslagstiftning i en eller annan form. Det inser var och en. Men det är inte de här pappersgarantierna som jag har tagit upp. De utgör i och för sig inget problem, dem kan man skriva hur vackert man vill. Det verkliga problemet för lagstiftarna uppstår när de här gamla

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

pappersgarantierna, byggda på ärevördiga och fina rättsprinciper, håller på att slås omkull av den verklighet som faktiskt utvecklas. Där räcker på något sätt principerna inte riktigt till, därför att de inte är relevanta när det gäller den typ av praktisk och konkret problematik som finns ute på förvaltningarna, ute i samhället. Det är det jag har velat ta upp och det är där jag menar att det finns en kolossal lucka i hela det tänkande som präglar konstitutionsutskottets behandling av den här frågan.

Låt mig ta tre exempel, som jag i och för sig har utvecklat mer tidigare.

Hur blir det om vi får ett arkivväsende ute på förvaltningarna som innebär att medborgarna förlorar sin rätt att själva söka i arkiven, som innebär att man hela tiden måste specificera handlingar man vill ha fram? Nu kan det visserligen sägas att flertalet medborgare f. n. kanske inte kan sköta en frågeterminal. Men det är någonting som man kan lära sig. Det är ingenting märkvärdigt. Dessutom har t. ex. fackföreningsrörelsen och andra massorganisationer i samhället kompetens att gå in i ett sådant arkiv. Skall de då inte få ha samma frihet som de hade på den tid det var pappersdiarier – bara därför att förvaltningarna har satt upp regler som egentligen strider mot det som tidigare har tillämpats?

Det förhållandet att man måste ha fram uppgifterna i läsbar form var ett skydd för att öka tillgängligheten för allmänheten – det menade vi när vi antog den formuleringen. Men nu används den skrivningen för att hindra tillgång till andra typer av uppgifter, som inte har omedelbart läsbar form. Det är alltså en fullständigt omvänd och felaktig tillämpning. Det är denna praktiska verklighet jag vill komma åt. Jag tycker inte att man diskuterat den i konstitutionsutskottet.

Slutligen vill jag peka på justitiedepartementets och förre justitieministern Romanus beslut av den 5 oktober 1979, där man avlog en begäran från en enskild medborgare att få manövrera justitiedepartementets diarieterminal. Samtidigt går justitiedepartementet ut och säljer för pengar anslutning till denna terminal, som kan ge människor med pengar, firmor, organisationer osv. tillgång till justitiedepartementets diarieterminal – något som alltså förvägras andra medborgare.

OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är kanske inte min sak att till alla delar försvara propositionen – från socialdemokratisk sida är vi, som jag tidigare har redovisat, kritiska mot den på vissa punkter. Min reflexion när jag har Jörn Svensson är emellertid den att många av hans tankvärda synpunkter går vid sidan om det aktuella förslaget.

Vad är det han diskuterar här? Ja, han försöker tydligen säga att gränsen mellan offentlighet och sekretess fastläggs inte av riksdagen genom lagstiftning utan i stor utsträckning av praxis hos myndigheterna – så tolkar jag hans inlägg. Jag vill hävda att det är fel. Det är emot lagstiftningen. Det måste vara värdefullt att man nu preciserar reglerna så att Jörn Svensson på de grunderna kan fullfölja sin kritik av rättstillämpningen.

I fråga om de brott mot offentlighetsprincipen som JO har granskat

konstaterar Jörn Svensson att det i ett fall av tre fanns anledning till anmärkning. Den anmärkningen grundade sig ju på offentlighetsprincipen så som den är fastlagd i regeringsformen, i tryckfrihetsförordningen och i den följdlagstiftning som finns. Jag försökte också klara ut i mitt anförande att offentlighetsprincipen har överordnad karaktär. Den finns inskriven i tryckfrihetsförordningen och regeringsformen. Myndigheter kan inte handla efter eget godtycke utan de är bundna av den lagstiftning som finns.

Därför tycker jag att man kan framföra kritik mot rättstillämpningen, man kan komma med förslag till mera praktiska arrangemang när det gäller diaries, tillgång till myndigheternas handlingar och sådant. Men det förhållandet att det kan finnas anledning att framföra kritik kan inte vara ett motiv för att motsätta sig en sekretesslagstiftning som ändå innebär en nödvändig samordning av handlingssekretessen och bestämmelserna om tystnadsplikt. Jag tycker det är en positiv utveckling att vi får en sådan samordning.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har inget större behov av att söka sak med Olle Svensson – vi förstår både vad det handlar om. Men jag måste reagera när han säger att de problem som jag tar upp ligger vid sidan av dagens ärende. Om de gör det, är det ni i konstitutionsutskottet som har lagt dem vid sidan, och det är just det som vi protesterar mot. Och det gör vi på det enda formella sätt vi har, nämligen genom att kräva att lagen skall återförvisas och omarbetas så att den tar hänsyn till dessa ting.

Olle Svensson säger att det och det exemplet ur verkligheten är emot lagen. Ja, det är just det som är problemet – ni har en maktlös lag som inte följs. Och då frågar jag: Vad skall ni göra åt det? Ännu fler paragrafer, ännu fler pappersgarantier som man inte bryr sig om? Det har t. o. m. gått så långt att den grundlagsbestämmelse som vi antog som ett tillägg till tryckfrihetsförordningen och som var avsedd att förbättra medborgarnas insyn och rätt till offentligt material, den har av regeringsrätten använts till att inskränka denna rätt. Där sitter nu lagstiftarna och bryr sig inte ens om att detta problem har uppstått. Om Olle Svensson händelsevis har läst regeringsrättens dom, inser han vilka konsekvenser en sådan rättspraxis för med sig.

Så vill jag ställa en konkret fråga, inte bara som illustration utan också därför att frågan i sak är viktig för det här problemkomplexet. Den ställer jag då naturligtvis kanske mera till utskottsmajoritetens talesmän än till Olle Svensson.

Man har i en rad sammanhang vägrat människor att fritt ta del av databaserade handlingar. Detta har man gjort med det argumentet – i förekommande fall – att om människor får fri tillgång till att söka i terminaler, kan de radera och ändra i materialet. Jag vill fråga: Varför kan då inte, om detta problem existerar, konstitutionsutskottet och riksdagen ta upp det, exempelvis genom att förorda eller uttala som lämpligt att regeringen ger de offentliga myndigheterna till känna att dessa när de lägger sitt material

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

och sina diarium på data skall tillhandahålla sådana terminaler – frågeterminaler – att medborgare och organisationer kan använda det och där det icke går att lyfta ut, förändra eller radera eller göra någonting annat?

Det är en mycket enkel historia, och det borde ha blivit gjort redan när datasystemen byggdes upp, men man såg det inte då. Det som oroar mig är att man talar om formella bestämmelser och fina portalparagrafer men att man inte ser vad som händer. Det måste vi nu i nästa steg obönhörligen ta itu med, för den praxis som i dag sprider sig är djupt oroande.

OLLE SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag anser inte att Jörn Svensson genom de kritiska synpunkter han har framfört mot tillämpningen i vissa fall av lagstiftningen har bevisat att regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och sekretesslagstiftningen bara är papperslagar – eller papperstigar kanske man kunde säga. Jag anser att det är av grundläggande betydelse att vi har en tryckfrihetsförordning och att vi har fått ett fri- och rättighetskapitel i regeringsformen som bl. a. fastlägger offentlighetsprincipen samt att vi utför det mödosamma arbetet att få en sekretesslagstiftning som i största möjliga utsträckning klarar avvägningen, så att intresset av en fri debatt blir tillgodosett.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det har av tidigare talare påpekats att det är ett omfattande dokument och en för många svårgenomtränglig materia som riksdagen nu har att ta ställning till. Många samhällsområden berörs av sekretesslagen, och det är ur principiell synpunkt viktiga avvägningar som måste göras.

Det är självklart att en lagstiftning av denna karaktär måste förberedas noga. Så har också skett, vilket var och en som läst propositionen och utskottsbetänkandet lätt kan konstatera. Flera statliga utredningar, som i sedvanlig ordning remissbehandlats, ligger i botten på förslaget. På grundval av detta material har i justitiedepartementet sammanställts en promemoria som i sin tur remissbehandlats. Propositionen innebär ett ställningstagande till allt detta.

I konstitutionsutskottet har vi haft lagförslaget på föredragningslistan i månader och således ägnat det en mycket stor uppmärksamhet.

Jag nämner detta därför att man av den debatt som blossat upp på sistone skulle kunna förledas att tro att det här är ett förslag som hastigt och lustigt och utan någon större förberedelse dimper ner på riksdagens bord. Så är det bevisligen inte.

Utskottets behandling har på några punkter lett till ändringsförslag i propositionens lagtext, och vad gäller några avsnitt har utskottet understrukt behovet av ytterligare utredning. Men i stort sett har utskottet godtagit propositionsförslaget – vad gäller vissa delar efter mycket ingående överväganden. Och utskottet understryker att eftersom det rör sig om en komplicerad lagstiftning är det särskilt angeläget att man från statsmakternas sida uppmärksam följer rättsutvecklingen på området. Utskottet har

därmed inte uteslutit att det när lagen prövats en tid kan uppkomma behov av förändringar och kompletteringar.

Det bör också framhållas att utskottet i allt väsentligt är enigt i sina bedömningar. Det föreligger reservationer endast på två punkter – jag återkommer strax till dessa. Om man ser på talarlistans längd här i dag och lyssnar på tonen i en del inlägg skulle man kunna tro att det råder djup och varaktig söndring i utskottet. Så är det inte, vilket en genomläsning av betänkandet till fullo bekräftar. Jag förstår inte riktigt avsikten med Olle Svenssons poängterande av hur kritiska socialdemokraterna har varit gentemot propositionens förslag. Socialdemokraterna står ju i allt väsentligt bakom utskottsbetänkandet, och det tycker jag att man kan konstatera med stor tillfredsställelse. Det är alltid väldigt viktigt att man kan nå en bred enighet när det gäller frågor av den här principiella betydelsen.

Ytterligare en sak är jag angelägen om att understryka. Den i vår rättstradition självklara principen om allmänna handlingars offentlighet ifrågasätts inte i förslaget till sekretesslag. Denna ordning har vi av tradition i vårt land sedan länge till skillnad mot vad som gäller i flertalet andra länder. Det råder allmän enighet om att det är en stor tillgång för den öppna debatten och det demokratiska systemet som helhet att vi har denna ordning. Den grundläggande huvudregeln om allmänna handlingars offentlighet är fastlagd i grundlag. Huvudparten av uppgifterna i det allmännas verksamhet är öppen. Den nuvarande sekretesslagstiftningen innebär inget ifrågasättande av denna huvudregel, och det gör heller inte den nu föreslagna sekretesslagen. Det är öppenheten som är självklar och sekretessen som särskilt skall motiveras. Det är för den skull ganska poänglöst när vpk som ett motiv för yrkandet om avslag på lagförslaget säger att lagen skall omarbetas till en offentlighetslag. Offentlighetslagen har vi ju. Ingen har föreslagit att tryckfrihetsförordningen skall avskaffas eller att de paragrafer i regeringsformen som skyddar informationsfriheten skall tas bort.

Men även om det alltid skall vara så att offentligheten skall vara huvudprincipen så är det, som vi vet, på vissa områden nödvändigt med sekretess. Det gäller i ett begränsat antal fall för myndigheternas verksamhet eftersom riksintresset kräver det, t. ex. inom försvaret. Men det gäller framför allt för att skydda den enskildes integritet och särskilda intressen. Många av de uppgifter om den enskilde som myndigheterna får del av och som de har att hantera skulle skada den enskilde om de blev allmän egendom. Vidare skulle den enskildes förtroende för myndigheterna minska och benägenheten att lämna korrekta uppgifter avta, om den enskilde inte kunde lita på att uppgifterna i de fall som han eller hon betraktar som särskilt personliga kunde hållas hemliga.

Men man måste självfallet även i de fall då det finns skäl för sekretess göra en noggrann avvägning mellan offentlighetsintresset och sekretessbehovet. Detta är en besvärlig avvägning av principiella skäl men också av det skälet att vi människor är så olika; vi är inte lika känsliga härvidlag. Men denna avvägning måste göras på något sätt. Grunderna för avvägningen anges i sekretesslagen. Jag tror, som jag tidigare antytt, att ingen är beredd att säga

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

Torsdagen den
13 mars 1980

Förslag till sekretesslag m. m.

att de avvägningar som görs i det förslag som nu föreligger, hur noggrant det än förberetts, är odiskutabelt riktiga. Sekretessbehovet uppfattas, som jag nyss nämnde, olika av olika människor och ändras dessutom från tid till annan. Den nu gällande sekretesslagstiftningen har ändrats många gånger, och det vore konstigt om man trodde att den föreslagna lagen skulle undgå att drabbas av samma öde. Utskottet anger också en del fall som bör bli föremål för fortsatt prövning.

Ur en rad synpunkter är den föreslagna sekretesslagen att föredra framför gällande ordning. Den nuvarande sekretesslagstiftningen är spridd i ett stort antal författningar, och den är synnerligen svåröverskådlig. Ett viktigt motiv för den nya lagen är således behovet av att få en mera sammanhållen och lätthanterlig lagtext. Om man tycker – och det kan man tycka – att den föreslagna lagen är lång och omständlig, så bör man hålla i minnet vad som nu gäller. Handlingssekretessen är reglerad i 1937 års sekretesslag och ett antal sekretesskungörelser. Sekretesslagen har genom ständiga tillägg och ändringar blivit alltmer bristfällig i fråga om systematik och sammanhållning. Vad som gäller om tystnadsplikten för offentliga funktionärer är spritt i ett par hundra olika lagar och förordningar. Något samlat grepp på reglerna om handlingssekretess och tystnadsplikt har inte tagits tidigare. Reglerna har kommit till undan för undan allteftersom behovet har uppstått.

I den nya lagen anges reglerna för såväl handlingssekretess som tystnadsplikt i ett dokument. Detta är en uppenbar fördel. Samma systematik kan följas i båda fallen, eftersom handlingssekretessen bildar utgångspunkt för tystnadsplikten. Det innebär också att området för tystnadsplikt har kunnat minskas.

Det finns i den svenska tryckfrihetslagstiftningen en särskild finess, som Olle Svensson redan har varit inne på, nämligen den s. k. meddelarfriheten. Den innebär att befattningshavare i vissa fall inom områden, som i princip omfattas av tystnadsplikt, till massmedia kan lämna uppgifter för publicering. Det är en utifrån logisk och principiell synpunkt märklig ordning, det måste vi erkänna. Men den har kommit att allmänt betraktas som ett värdefullt led i mass medias bevakning av myndigheternas arbete. Och den har – menar man – bidragit till att sanera området för luftiga och fantasifulla spekulationer från mass medias sida, eftersom journalisterna har kunnat få uppgifter om hur det verkligen förhåller sig. Vilka områden som kommit att omfattas av denna meddelarfrihet har dock varit ganska chansartat på grund av det sätt på vilket tystnadsplikterna varit reglerade. Tystnadsplikter i lag har varit absoluta, tystnadsplikter i författningar av lägre valörer har medgett meddelarfrihet.

I den nya lagen tas det greppet att det i ett särskilt kapitel, det 16:e, direkt anges i vilka fall meddelarfrihet inte skall råda. Det är utan tvivel en rationellare ordning i princip. I sak, får man väl erkänna, innebär dock inte förslaget några större förändringar. Meddelarfriheten kommer i huvudsak att råda i de fall där den nu finns. Traditionens makt har härvidlag visat sig vara betydande.

I utskottet har ganska utförligt diskuterats frågor som berör meddelarfri-

heten. Utskottet har fäst stor vikt vid förhållandet mellan sekretess och meddelarfrihet och behandlar ju också denna fråga ingående i betänkandet. Det är således inte på det sättet, som Olle Svensson vill få det att framstå, att det skulle vara socialdemokraterna som är särskilt intresserade av denna viktiga del i vår tryckfrihetsrätt. Slutsatsen blir dock att utskottet åtminstone t. v. accepterar de avvägningar som gjorts i propositionen. Detta gäller utskottet i dess helhet, vill jag understryka. Utskottet avvisar således förslag i såväl inskränkande som utvidgande riktning. Samtidigt hänvisar emellertid utskottet, som både Hilding Johansson och Olle Svensson angett, till yttrandefrihetsutredningen, vilken enligt sina direktiv kommer in på detta område. Utskottet utgår ifrån att yttrandefrihetsutredningen kommer att ägna de här frågorna betydande uppmärksamhet. Det blir således anledning att återkomma till meddelarfriheten när yttrandefrihetsutredningen är färdig, och med detta menar utskottet att bl. a. några motionärer som varit inne på området får låta sig nöja.

Gunnar Biörck i Värmdö var i sitt anförande inne på meddelarfriheten och tystnadsplikten. Jag vet inte om jag tolkade hans anförande fel på den punkten, men jag hade en känsla av att han möjligen gav en något missvisande bild av sambandet mellan tystnadsplikt och meddelarfrihet. Det är ju inte så att den enskilde befattningshavaren, om meddelarfrihet råder, är skyldig att lämna uppgift som omfattas av tystnadsplikt, utan han har – som själva termen meddelarfrihet anvisar – frihet att lämna meddelande. Detta är väldigt viktigt att hålla i minnet. Det är alltså befattningshavaren som själv avgör om han vill ge meddelandet till massmedia för publicering eller ej.

Det är inte min avsikt att här kommentera alla de motioner som väckts eller de förslag i övrigt som kommit fram under utskottsbehandlingen. Eftersom en del motionärer står på talarlistan kan det kanske bli anledning att återkomma. Men jag vill göra några kommentarer till de yrkanden som finns.

Vänsterpartiet kommunisterna vill, som framgår av deras motion och av Jörn Svenssons anförande, att riksdagen skall avslå förslaget i dess helhet. Det är svårt att förstå meningen med ett sådant yrkande. Ett avslag skulle ju innebära, som Olle Svensson påpekade, att vi får behålla det tillstånd som vi har nu. Det skulle också innebära att hela den utredningsprocess som under långliga tider arbetat fram det här förslaget skulle få dras i gång igen. Det kan inte vara någon vettig ordning. Förslaget bör således antas, och de brister som tillämpningen kan komma att uppenbara får rättas till efter hand.

I sitt långa anförande berörde Jörn Svensson egentligen inte särskilt mycket det konkreta lagförslag som vi har att ta ställning till i dag, utan han talade mer allmänt om den ordning som han menade rådde på offentlighetsområdet i vårt samhälle. Det var väl en riktig karakteristik som Olle Svensson gjorde, när han sade att det där inte rörde lagstiftningen som sådan utan – om nu de uppgifter som Jörn Svensson lämnade var korrekta – brott mot gällande lagstiftning. Det är klart att vi aldrig helt kan undgå att lagar misstolkas eller att man med berätt mod direkt bryter mot dem. Men det är i så fall något som får åtgärdas. Det kan naturligtvis vara så att man, om det

visar sig att tillämpningen av en lag går i annan riktning än vad som från början var avsikten, får ändra lagstiftningen. Jag kanske skulle tillägga att riksdagen inte är någon överdomstol över andra domstolar.

De frågor som Jörn Svensson i huvudsak uppehöll sig vid och som rörde dataområdet är naturligtvis väldigt intressanta och bekymmersamma – det skall inte förnekas. De är bekymmersamma inte bara vad gäller att tillgodose yttrandefrihetsintresset och offentlighetsintresset, de är också bekymmersamma vad gäller att tillgodose vällovliga sekretessbehov. Det finns så att säga en dubbelsidig problematik här som är särskilt besvärlig. Dessa frågor har övervägts i olika sammanhang. Vi har f. n. en s. k. datalagstiftningskommitté som på sin lista har att behandla praktiskt taget alla de olika problem som Jörn Svensson berörde. Vi får väl låta oss nöja med det så länge. Därmed har jag inte på något sätt förringat de här problemen – jag tror att mycket, dvs. valda delar, av det Jörn Svensson hade att anföra har god relevans.

Utskottsbetänkandet är, som jag inledningsvis betonade, i huvudsak enhälligt. Längre trodde vi att det skulle bli helt enhälligt, men socialdemokraterna har funnit det med sina intressen förenligt att markera avvikelse i form av ett par reservationer. Dessa har såvitt jag kan förstå fått oproportionerliga dimensioner i den allmänna debatten.

I den första reservationen vill socialdemokraterna något vidga den insyn som redan finns när det gäller vissa arbetsmiljöfrågor. Det kan nämnas att Industriförbundet i skrivelse till utskottet uttryckt farhågor för att insynen redan blir för stor, bl. a. med hänsyn till konkurrensen. Det finns alltså motstridande intressen på den här punkten liksom på så många andra som vi haft att behandla.

Den socialdemokratiska linjen på den här punkten ville Hilding Johansson i sitt anförande göra till något slags allmän plaidoyer för en positiv inställning i miljöpolitiken. Frågan har inte alls den dimensionen. Det innebär inte att jag tycker den är oviktig. Jag tycker att vi skall ha så långtgående offentlighet som möjligt på hela miljösektorn – det har jag sagt i många sammanhang, och det vidhåller jag.

Den grundläggande orsaken till att utskottet inte nu mera ingående vill penetrera den här frågan är att vi har en särskild utredning som går igenom den framtida sekretessen på miljöområdet, och utskottsmajoriteten tycker att vi – som vi brukar göra – bör avvakta utredningsresultatet. Det är förvånande att socialdemokraterna inte kan göra sammanledes. Jag har många gånger upplevt hur just Hilding Johansson från kammarens talarstol enträget har förmanat ivriga kammarledamöter att dämpa sin iver i väntan på att resultatet av ett pågående utredningsarbete skall värka fram.

I den andra reservationen vill socialdemokraterna öppna sekretessen i skatteärenden. I den allmänna debatten – och märkligt nog också i det anförande som Olle Svensson här höll; han kan annars den här frågan – har den här biten givits en betydande volym. Man har vinklat det så att lagförslaget skulle innebära att tidigare öppna uppgifter sekretessbeläggs. Så är det inte. Uppgifterna i inkomst- och förmögenhetslängderna liksom taxeringsnämndernas beslut om avvikelse från självdeklarationen är nu

offentliga. Det blir de även i fortsättningen. Däremot är uppgifterna i t. ex. självdeklarationen sekretessbelagda. Det blir de även enligt lagförslaget.

Konstitutionsutskottet har i denna fråga hört skatteutskottet, vilket enhälligt och i mycket bestämda ordalag avvisar förslaget om nya, vidare öppningar i skattesekretessen. Socialdemokraterna i skatteutskottet har således en helt annan uppfattning än socialdemokraterna i konstitutionsutskottet!

Skatteutskottet framhåller bl. a. i sitt yttrande att det här rör sig om ytterligt integritetskänsliga uppgifter, som måste skyddas. Utskottet finner också att det i flertalet fall föreligger skyldighet att lämna uppgifterna och att uppgiftsskyldigheten är straffsanktionerad. För att taxeringsförfarandet skall kunna bli korrekt är det av stor vikt att alla uppgifter lämnas, ibland med viss utförlighet. Det kräver att medborgaren kan hysa förtroende för att dessa känsliga uppgifter inte kommer ut.

Det är således en lång rad skäl som gör att skatteutskottet vill behålla den nuvarande sekretessen i taxeringsförfarandet. Konstitutionsutskottets majoritet har samma mening.

Herr talman! Det föreliggande förslaget till ny sekretesslag innebär i sak inga revolutionerande ting ur tryckfrihetsrättslig eller yttrandefrihetsrättslig synpunkt. Gränserna mellan det offentliga och det sekreta blir i stort sett som hittills, även om det finns förskjutningar i ena eller andra riktningen inom särskilda delområden. Men förslaget är ur en rad synpunkter ett framsteg i förhållande till den lagstiftning som nu gäller. Det bör för den skull genomföras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 15 Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1979/80:105 om ny instansordning i kommunalbesvärsmål

1979/80:128 om ställföreträdarens ansvar för arbetsgivaravgifter samt avveckling av den frivilliga pensionsförsäkringen, m. m.

§ 16 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 13 mars

1979/80:164 av *Hans Alsén* (s) till utbildningsministern om de Linnéanska minnesmärkena i Uppsala:

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

Anmälan av interpellationer

Torsdagen den
13 mars 1980

Anmälan av interpellationer

De värdefulla och ur skilda synpunkter intressanta Linnéanska minnesmärkena i Uppsala är hotade till sin framtida existens och till sin meningsfulla funktion redan i dag.

Underhålls- och driftkostnadsproblemen för Linnéträdgården och Linnés Hammarby är nämligen reellt sett olösta, vilket jag finner anmärkningsvärt mot bakgrund av riksdagens tidigare ställningstagande. I anledning av den fyrpartimotion (nr 1530) till 1977/78 års riksmöte, som behandlade dessa frågor, anförde ett enigt kulturutskott följande i sitt betänkande 1978/79:3:

”Det är enligt utskottets mening uppenbart att åtgärder skyndsamt måste vidtas i syfte att säkerställa vård och bevarande av Linnéminnena i Uppsala. Därvid är det väsentligt att man kommer fram till en lämplig organisatorisk lösning när det gäller förvaltningen av dessa minnesmärken. Förutsättningar måste också skapas för att komma till rätta med de ekonomiska problemen så att vård och underhåll inte blir eftersatta. Utskottet vill framför allt betona att möjligheter bör finnas för allmänheten att ta del av samlingarna och de unika miljöer Linnéminnena representerar.”

Utskottets uppfattning delades av riksdagen, som beslutade att ge regeringen sin mening till känna.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utbildningsministern:

1. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit i anledning av riksdagens ställningstagande till motion 1977/78:1530?
2. Vilka planer har utbildningsministern för att åstadkomma en långsiktig lösning av de problem som är förknippade med vård och underhåll av de Linnéanska minnesmärkena i Uppsala?

1979/80:165 av *Evert Svensson* (s) till jordbruksministern om en utredning rörande vissa industriutsläpp i Stenungsund:

Den 15 mars 1978 begärde länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län en särskild utredning om de samlade utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund.

Bakgrunden var bl. a. en lägesrapport om ”Miljöskyddsfrågor vid petrokemisk industri och raffinaderier i Göteborgs och Bohus län”.

Länsstyrelsen framhöll det vara ”i högsta grad angeläget att en utredning göres om de *samlade* utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund”. En sådan utredning bör omfatta, framhöll länsstyrelsen, utsläppens storlek och art, utsläppens miljö- och hälsoeffekter samt lämpliga reningsåtgärder.

Länsstyrelsen ansåg sig inte kunna utföra utredningen utan ansåg att den borde utföras i statlig regi. Inte heller ansåg man det lämpligt att företagen själva stod för utredningen om sin egen miljöfarlighet.

Resultatet och erfarenheterna från en sådan utredning skulle också i tillämpliga delar kunna tillgodogöras för andra slag av industrier och för andra orter.

Sedan denna begäran framfördes har skälen för utredning ökat i styrka.

Oron bland befolkningen i Stenungsundsområdet är högst påtaglig.

Frågan har behandlats i riksdagen vid två tillfällen. I en reservation till jordbruksutskottets betänkande 1979/80:18 anförde socialdemokraterna i utskottet följande:

”Vad gäller det nu aktuella undersökningsprojektet beträffande Stenungsund står det sålunda klart att det inom området finns utsläpp och svårigheter på en nivå som betydligt överstiger resurs- och kunskapsnivån inom länsstyrelsens naturvårdsenhet. Genom en samlad undersökning av det slag som motionärerna förordar skulle avsevärd kunskap kunna vinnas på ett område av stor betydelse för vårt land. Som motionärerna framhåller upptar den petrokemiska koncentrationen i Stenungsund huvuddelen av all sådan industri i vårt land. Man har vidare att göra med en ung process i ett förut närmast jungfruligt område vilket skulle möjliggöra uppföljningen av vad som sker på såväl kort som längre sikt genom en sådan inbrytning i miljö och natur.

Utskottet finner i likhet med motionärerna för sin del starka skäl tala för att en undersökning av nyss berört slag snarast kommer till stånd.”

Naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har vid flera tillfällen uppgett att den icke har resurser för att genomföra den omnämnda utredningen i Stenungsund. Riksdagens borgerliga majoritet har trots detta avslagit en socialdemokratisk begäran om förstärkning. Det kan påpekas att O-län, trots att länet har merparten av raffinaderierna och hela den petrokemiska industrin, har mindre personal än t. ex. Stockholms och Malmöhus län i relation till befolkningen. Läget på naturvårdsenheten i O-län är så allvarligt att tjänstemännen antyder att de icke kan ta ansvar för miljöskyddsarbetet. Detta talar ytterligare för att den här omtalade utredningen bör företas i särskild ordning.

Med anledning av vad som anförts anhåller jag om att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

När är regeringen beredd att tillsätta den av länsstyrelsen den 15 mars 1978 begärda utredningen om de samlade utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 mars

1979/80:374 av *Inga Lantz* (vpk) till bostadsministern om räntebidrag till lägenhetsdagem:

Flera planerade lägenhetsdagem i Stockholm hotas av krångliga lagar. Räntebidrag skall kunna utgå till lägenhetsdagem, där en bostad gjorts om till barnstuga. Men i bostadsstyrelsens föreskrifter sägs att räntebidrag bara

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*

kan utgå till bostadslägenheter som blivit färdigställda som bostäder. En färdigställd bostadslägenhet kan inte, enligt socialstyrelsens krav, användas som barnstuga. Bostadsstyrelsens föreskrifter och socialstyrelsens krav kolliderar och följden kan bli att utbyggnaden av barnomsorgen stoppas.

Med stöd av det anförda vill jag fråga bostadsministern:

Vad tänker regeringen göra för att lösa denna knut, så att räntebidrag kan utgå också för lägenhetsdaghemmen?

1979/80:375 av *Karl-Eric Norrby* (c) till jordbruksministern om energiförsörjningen för idrotten:

Riksidrottsstyrelsens ordförande, landshövding Karl Frithiofson, har vid en konferens uttalat att det är av intresse för idrotten att en övergång till nya energikällor sker långsiktigt och inte brådstörtat under loppet av fem-tio år.

Med anledning av detta uttalande vill jag till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet rikta följande fråga:

Delar statsrådet uppfattningen att idrotten behöver en längre omställningstid än tio år när det gäller att klara sin energiförsörjning?

1979/80:376 av *Sven Johansson* (c) till statsrådet Elisabet Holm om utvärderingen av abortlagstiftningen:

Abortfrågan har genom åren djupt engagerat många människor. Av den anledningen är det viktigt att den utvärdering som nu skall ske genomförs så att alla som arbetat med denna fråga har förtroende för att problematiken blir allsidigt belyst – inte minst från etisk och moralisk utgångspunkt. Eftersom opinionsarbete i hög utsträckning förekommit också vid sidan av de politiska partierna vore det värdefullt om också personer vid sidan om partierna kunde vara representerade.

Är sjukvårdsministern beredd medverka till att utvärderingsgruppen beträffande abortlagstiftningen också innefattar människor som inte är knutna till de politiska partierna?

1979/80:377 av *Rune Gustavsson* (c) till ekonomiministern om den framtida energipolitiken vid framgång för linje 3 i folkomröstningen om kärnkraft:

Att minska importberoendet på energiområdet har stor betydelse för vårt lands ekonomiska framtid. Att så sker förutsätter att det finns en marknad för de inhemska bränslena och att samhället massivt stöder en utveckling till förmån för dessa och för sparande. Alla alternativ i folkomröstningen uttrycker på valsedeln att kärnkraften är en återvändsgränd. Samtliga partier säger sig respektera folkomröstningsresultatet. Ekonomiministern har uttalat att han vad gäller linje 3 enbart accepterar utslaget som ett nej till laddning av nya aggregat och nej till byggande av aggregat 11 och 12. Linje 3:s valsedel innehåller emellertid också riktlinjer för hur man skall komma

bort från kärnkraftssamhället – riktlinjer som har stor betydelse för vårt lands ekonomi.

Är ekonomiministern beredd medverka till de ekonomiska avvägningar och dispositioner – sparande och satsning på förnyelsebara inhemska energikällor – som förutsättes enligt texten på linje 3:s valsedel vid ett framgångsrikt val för denna linje?

1979/80:378 av *Ingemar Hallenius* (c) till jordbruksministern om de planerade 800 kV-kraftledningarnas betydelse för jord- och skogsbruket:

En utbyggnad av kärnkraftverken till tolv reaktorer förutsätter nya investeringar för distributionen. Planerna på 800 kV-ledningar innebär betydande ingrepp för de areella näringarna, jord- och skogsbruk.

Är jordbruksministern beredd ge sin syn på de planerade 800 kV-ledningarnas inverkan för de areella näringarna?

1979/80:379 av *Gunilla André* (c) till justitieministern om polisens medverkan i säkerhetsarbetet för kärnkraften:

Enligt uppgift förekommer ett visst förberedelsearbete med utbildning av "atompolis" inom rikspolisstyrelsen.

Är justitieministern beredd ge sin syn på säkerhetsarbetet, i avscendet behov av polisiära insatser, vid fortsatt drift och utbyggnad av kärnkraften?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.57.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 102

Torsdagen den
13 mars 1980

---

*Meddelande om
frågor*